

40

P. Gr.

16

4° P. gn. 16

505

Lud. Perinlin.

Aldoni Sculp.

ENARRATIO
PSEUDO-ATHANASIANA
IN SYMBOLUM
ANTE HAC INEDITA.

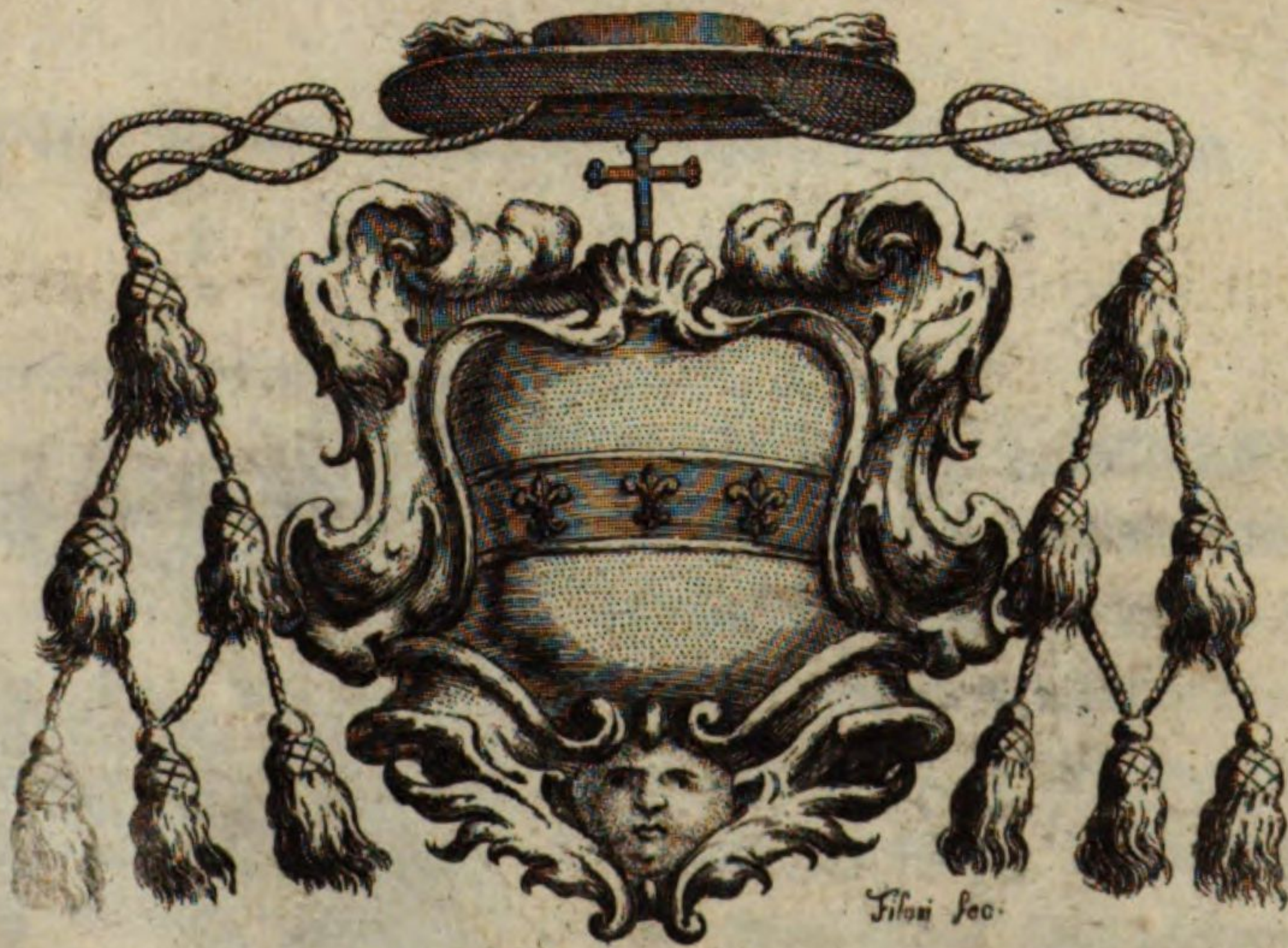
ET VIGILII TAPSITANI DE TRINITATE
AD THEOPHILUM LIBER VI.

Nunc primum genuinus, atque assumentis carens prolatus
ex vetustissimo codice Amplissimi
Capituli Veronensis,

OPERA ET STUDIO

JOSEPHI BLANCHINI
CANONICI BIBLIOTHECARII.

*Accedit SYMBOLUM NICAENUM, cum SYMMACHI
PAPAE Vita ex vetustissimis membranis nunc integre
in lucem emissæ.*

VERONAE, MDCCXXXII.
Ex Typographia Petri Antonii Berni Bibliopolae.
SUPERIORUM PERMISSU.

Wb 167/1290

INSTITUTIONES
ARITHMETICAE

JOSEPHI B. A. N. C. H. I. N. I.

AC THEOPHILUM LIBER VI

ET VIGINTI TABULAE DE TRINITATE

JOSEPHI B. A. N. C. H. I. N. I.

AC THEOPHILUM LIBER VI

ET VIGINTI TABULAE DE TRINITATE

JOSEPHI B. A. N. C. H. I. N. I.

AC THEOPHILUM LIBER VI

ET VIGINTI TABULAE DE TRINITATE

VERONAE, MDCCLXXII.

Ex Typographia Petri Jacobi Berni Lipsiensis.

Eminentiss. ac Reverendiss. Principi Domino Cardinali

ANGELO MARIAE QUIRINO

BRIXIAE EPISCOPO, AC S.R.E. BIBLIOTHECARIO.

JOSEPH BLANCHINUS CANONICUS VERONENSIS

FELICITATEM.

*Istunt se Tibi, EMINENTIS-
SIME PRINCEPS, nonnullae
sacrorum monumentorum reli-
quiae temporum edacitati, ac
tineis blattisque praereptae;
nec quominus se Tibi conse-
crent tenuitate sua deterren-
tur, aut alterius cujusquam
auspiciis, quam Tuis, volunt in lucem atque conspectum
venire; non solum ut Tuum, quod optant unice, exorent
patrocinium, sed ut suam in primis a Te omnigena*

*

2

eru-

eruditione referto sententiam, atque verendum, cui re-
fragabitur nemo, judicium accipiant. Ecquis enim
poterit rectius atque sapientius definire, jure ne an
injuria in Dissertationis exordio Antiquarii inscriptio-
nem respuendam esse putaverim, atque hanc anec-
dotam in Apostolorum Symbolum Enarrationem ex
Veronensi Canonorum Bibliotheca nunc primum pro-
latam, Magno illi Athanasio Alexandrino Episcopo
abjudicaverim, quam Tu, CARDINALIS AMPLISSI-
ME, quem Graecae linguae peritissimum una vox om-
nium eruditorum testatur; ac felix Corcyra nuper ex-
perta est, cum ibidem, dum ante Archipraesulem Vin-
centium Mariam Mazzoleni consanguineum meum Ec-
clesiae clavum teneres, indociles Graecorum animos, qui
decessorum jussis parere nondum didicerant, ita delinisti,
ut Sacra Congregatio Concilii die 22. Martii an.
1727. ad Te scribens testata sit: Graecos amore at-
que obsequio sic Tibi obstrinxisse, ut id publicis
etiam monumentis mandare posterorum memoriae
consilium coeperint. Igitur potiori jure Tibi prae
caeteris inscribendum esse decrevi hoc quaecumque
munusculum, quod Tuo nomini commendatur, praesi-
dioque committitur; ut illud ad deditissimi animi non
vulgare testimonium benignus accipias; praesertim cum
agatur de Fide, cujus secundum Deum conservator
es maximus, quamque ut Ecclesiae cardo ad interne-
cionem usque jam inde a die 26. Novembris an. 1727.
Te propugnaturum jurasti, quo primum tempore tin-
ctam Agni sanguine Purpuram induisti. Et profecto
quid convenientius offerri poterat Apostolico viro, quam
illa credendi regula, quam ipsimet Apostoli Divino
af-

afflante Spiritu, atque unanimi plane consensu, antequam ad universas orbis terrae partes proficiscerentur ad praedicandum Evangelium omni creaturae, nobis ore tenus traditam reliquerunt? Quid vero utilius magisque acceptum EMINENTISSIMO PRINCIPI, quam earum quoque rerum editio, quae haereticorum calumnias detegunt, errores eliminant, Religionem tuentur, ac traditioni maxime favent? Quemadmodum ergo in primaeva Christianorum Ecclesia militiae Sacramentum (quo nomine Symbolum venit apud Ambrosium) pro tessera hospitalitatis habebatur; ac turpe erat & irreligiosum eos qui illud adamussim ex tabulis cordis carnalibus protulissent, non hospitii jure donare; sic ego Majorum nostrorum mores atque disciplinam aemulatus do Symbolum, CARDINALIS AMPLISSIME; ut me laboresque meos, velut advenam & peregrinum benigno vultu suscipias, quod clementiam Tuam ex animo precor, ac etiam atque etiam rogo. Hic autem si Te fructus mundanae gloriae delestaret, memoria libenter recolerem egregia facinora Majorum Tuorum, qui de Republica benemerendo immortale nomen adepti sunt. Non est enim necesse me foris peregreque Tuarum laudum praecones quaeritare, cum domi habeas satis amplam virorum copiam, qui terra marique insignes evasere, quique Rempubicam sapienter atque suaviter omni tempore administrarunt.

Quoniam vero nulla major potest esse Tua laus, CARDINALIS AMPLISSIME, quam Te ipsum Tuis potius, quam ab Avorum serie mutuatis coloribus repraesentare, liceat mihi impraesentiarum eam dicendi

scribendique facultatem, quam in Te nemo sine admiratione unquam prosecutus est, saltem leviter adumbrare. Quod si aliis probabitur, Te quoque censorem mihi aequiorem futurum esse polliceor; licet ab aucupandis encomiis adeo sis animo alienus, ut comitatem, humanitatem, atque ineffabilem benignitatis gratiam, qua ad gloriae cumulum semper vultus renidet Tuus, oblivisci quodammodo videaris; cum aliquis non perinde atque ego qui ab omni sum eloquentiae praesidio imparatus, sed vel disertissimus laudator de Te, Tuisque virtutibus sit verba factururus. At nativis cum lineamentis quis pennicillo exprimat suo acrem ingenii Tui vim, quam Florentiae exacto Monastico tirocinio, ac feliciter emenso Philosophiae Theologiaeque curriculo prodidisti, cum eo tempore aliis quoque gravibus studiis intentus, Ecclesiasticae praesertim Historiae, Graecaeque & Hebraicae linguae, supra aetatem adeo profeceris, ut mox Sacrae Theologiae Lector renuntiatus eam Divinarum rerum scientiam per octennium una cum Sacris Canonibus edocueris, atque Sanctarum Scripturarum oracula magna cum laude fueris interpretatus, sicut edita typis Oratio Caesenaë an. 1705, a Te publice recitata, de Mosaicae Historiae praestantia id omnibus abunde testatur, de qua Diarium Literatorum Italiae To. 30. pag. 56. magna cum Auctoris commendatione locutum esse cognovi. Sed majora in Tui admirationem me volentem nolentem trahunt; ac praesertim tam ordinate contexta immensi Operis tela, quam 1717. sub auspiciis P. O. M. Clementis XI. in Dissertatione de Monastica Italiae Historia conscribenda universae eruditorum Reipubli-

blicae repraesentasti. Equidem dum illam evolverem
atque avide lectitarem, tanta animi voluptate affectus
sum, ut non tam Tibi, quam Casinensi coetui in Pa-
tavinis Comitibus congregato mense Aprilis an. 1714.
sim intime gratulatus, cum ipse non sine Divino con-
silio hujusmodi provinciam adeo difficilem atque labo-
riosam Tibi unice commendarit. Clarissimus Mabil-
lonius, de quo omnis loquetur aetas, quemque Franci-
scus Blanchinus Patruus meus amantissimus, dum in
viviis ageret, coluit semper atque suspexit tamquam cae-
lestem in terris virum, Gallicanis Benedictinorum
Annalibus describendis egregie desudavit; iique a
Patribus in decreto fuerunt Tibi propositi veluti e-
xemplar quod aequares. Et profecto cum Tu per duos
& amplius annos arctissima Sangermanensium con-
suetudine Parisiis fruereris, Historiae Italiae ordinan-
dae adeo illis idoneum Te probasti, ut tantorum etiam
virorum auctoritas postmodum in causa fuerit, ut Ca-
sinenses Patres, non alium praeter Te unum delige-
rent, atque Historiographum renuntiarent. Id oneris
quasi fatidicus an. 1710. Tibi imponendum fore prae-
senserat, cum per annos quattuor Germaniam, Bata-
viam, Belgium, Galliamque lustrasti, ac postmodum in
Italiam redux, Romam Historiographi Tui Ordinis
munere insignitus adiisti; post annum vero inde digre-
diens celebriora Archiva, videlicet Casinense, Ca-
vense, Pharphense ac Sublacense visitasti, ex quibus
monumentorum segetem licuit Tibi decerpere, atque
manipulos coacervare. Praeterea egregie etiam in Or-
thodoxorum veteris Graeciae Officiorum editionem
incubuisti, ut cuique palam fit ex primo illius Operis

Tomo

Tomo publici juris factō an. 1722. quem cum doctissi-
mi Cardinalis Ptolemaei auctoritate praeunte satis
amplis commendationibus praestantiores Urbis Theolo-
gi prosecuti sint, hic ego tantorum virorum encomiis si
quid adderem, velut anser inter argutos olores jure me-
rito recenserer. Quamobrem de Tuo hoc eruditae Anti-
quitatis fetu a pluribus dicendis supersedeo, ac ad cae-
tera ingenii Tui praeclara monumenta veluti per tran-
sennam strictim inspicienda convertam oculos, ne Epi-
stolii leges praetergressus fuisse videar, neve Tibi fa-
stidium creem. Et hic statim occurrit liber cui titu-
lus: Primordia Corcyrae ex antiquissimis monumen-
tis illustrata, ac ex Typographia Civitatis Licii pe-
nes Mazzei an. 1725. in lucem edita, de quo pro
meritis locutae sunt recensiones Litterariae jam lau-
datae Tomo 37. pag. 451. Huic Operi animum adje-
cisti statim ac Sanctissimus Pontifex Innocentius XIII.
Te Corcyrae Archipraesulem renuntiavit: quod etiam
in caussa fuisse videtur ut facilius Graecos, multo ob-
sequentiores haberes quam reliqui Praecessores Tui
omni virtutum genere praestantissimi. His accedit En-
chiridion Graecorum, quod de illorum dogmatibus,
& ritibus Romanorum Pontificum decreta post schis-
matis Epocham edita, a Te primum in unum collecta
complectitur: quod postquam an. 1726. Romam ad
visitanda Apostolorum limina venerabundus convola-
sti, statim Benedicto XIII. acceptissimus, dum eun-
dem Pontificem sequenti anno in Beneventano itinere
comitareris, eidem nuncupasti, ac ibidem ex Typo-
graphia Archiepiscopali Beneventana in conspectum
venire voluisti; quasi nec labore fessus, nec itineribus
curis-

curisque distentus esses, otiaque Tibi ubique suppetere-
rent. Demum quid memorem praestantissimam San-
cti Ephraem Syri editionem Graeco-Latinam, quam
in quattuor Tomos distributam adornare suscepisti,
conquisitis undique venerandae Antiquitatis monu-
mentis, adiectisque Dissertationibus non vulgari erudi-
tione refertis, una cum adnotationibus ad disciplinam
Ecclesiasticam illustrandam, atque ad Catholicam fi-
dem contra veteres ac recentiores praesertim haereticos
stabiliendam, ex traditione Ecclesiae Syriacae deri-
vatis, quae in postrema parte sub Panopliae nomine
comparebunt ex Typographia Vaticana. Hujus speci-
men a Te oblatum, ut primum adspexit Sapientissi-
mus Pontifex Clemens XII., in quodam Breui haec
ad Te scribere dignatus est: Gratissima fuerunt fo-
lia conspicuae editionis Operum S. Ephraem Syri a
Te dono missa, quae eruditionem Tuam, quam
tot documentis haecenus probasti, maximopere
commendant. Codices paene innumeros consulere Ti-
bi fuit necesse, ac soli Graeci Vaticanae Bibliothecae
ad septuagesimum circiter ascendunt. Horum ope
Tomus tertius quamplura illius Orientalis Ecclesiae
luminis Opera ante hac inedita pollicetur: quin for-
mis ex celeberrimo Typographiae Mediceae poenu de-
promptis ipsum textum Syriacum proferet, qui fore ut
aliquando ab eruditis fontes ipsos sitientibus inspicere-
tur vix ulla spes erat. Quare ut eruditibus omnibus nun-
tiatum est, editio talis prodibit, qualem Clerus Gal-
licanus in Comitibus generalibus de more congregatus o-
lim exoptaverat, doctoque Viro provinciam mandave-
rat, teste Combesio in Biblioth. Concionat. licet
irri-

irritis votis & conatu ; cum tanti Operis gloria Tibi
unice , CARDINALIS AMPLISSIME, reservaretur .
Id vero omni virium conatu praestare deliberaſti, ſta-
tim ac idem Clemens XII. P.O.M. honorem omnino ſu-
premi Sanctae Romanae Eccleſiae Bibliothecarii
Tibi conferre optimum reputavit, ut aemulareris Car-
dinalem Marcum Antonium Amulium Cl. concivem
Tuum eadem Praefectura donatum an. 1565, qui
ſemper ſtudit impenſe ut in Vaticana Bibliotheca
Sanctorum Veterum Opera ſumma fide excuderentur,
teſte Mariano Victorio in Epistoſa nuncupatoria Ope-
rum Divi Hieronymi ad Pium IV., in qua ait . Is
enim ita ad hoc Opus ſuſtentandum promoven-
dumque intentus, & aſſiduus eſt, ut deſiderari in
eo non poſſit amplius . Porro Tu, EMINENTISSI-
ME PRINCEPS, quanto amore Vaticanorum Scrinio-
rum theſauros proſequaris ſatis ſuperque prodidiſti mox
elapſo anno 1731. cum Brixiam Tibi commiſſam re-
verſus, Paſtoralibus curis & praefertim novae Ca-
thedrali perficiendae licet intentus, ut utilem, quam-
vis abſens eſſes, Bibliothecae Te probares, eidem irrevoca-
bili inter vivos donatione ſelectiſſimos libros tuos
omnes donaviſti; atque ut Tui ſpatia pro illis retinendis
laxarentur ab ipſomet feliciter regnante Pontifice per
litteras obtinuisti : qui Te illi Bibliothecae publica
litterarum utilitate, Tuaeque virtutis merito po-
ſtulante, Praefectum commendavit . Sed ingenii Tui
monumenta diutius non perſequar ; cum alia ſint quorum
praeconio virtutum Tuarum fama latius propagetur,
& praefertim quod juvenili adhuc aetate a Clemente
XI. tribus ſacris Congregationibus primum adſcriptus
fue-

fueris Indicis nempe, Rituum, & Sancti Officii; dein
vero ad Abbatiales evectus infulas, antequam per tem-
pus liceret. Quod si insignia Tuae Purpurae orna-
menta suspicio, magis tanti onoris splendore percellor;
cum Tuis ipse meritis, non obsecundantis Fortunae
beneficio ad summae Cardinalatus dignitatis fastigi-
um evectus sis, adeo felici Christianae Reipublicae e-
xitu, ut Tui nominis fama, quae inter domesticos Cae-
nobarum cancellos diu latere non potuit, magis in di-
es aucta, tandem in Urbe Roma admirationi esse potue-
rit, quae juxta vetus adagium nihil unquam admiratur.
Quid dicam de Tua erga omnes aequabilitate, ob quam,
ut Sidonii Apollinaris sententiam usurpem, sine super-
bia cernis nobilem, sine iactantia literatum, sine as-
peritate constantem, sine popularitate communem.
Tu es suavis alloquio, in dicendo vel ex tempore fa-
cundissimus, atque in amplissimo dignitatis & auctori-
tatis gradu, cum modestia, tum comitate secundus nemi-
ni. Subit vero animum meum aliarum quoque virtu-
tum Tuarum recordatio. At longum esset ire per sin-
gulas: immo id praestare vitio verteretur, cum vel
jam videar abuti patientia Tua, ac diutius quam
par est in hujusmodi sermone immorari; praesertim
cum alloquar CARDINALEM AMPLISSIMUM assiduis
Pastoralis muneris curis detentum, qui, quod Eccle-
siae regimen, quod gravissimorum studiorum ratio,
quod Vaticanae Bibliothecae onus, quod Cardinala-
tus dignitas, quod in Deum pietas & amor, ac de-
mum quod ad Ecclesiae ornamentum Religio exigit,
nullo sane tempore praetermittit, adeo ut nihil admo-
dum otii sibi reliquum videatur. Hoc si antea mecum
ipse

Lib. VII
Epist. 18.

ipse reputassem, satis superque visum fuisset (quod non sine magna quidem mei ignoti nominis perennitatis usura est) hoc anecdotorum monumentorum quaecumque spicilegium Tibi, CARDINALIS AMPLISSIME, nuncupare. At si me excusam, veniam Te mihi daturum confido. Vides enim quae me in primis rationes impulerint, ut Te deligerem egregium Virum, qui mihi monitor esses atque Mecoenas. Id autem dum praestarem, a Tuis etiam laudibus celebrandis me temperare non potui; quod non ad reprehensionem ab aliquibus referri velim, si conatui vires non suffecerint. Amentem enim esse oportet, qui tantum audeat; praesertim proposito sibi Viro numeris omnibus absoluto, cuius proinde praeclare gesta nemo unquam pro meritis commendabit. Quod si modestiae Tuae leges violasse dicar, adeoque vel hic conatus specie culpae non careat; esto: sed nolo purgare; cum neque fabulas venditarim, nec aliud in medium attulerim, praeter imaginem Tui: immo nec sicut primum mihi animo & cogitatione propusueram, ipsam effinxi, nec Tuis virtutibus feci dicendo satis, cum Tu omni encomio major existas.

RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

A Vendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore, nel Libro intitolato *Enarratio Pseudo-Atbanasiana in Symbolum &c. Opera, & Studio Josephi Blanchini*, non v'esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Attestato del Segretario Nostro niente contro Principi, e buoni costumi; concediamo Licenza a Pierantonio Berno Stampatore in Verona, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. 28. Febr. 1732.

(Aluise Pisani Kav. Proc. Rif.

(Z. Piero Pasqualigo Rif.

Agostino Gadaldini Segr.

D. I R E N A E U S

Lib. 1. contra Haereses cap. 10.

Ecclēsia enim per universum orbem usque ad fines terrae seminata, & ab Apostolis, & a Discipulis eorum accepit eam Fidem, quae est in unum Deum, Patrem omnipotentem, qui fecit caelum, & terram, & mare, & omnia, quae in eis sunt: & in unum Jesum Christum Filium Dei, incarnatum pro nostra salute: & in Spiritum Sanctum, qui per Prophetas praedicavit dispositiones Dei, & adventum, & eam, quae est ex Virgine generationem, & passionem, & resurrectionem a mortuis, & in carne in caelos ascensionem dilecti Jesu Christi Domini nostri, & de caelis in gloria Patris adventum ejus, ad recapitulanda universa, & resuscitandam omnem carnem humani generis, ut Christo Jesu Domino nostro, & Deo, & Salvatori, & Regi, secundum placitum Patris invisibilis, omne genu curvet caelestium, & terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur ei, & judicium justum in omnibus faciat: spiritalia quidem nequitiae, & Angelos transgressos, atque Apostatas factos, & impios, & injustos & iniquos, & blasphemos homines in aeternum ignem mittat: justis autem & aequis, & praecepta ejus servantibus, & in dilectione ejus perseverantibus, quibusdam quidem ab initio, quibusdam autem ex poenitentia vitam donans, incorruptelam loco muneris conferat, & claritatem aeternam circumdet.

DISSERTATIO
DE GENUINO AUCTORE SEQUENTIS
ENARRATIONIS
PSEUDO-ATHANASIANAE
IN SYMBOLUM APOSTOLORUM.

Anc fidei *ἑκθεσις*, sive potius in Symboli traditione Sermonem ad neophytum competentem, celeberrimi toto orbe Athanasii Alexandrini Episcopi fetum non esse facile iis persuadebitur, qui vel alias hujusmodi formulas Athanasio falsa inscriptione tributas examinarunt, vel hanc ipsam non aliud agendo legerint. Primum argumentum, utpote potissimum, sit versiculus septimus ex cap. 5. primae Joannis Epistolae ad nostri Opusculi calcem allegatus, nempe: *Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus; & ii tres unum sunt.* Hunc enim in Athanasianis codicibus non existisse nemo prudens dubitaverit, qui advertat nunquam ab ipso fuisse allegatum in Operibus eius genuinis, in iis etiam, in quibus totus est in Arianorum haeresi refellenda, cum Deitatem Filii, & Spiritus Sancti, ipsumque Trinitatis Mysterium, conquisitis undique Scripturae locis, contra ipsos adstruere conatus est; quamvis necessaria, atque admodum

A

com-

commoda occasio foret verba illa Joannis , si quidem in Graeco ejus codice exstitissent , proferendi . Praeterea si haec Symboli expositio Athanasium Auctorem haberet ; ipse , utpote Nicaeno Concilio addictissimus , in primo articulo enucleando Filium Dei Deo Patri ὁμοούσιον , hoc est *consubstantialem* esse diceret . His accedit Athanasium Nicaenorum Patrum sententiae strenuissimum propugnatorem , tanti eorum Symbolum fecisse , ut hac una formula in suae fidei professione , tamquam certa Catholicorum tessera semper uteretur . Quamobrem ad Jovinianum Augustum scribit : *Cum igitur pietas tua cognoscere e nobis cupiat Ecclesiae Catholicae fidem , nihil nobis consultius visum , quam ut fidem , pro qua Patres Nicaeae propugnarunt , tuo religioso animo recitaremus .* Et postquam dixit universas Hispaniae , Britanniae , Galliae , Italiae , aliarumque regionum Ecclesias Nicaenum Symbolum adoptasse , haec addit : *Huic autem fidei , Auguste , omnes acquiescant , atque in ea maneant , uti Divina atque Apostolica oportet , ut nil ex ea immutare per contentiones , pugnasque verborum liceat .* Demum nullus Catechisticus Sermo Athanasii in ejus Operibus apparet , nec aliquem edidisse unquam credibile est , ut ex mox dicendis de Alexandrina Schola patebit : quare cum veritas in comperito sit , caetera praetermitto , ne delicatis quorundam auri- bus fastidium creem .

Quoniam vero nostri Symboli expositio Athanasii nomen praefert in praestantissimo Veronensi libro , antiquo celeri characterе circa septimum saeculum exarato , nec Episcopi nomen additur , suspicioni locum dari putabam , ut de alio intelligeretur Athanasio , illo nempe Alexandrino presbytero , Cyrilli Alexandrini sororis filio , cujus exstat Libellus Graece , & Latine ad Leonem Papam , adversus Dioscorum , in Actis Synodi Calchedonensis , Actione tertia . Nec scriptionis genius , aut res quae hoc in Ser-mone edisseruntur , aut tempus discrepare mihi primum videbantur . Et pluris faciendum esse putabam , quod vetustissimus idem codex , a quo nunc primum describitur , Acta quaedam Calchedonensis Synodi , atque xii. Cyrilli Anathematismos

prae

Tomo V.
Concil.
Lab.
pag. 1282.
Venetae
qua uti-
mur edit.

3

prae caeteris contineret. Accedebat etiam hoc proprium
fuisse Presbyteri munus *κατηχήσας* praesertim in Alexandrina
schola, cuius rei passim exempla suppetunt. Nos a pluri-
bus recitandis abstinemus, ut longiores ne simus. Igitur
satis erit hic adlegare quae habet Eusebius lib. 5. Hist. cap.
10. de Pantaeno Alexandrinae scholae Praefecto, qui flo-
ruit sub finem secundi saeculi aerae Christianae: *Per idem
tempus*, inquit, (Commodo nimirum imperante) *fidelium
scholae praeerat vir doctrinae causa celeberrimus nomine Pan-
taenus*; quippe jam inde a priscis temporibus, sacrarum litte-
rarum schola in civitate (Alexandrina) ea fuerat instituta,
quae quidem nostra aetate adhuc perseverat. Deinde ape-
riens quid in ea schola doceri tractarique soleret, tradit
sacrarum Scripturarum studio adjectam fuisse Divinorum
dogmatum explanationem; ait enim *Divinorum dogmatum
thesauros exposuit*: ac demum quomodo id fieret idem do-
cens ait: *partim viva voce, partim scriptis*: ergo praeter
Divinam Scripturam, etiam Christianae Religionis Symbo-
lum, quod scriptis minime consignari poterat, in illa schola
Catechumenis explanabatur. Id magis etiam compertum fit
ex iis quae scribit lib. 6. cap. 6., ubi habet: *Per idem tem-
pus Clemens qui Pantaeno successerat, apud Alexandriam Cate-
chumenorum institutioni adhuc praeerat; adeo ut auditor ejus
etiam tum puer fuerit Origenes*. Verum re maturius pensitata
Athanasii Alexandrini etiam sententia a veritate prorsus a-
liena mihi tandem visa est, cum Scriptorem nostrum Lati-
num esse comperi: nam Graecis semper sollemne fuit primo
ac secundo Romani Symboli articulo τὸ *unum* addere: ipsi-
que post Nicaenum Concilium non aliam fidei formulam
adhibuerunt, etiam in baptismo, quam Nicaenam; ut
exemplo esse possunt Tyrii Patres, qui Nicaenae Synodi fi-
dem suscipere se profitentes, haec habent Actione quinta
Concil. Constantinopol. sub Menna habiti: *Symbolum Ortho-
doxum, quod ab ea expositum est, confitemur cum fiducia, & prae-
dicamus in Ecclesia; in ipso baptizati, & baptizantes*. Simi-
liter Hierosolymitani, ac item Constantinopolitani, quo-
rum haec sunt verba ibidem: *Sanctum Symbolum, in quo*

- omnes baptizati sumus, cum Sancto Spiritu Nicaena Synodus pronuntiavit. His accedit Sanctus Cyrillus Alexandrinus in*
- Ep. 47. *litteris ad suorum Monasteriorum Archimandritas; nec non Ephesinum Concilium, quod adversus Theodorum Episcopum Mopsuestenum vetuit, ne aliud quam Nicaenum in baptismi collatione Symbolum adhiberetur; inquit enim: Qui vero ausi fuerint aut componere fidem alteram, aut proferre, vel afferre converti volentibus in agnitionem veritatis sive ex Gentilitate, sive ex Judaismo, sive ex qualicumque haeresi, hos quidem si sint Episcopi aut Clerici, alienos esse Episcopos ab Episcopatu, & Clericos a Clericatu decrevit Sancta Synodus; si vero laici fuerint, anathemati subjici. Item Oecumenica Calchedonensis Synodus, postquam Eunomius Nicomediensis Episcopus Nicaenum Symbolum recitaverat, exclamavit: Haec Catholicorum fides; huic omnes credimus: in hac baptizati sumus; in hac baptizamus; Beatus Cyrillus sic docuit; haec vera fides; haec sancta fides; haec sempiterna fides; in hac baptizati sumus; in hac baptizamus; omnes ita credimus. Et in Synodalibus ad Imperatorem post idem*
- Epist. 43. *Concilium exstantibus litteris Epiphanius Pergensis Episcopus scripsit: Nulla alia doctrina a nobis tradita est accedentibus ad salutare sanctumque baptismum, nisi quae a Sancto Nicaeno Concilio prolata est. Praeterea Patricius Thyanensis Episcopus, secundae Cappadociae Metropolita, in*
- Epist. 51. *suae Synodi litteris habet: Secundum antiquum, sanctum, & universale Concilium Sanctorum trecentorum decem & octo Patrum, in Nicaena urbe celebratum, baptizati sumus, & nosmetipsos bonae confessioni tradidimus: Cui auctoritati accedit & altera Theodreti Cyrensis in Eupratesia Provincia Episcopi, qui in litteris ad Constantinopolitanae Ecclesiae Monachos habet: Eos enim qui ad sacrosanctum Baptisma singulis annis accedunt fidem Nicaeae a Sanctis Patribus expositam ediscere jubemus. Demum Patres in quinto Concilio congregati, postquam Theodori Mopsuesteni blasphemum Symbolum fuit recitatum, dixerunt: unum tantummodo fidei Symbolum scimus, quod Nicaeni Sancti Patres exposuerunt, & tradiderunt. Hoc &*
- san-*

sanctae tres Synodi tradiderunt . In hoc omnes baptizati sumus , & nos in hoc baptizamus . Hunc , qui apud Graecos viguit , nunquam Apostolicum , sed semper Nicaenum Symbolum Cathecumenis exponendi , atque Competentibus tradendi , morem , Romana Ecclesia comprobavit . Etenim Felix hujus nominis III. seu Simplicius , ut alii volunt , in ea quam scripsit ad Petrum Fullonem Antiochenae Ecclesiae Patriarcham , Epistola , haec habet : *Accedentes Ep. 8. ad sanctum Baptisma pacta fecerunt , & baptismatis tempore promiserunt credere in unum Deum omnipotentem &c.* ubi una cum Constantinopolitanae formulae additamentis , caeteros Nicaeni Symboli articulos enumerat . Praeterea in elucubrandis adnotationibus quaedam loquendi genera ab Athanasio nostro usurpata fuisse cognovi , quae a Graecanicis fontibus minime profluxerunt . De his penes eruditos aequi bonique judicium esto . Nos absque verborum furo expendemus singula momenta rationum , quibus in hanc sententiam volentes nolentes trahimur , ac veluti manuducimur ad alium Scriptorem sub Athanasii nomine inquirendum in Latina Colonia , cum Graecia illi Parens esse nequaquam possit .

Igitur considerata sunt ea verba nostrae Apostolici Symboli Expositionis , quae de Deo Patre sic habent : *Nemo sine generationis fide appellat auctorem : & infra : cum Deum dicimus primitus , & Patris nomen Dei nomini non avellimus , unum quidem auctorem prodimus ; sed eum , qui ex auctoritate est , coaeternum fatemur auctori : ipsa namque vel sola videntur sufficere ad dirimendam quaestionem de qua agimus .*

Dudum siquidem *Auctoris* nomine in Divinis Principium venit : sed Graeci , vel nullum vocabulum habent , quod illi respondeat ; vel si quod adscitum adoptarunt , eo in Trinitatis Mystério minime usi sunt ; ut docet Theodorus Gaza pag. m.
302. lib. de mensibus . Neminem certe invenias qui Patrem *αὐθέν του τῆ ὑς* dixerit . Quamobrem , ut animadvertit Cl. Petavius de Trinitate lib. 5. cap. 5. §. II. , frustra sunt recentiores quidam de schola Theologi , qui ut Patrem auctorem

rem appellari posse demonstrent, testes Graecos Patres adhibent, Dionysium, Athanasium, Gregorium Nazianzenum, Eusebium, & caeteros. Nam Graeci illi, ἀρχὴς, vel αὐτὴς, vel γενεσιάρχης, vel etiam πατὴρ, aut similibus utuntur. Quare Latinorum haec appellatio propria est: haec ille. Et si ergo caetera deessent, hoc unum satis superque ducerem ad Scriptorem nostrum Latinum asserendum; cum non semel auctoris vocem usurpet, a Graecae locutionis consuetudine prorsus alienam. Ea vox, si sumatur pro jure in voluntate sito, quod in res omnes creatas exercet Deus, Paternae generationi prorsus repugnat: quae de causa Cerealis in libro adversus Maximianum, Patrem esse auctorem negat. Patri, inquit, non est auctoritas; quia voluntas nulla est. Pater enim nec volens, nec nolens genuit, sed natura. Verum si Latina haec auctoris, atque auctoritatis vocabula pro principio, atque origine unius ab altero accipiantur, ut de hac fidei expositione dictum est; tunc Deo maxime competunt. Quamobrem Divus

Cap. 9. Tom. II. Hilarius lib. vi. de Trinitate ait: Non erat ante quam
 pag. 143. nasceretur: ut in eo quod non fuit, ante quam nascitur,
 Lit. B. naturam ei subsistentis originis denegaret, & coepisset esse
 Edit. Veron. de nihilo, cui ante nativitatem suam existens, non daretur
 Ibidem auctoritas. Item libro nono: Si paternae in se naturae
 pag. 293. auctoritate quod gerit, gerente Patre agit, qui usque
 Lit. E. modo operatur in Sabbato; extra crimen operis est Filius, in quo paternae operationis praefertur auctoritas. Non enim ad infirmitatem retulit, non potest, sed ad auctoritatem. Atque in eodem libro: Cum enim innascibilis Deus
 Ibidem ad perfectam Divinae beatitudinis nativitatem unigenito
 pag. 281. Deo auctor sit, auctorem nativitatis esse, Sacramentum
 Lit. D. paternum est. Caeterum non habet contumeliam, qui se auctoris sui esse imaginem genuina nativitate consummat. Quin idem alibi passim auctoris nomen adhibet, ut in
 Ibidem quarto libro sub initium: In uno, ex quo, auctoritatem
 pag. 74. innascibilitatis intelligit; In uno, per quem, potestatem
 Lit. C. nihil differentem ab auctoritate veneratur. Et in
 Ibidem eodem ista de Psalmo 44. explicans Propterea unxit te
 Deus

Deus Deus tuus, inquit: *TUUS* relatum est ad auctorem: Te vero ad ejus qui ex auctore est, significationem. pag. 96. Lit. B.C.
Est enim Deus ex Deo. Et alibi *Ex Patre enim exiens*, Lib. 6. pag. 144. Lit. B.
neque aliam nativitatis habuit naturam, neque nullam: pag. 144. Lit. B.
sed eum sibi testatur auctorem, ex quo proficitur exisse.
 Item in septimo: *Ita*, inquit, *imago est, ut non differat genere, sed significet auctorem*. Et in nono; *Naturalis igitur Filio Dei, & congenita omnis potestas est*; Ibidem pag. 205. Lit. D.
quae cum data sit, non alienat eum per id ab auctore, quia data est; cum quod sit auctoris, hoc datum sit. pag. 281. Lit. E.
 Et in duodecimo: *Cum natus sit*, inquit, *Patrem testatur auctorem*. Tum, *Si non aeternum; jam nec Pater, qui generationis est auctor, aeternus est*. Sic in libro de Synodis Patri subiectus est, ut auctori. Prudentius quoque in Apotheosi.

*Sic fit ut aeternum credamus cum Patre Christum
 Illo auctore satum, cui nullus praefuit auctor.*

Et ante,

*Qui Pater est, gignendo Pater; tum Filius, ex hoc
 Filius auctore, ut genitus quod sit Patre summo.*

At de *Auctoris* vocabulo sat multa diximus. Restat nunc, ut si alia supersint momenta rationum, quibus vernaculum Scripturae genus ab Athanasio nostro usurpatum quoquo modo determinari possit, ea nunc in medium proferantur. Igitur animadversione dignum est, Apostolici Symboli Expositionem, de qua loquimur, sic exordiri: *Initium Sacramenti confessione credulitatis imbuitur*. At Sacramenti nomine tantum apud Latinos Apostolorum Symbolum venit, ut novimus ex Tertulliano Praescriptionum contra haereticos cap. 20. ubi ait: *Itaque tot ac tantae Ecclesiae, una* pag. 208 Lit. D.
est illa ab Apostolis prima, ex qua omnes. Sic omnes prima, edit. Lutetiae Parisiorum
& Apostolicae, dum una omnes probant unitatem. Dum est anno 1675.
illis communicatio pacis, & appellatio fraternitatis, & confederatio hospitalitatis. Quae jura non alia ratio regit, quam
eiusdem SACRAMENTI una traditio. Nam ut animad-

ver-

vertit Georgius Capuanus Ambranensis ad hunc locum: *tessera olim in jus hospitalitatis servata; sed inter fratres Christianos, non aliud quam fidei Symbolum. Quod commentarium probant etiam Nicolaus Rigaltius, & Christianus Lupus; mihiq; velex eo maxime arridet, quod Lucianus ad Chronium, describens astus cujusdam Peregrini nequissimi hominis, qui lucri causa se Christianum simulans in carcerem detrudi libenti animo passus erat, ut inde ex oblationibus Christianorum lautior vitam ageret, haec de primitivae Ecclesiae Fidelibus addat: Proinde apud illos omnes ex aequo habentur contemptui, praeter FIDEM quam exacte EXPLORATAM a quocumque DEFERENTE suscipiunt; quod facile sit eos ab impostoribus seduci, eosque brevi fieri opulentos. Porro illud signum seu Sacramentum ad dignoscendos falsos fratres, & ad hospitalitatem habendam Symbolum Apostolorum fuisse hinc etiam liquet; & non obscure innuitur ab eodem Tertulliano in Opere jam laudato, in quo, ut ostenderet contra Valentinianos praesertim, ac Marcionitas ipsorum Ecclesias non esse Apostolicas, neque per fundationem, neque per Doctrinae consanguinitatem, sic claudit Sermonem. Ita omnes haereses ad utramque formam a nostris Ecclesiis provocatae, probent se quaquam putant Apostolicas. Sed adeo nec sunt, nec probare possunt, quod non sunt: nec recipiuntur in pacem, & communicationem ab Ecclesiis quoquo modo Apostolicis. Scilicet ob diversitatem SACRAMENTI nullo modo Apostolicae. Alibi etiam laudat Sacramentum disciplinae, & conversationis; Sacramentum salutis; Sacramentum sanctificationis; Sacramentum Christianae religionis; ut libro de Praescriptionibus videre est. Tertullianum excipit Firmilianus qui Epistola contra Stephanum inter Cyprianicas n. 75. ait: Hoc est servasse unitatem Spiritus in conjunctione pacis, abscindere se a caritatis unitate, & alienum se per omnia fratribus facere, & contra SACRAMENTUM & fidem contumacis furore discordiae rebellare. Cyprianus quoque lib. de baptismo ad Symbolum respexisse videtur, cum inquit: Aut quid statues de eis qui ab Episcopis prave sentientibus, aut imperitioribus fuerint baptizati, quando non ad liquidum*

cap. 22.
laudati
Operis
pag. 213.
Lit. C.

pag. 310.

& integre , vel etiam aliter quam oportet in TRADITIONE SACRAMENTI fuerint locuti , certe aut interrogaverint quid , aut interrogantes a respondentibus audierint , quod minime ita interrogari , aut responderi debet , quod tamen non valde illam nostram rectam Fidem laedat , sed non tam ornate ut tu & compositae , isti quoque simplices homines mysterium Fidei tradant : Quare Sacramenti vocabulum Africanæ Ecclesiæ peculiare fuisse nullus dubito ; licet cum addito , ad Symbolum significandum , etiam in aliis Patribus reperiat , ut apud Ambrosium de Virg. lib. 3. ubi *militiæ Sa-* Tomo 1.
pag. 84.
cramentum Apostolica fidei Regula dicitur.

Praeterea cum inquit noster Athanasius : *Praejudicatum tenetur hoc confessionis exordio , ut Filium Deum credat , qui Deum Patrem se confessus est credidisse ;* Latinum eum esse quis neget ? hoc namque vocabulum *praejudicatum* sub huiusmodi significatione usurpatum apud Tertullianum tantum inveni in Apol. cap. 3. ubi ait : *justius sit occulta de manifestis praejudicare , quam manifesta de occultis praedamnare.* pag. 4.

Quamobrem ex dictis hucusque liquet Scriptorem nostrum inter Latinos accensendum esse , cum nullibi graecizantem se prodat , ubique vero Romanæ Ecclesiæ ritus callentem , atque Africanarum locutionum peritum . Restat ergo pro huiusce Praefationis coronide , ut investigemus modo quisnam ipse fuerit , qui sub Athanasii nomine larvatus venit in codice . Equidem non me latet Vigilium genere Afrum , Tapsensem , sive Tapsitanum in Provincia Byzacena Episcopum , qui anno 484. Eugenii Carthaginensis confessioni Hunnerico Regi oblatae subscripsit , multa edidisse , quae jampridem inter aliorum Opera delituerunt . Et , ut erudite coniicit Cl. Chiffletius , scripta ejus non pauca sub Athanasii Archiepiscopi Alexandrini nomine ab eodem Auctore vulgata , atque supposita fuisse mihi pro certo est , ut Ariannorum odium atque invidiam declinaret , cum eo titulo in omnibus manuscriptis libris exhibeantur ; ut exemplo sunt : *Disputatio cum Ario coram Probo Iudice* a Montfauconio in Tomo 11.
pag. 614.
lucem emissa , ac iterum , ex plenioris Chiffletii editione , *Ibidem*
ab eodem Montfauconio vulgata sub hoc titulo : *Alterca-* pag. 642
tio

tio *Sancti Athanasii Episcopi contra Arium, Sabellium, vel Photinum haereticos*. item *Solutiones objectionum Arianorum*, quas primo Dialogo contra Arianos Vigilii adjecisse videtur sub ejusdem Athanasii nomine, antequam secundam illorum Dialogorum editionem moliretur, quaeque exstant
 pag. 806. Tomo VIII. Bibl. Patrum inter illius Opera. Hae namque in Manuscriptis codicibus Cluniacensi, Parisiensi, Pictavensi, & Pontiniacensi subiiciuntur Dialogo contra Arianos, solis Athanasio, Ario, & Probo Judice interlocutoribus. Demum duodecim libri de *Trinitate*, in vetustissimis etiam codicibus Magno Athanasio adscripti, quorum optimo jure Sirmondus, Labbeus, Chiffletius, Tillemontius, alique recentiores Tapsitanum Vigilium esse Parentem volunt; licet Montfauconius octo priores libros tribuere conatus sit Idatio Chronographo, qui Lemicensis a Sigiberto dicitur, quique Leone imperante diem suum obiit. Quoniam vero horum librorum nonnulli nunc etiam supersunt in nostro codice, decimus nempe ex parte, ac integer sextus; (quos inter Opus *Sancti Athanasii de Symbolo*, quod nunc primum publici juris facimus, medium occurrit) videamus nunc, an re feliciter cedente, inde ad genuinum Auctorem detegendum lucis aliquid erui possit. Qui acephalus est in codice ita inscribitur a Chiffletio: *Liber decimus de Trinitate. Expositio Fidei*
 To. VIII. *Catholicae ad Theophilum*; in postrema vero Sancti Athanasii editione donatur hoc titulo: *de Fide sua*, ac post octo priores libros de Trinitate est ordine tertius atque postremus, adeo ut undecimi locum teneat. Itaque cum nostra anecdota Fidei Expositio istum excipiat, ultimus vero de Trinitate liber, nempe duodecimus, editus a Chiffletio sub titulo, *de Trinitate, & de Spiritu Sancto ad Theophilum*, Magnum Athanasium Parentem habeat, sive stilum spectemus, sive argumenta, ut probat Montfauconius Tomo 2. pag. 603. inde videtur confici mancum esse Vigilii Opus, ac uno libro carere; quod propterea ope Veronensis codicis jure merito suppleri possit, cum in ipso mox sequatur anecdotum Opus de Symbolo ejusdem Athanasii nomine insignitum, ut caeteri Vigilii libri de Trinitate. His accedit initium nostri Symbo-
 li

li *Securus itaque de instituti tui indole &c.* ad Theophilum commode referri posse; adeo ut ejus proinde nomine ipsum quoque inscriptum fuisse a veritate non abhorreat. Nec certe duodecim librorum numerus aliter stare posse videtur; etiam si Montfauconii argumentis pro postremo libro allatis, ut eum Athanasio vindicaret, minime quis acquiesceret. Licet enim ipse Vigilio, non Athanasio tribueretur, nihilominus Theodulphus Aurelianensis editus a Sirmondo an. 1646. hunc librum de Spiritu Sancto qui ut diximus, postremus omnium est in mss., quique incipit: *His qui Filium Dei creaturam esse profitentur*, tamquam diversum a libris de Trinitate laudat, hoc nomine: *liber quem scripsit adversus haereticos*. Praeterea si editionem Parisiensem Graeco-Latinam Sancti Athanasii consulamus, adhuc undecim libri tantum apparent: nam praemissis septem libris, ut exstant in Montfauconii, atque Chiffletii editionibus, sic caeteri subsequuntur: Octavus: *de Ariana & Catholica confessione ad Theophilum*, cujus initium: *Ariani dicunt, Filium Dei non de substantia Dei Patris genitum, sed extrinsecus creatum*: Nonus: *de Fide sua ad Theophilum*, cujus initium: *Credere jubemur in Dei Patris omnipotentiam, & Filii ejus Jesu Christi*. Decimus: *de Unitate fidei ad Theophilum*, cujus initium. *Fidei unius substantiae Trinitatis, hoc est Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Undecimus demum, *de Fide Unitatis & Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, cujus initium: *Credo in Deum Patrem omnipotentem & in unigenitum &c.* Et haec est fidei confessio, quae in Manuscriptis sequitur post octo libros de Trinitate ad Theophilum, cui consequenter adjungitur sub uno eodemque titulo liber ille duodecimus sat prolixus, qui illis verbis inchoatur: *His qui Filium Dei creatum esse profitentur nequaquam de Spiritu Sancto*, quemque ut dictum est Cl. Montfauconius vindicat Athanasio.

His undecim ergo si noster de Symbolo anecdotus liber accedat, nemo amplius frustra requireret numerum duodenarium, quem in codicibus existisse Chiffletii auctoritate comprobatur; licet Montfauconius, eo quod octo libros contra

Arianos Athanasium edidisse testetur Hincmarus, ac totidem tantum existent in Manuscripto Sangermanensi, in eam sententiam descenderit, ut quatuor sequentia Opuscula praecedentibus libris minime essent adnumeranda. Sed jure an injuria id dictum sit, ex ipso Hincmaro liquet, qui librum *Athanasii* decimum de Trinitate laudat. Ordo item, quem Montfauconius, quoad octo priores libros, in codicibus constantem dicit, plane turbatur, ac ruit; & quem ipse sexto loco figendum putat, ope veterum editionum, atque auctoritate solius Sangermanensis libri, numeralis notae 724., nos vetustioris codicis testimonio postremum fuisse ostendimus. Detruncatus enim liber, a quo Manuscriptus noster codex sumit exordium, decimus ordine est in Vigili Operum editione. Huic accedit ille de quo agimus *Sancti Athanasii de Symbolo*, quem propterea undecimum appellabimus; at hunc excipit ille qui sextus est in editis, ac proinde duodecimus dicendus est. De hoc ut impraesentiarum sermonem instituamus, hic animadvertendum est quod a vulgatis adeo diversus exhibetur, ut novus videri possit, cum illis additamentis penitus careat, quae jampridem in codices irrepsere, quaeque vel tunc existisse novimus, cum Sangermanensis codicis Antiquarius octo priores de Trinitate libros sexcentis & eo amplius ab hinc annis scriptis commendaret. Scribit namque: *Explicit liber octavus Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Athanasii Episcopi. Hos libellos VIII. transcripsi, qui multa addita, & immutata continent.* Nonnulla horum additamentorum animadvertit Cl. Montfauconius ope laudati codicis, quo usus est in adornanda editione, eaque ansulis clausit, ut genuinam lectionem quoquo modo repraesentaret: nos caetera detegemus, utramque lectionem edendo ad calcem adnotationum.

Tom 2.
S. Athan.

To. VIII.
Bibl. Patrum
pag. 745.
Lit. H
Ibidem

Sed ad alia momenta rationum, quae prae caeteris Vigilio favent, citissime properemus. Igitur peculiari animadversione dignum, est quod ipse libro 1. Dialogi contra Arium Auctoritatis nomine originem Filii a Patre appellat, ut noster Athanasius. Item lib. 3. de Trinit. cum inquit. *Qua propter causa discernitur, & non Persona: ac per hoc in Dei-*

Deitate cum dicit, impassibilem Divinitatem designat. Ubi pag. 782.
Lit. C.
autem causam hominis indicat, naturam passibilem esse de-
monstrat. Vides quia ubi secundum auctoritatem refert,
Divinitatem indivisam a Deo Patre esse ostendit: ubi secun-
dum hominem indicat, infirmitatis naturam declarat.
Praeterea pluris faciendum est quod scribit idem Vigilus
lib. 2. contra Arium, Sabellium, & Photinum dicens Ibidem
Quomodo ait VADO AD PATREM, cum quo & semper erat, pag. 793.
Lit. D.
& a quo nusquam recesserat? (Ejus est enim ire; & ve-
nire, qui aliquibus locorum terminis circumscribitur, ut
eum in quo erat deferens locum, ad alium ubi non erat
veniat;) nisi quia utique de illo quem adsumserat homine lo-
quebatur, quod ipse erat iturus ad Patrem, a quo & ventu-
rus est judicare vivos & mortuos. Hic namque ut vides, De-
us assumpsisse hominem dicitur, pro ut in nostra Apostolici
Symboli Expositione non semel, ac praesertim ad articulum
de Christi resurrectione ex mortuis, ubi legere est: Post
creditum ad inferna descensum resurrectionis celeritatem
fatemur, ne reliquisse assumptum hominem Deus vel apud
inferos putaretur. Haec locutionis ratio quae Vigilio est
familiaris, minus saepe occurrit in Patribus, cum post
Nestorii fraudes detectas, ab omnibus fere ea loquendi for-
mula respueretur. Et profecto in Calchedonenſi Synodo
Actione prima, postquam fuerunt recitata Acta Concilii pag. 102.
Constantinopolitani sub Flaviano, in quibus erat: Dei Fi-
lium assumpsisse perfectum hominem: intercessit Eustathius
Beryti Episcopus, & ibidem: Hominem non assumpsit, ait,
sed homo factus est: carnem autem assumpsit. Maxentius
quoque lib. 1. Dialogorum: Ego, inquit, a Deo susce- Tomo 4.
Bibl.
Col. 470.
ptum hominem nullatenus dicere audeo. Sed Deum sine
diminutione Divinitatis suae factum hominem: ne si su-
sceptum a Deo hominem dixero, duas videar in Filio Dei
praedicare personas..... Melius ergo est susceptam a Deo
naturam humanam, quam susceptum hominem dicere. Nam
Nestoriani cum a Deo Verbo susceptam audirent natu-
ram humanam, personam ab eo, hoc est hominem, susce-
ptam, non eundem factum hominem credebant, ut idem
 mox

mox refert. Cyrillus quoque Anathematismo octavo cum anathema dixisset ei : *qui assereret, assumptum hominem, una cum Dei Verbo adorandum* : postea in Theodoriti refutatione ait , *non assumptum esse hominem a Deo Verbo, & quadam habitudine copulatum; sed illum potius hominem esse factum*. Item in Epistola ad Joannem Antiochenum : *Non hominem alium, inquit, sibi conjunxit, ut quibusdam visum est, sed idem revera factus est homo*. Et Sanctus Papa Felix Martyr citatus in Ephesina Synodo Actione prima : *Non hominem assumpsisse Dei Filium, ait, ut sit alter ab ipso*. Demum idem Cyrillus in prior Epistola ad Successum : *factus est, inquit, homo, non hominem assumpsit, ut Nestorio videtur*.

Tom. 5.
par. 2.
pag. 195.

Eph. Con-
cil. pag.
268.
pag. 139.

Ex haecenus dictis duo liceat eruere. Primum sit, quod noster Athanasius videtur Vigilium se prodere, cum uterque eorum illis vocibus utatur *hominis assumpti a Deo*, quibus perperam intellectis Nestorius merum hominem, jam Mariae sinu efformatum, a Verbo assumptum fuisse impudenter aiebat, quasque cum Latini tum Graeci maxime Patres postmodum non semel atque iterum, sed saepe saepius damnarunt. Secundum sit, quod haeresis nota neutri est inurenda, cum ante Cyrillum, immo vero adhuc per ea Cyrilli tempora non defuerint Catholicae Fidei adsertores, qui hujusmodi voces optimo sensu protulerint; ut liquet ex Justino Martyre qui in calce Paraenetici ad Gentes Verbum Dei assumpsisse hominem ait : *Qui cum esset, inquit, Dei Verbum virtute inseparabile, hominem assumpsit qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est*. Item ex Prudentio qui in Apotheosi ait:

*Totum hominem Deus assumpsit, quia totus ab ipso est:
Et totum redimit, quem sumpserat*

Et ex Augustino lib. xi. de Civitate Dei cap. 2. ubi haec scribit : *homine assumpto, non Deo consumpto peractum Incarnationis Mystrium docet*. Item ex Ambr. qui lib. 5. de Fide cap. 5. : *hominis susceptionem dixit ut & corporis*. Demum locutio illa assumpti hominis a Cyrillo licet repudia-

diata, quandoque tamen ab eodem fuit adhibita. Nam Eulogius Alexandrinus de ipso scribit in libro *Thefaurorum* apud Photium cod. 230. *Divinum Verbum pro nobis factum Pontificem, velut talarem quamdam vestem assumpsisse hominem ex Maria, sive templum.* Et si vero exempla deessent, Vigilii fidem satis superque vindicarent Scripta ejus, Nestorianis semper infensa; & nostri Athanasii mens clare erueretur ex his quae habet ad articulum de Maria Virgine, & ex sequentibus, praesertim cum inquit: *Ascendit in Caelos, ne alium Christum in Filio Dei, alium in hominis filio putaremus.*

Praetereo parallelas Vigilii sententias, quae cum in annotationibus allatae sint, supervacaneum videtur hic denuo illas recensere. Quare ad eidem asserendam Apostolici Symboli Expositionem de qua agimus, id unum addidisse sufficiat, ipsum de descensu Christi ad inferos apertam instituisse mentionem libro primo contra Eutychetem §. 3. item libro secundo §. 9., ac demum in Symbolo quod Athanasianum vocant: ipsum enim Quesnellius in Appendice ad Dissertationem 14. in Opera Sancti Leonis Magni ab eodem Vigilio prodiisse nervis omnibus demonstrare contendit; ac praesertim auctoritate codicis Thuanei, in quo praeter Dialogum adversus Arianos, Sabellianos, & Photinianos sub Athanasii nomine a Vigilio editum, proxime legitur Symbolum Athanasianum sub hoc titulo: *Fides dicta a Sancto Athanasio Episcopo*, quod quanti faciendum sit ex infra dicendis ad hunc locum, cuique constabit; cum caeteri Afri illum articulum constanter omiserint.

Atque haec pro Vigilio satis: proferamus modo quae ipsum antiqui hujusce fetum Parentem negant, ut eruditus lector singulis pro utraque parte diligenter pensitatis, demum sententiam ferat, cui hoc Opus revera sit referendum. Ipsa nobis vel sola erit ad genuinum auctorem probandum satis. Primo igitur quaedam Scripturarum loca sub varia versionum forma ab Athanasio nostro prolata sunt, quae si ad Vigilii lectionem referantur, toto caelo discrepant inter se. Rem exemplis illustremus. Vigilius lib. 7. de Trinitate

pag. 446.

G 452.

Ex Cyr.

pag. 722.

Lit. H.

pag. 727.

Lit. D.

Tom. VIII

te

Tomo VIII
Bibl. Pa-
trum pag.
789. Lit.
A.

te, qui inscribitur : *de Professione regulae Catholicae cum increpatione haereticorum* : haec habet : Unde prius nobis maxima cura fuit docendi de tam admirabili, regalique decreto, in quo omnibus gentibus praemium vitae aeternae promittitur, dicente Domino : Euntes baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti : vere ego in hoc satis admiror, & stupore mentis diutius intentus collaudo tantam Sacratissimae Trinitatis gloriam in duodecim penitus verbis distinctionum, vel syllabis breviter fuisse expositam. Et ita hunc locum recitat pag. 725 G. 745 F. 752 C. 753 H. 767 H. 769 C. 772 E. 773 H. 775 D. 777 F. 782 D. 786 A. 789 A. & E. 792 F. ac demum 799 F. At in nostra fidei Expositione nec pari certe verborum numero, nec eadem omnino locutione illa sententia concepta est ; legitur enim *Ite baptizate gentes unguentes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Haec lectio, ut vides, veterem illam versionem exhibet, quae primis Ecclesiae saeculis obtinere coepit sub veteris ac Italicae nomine. Ex ea (si conjecturis locus esset) originem duxisse dicerem Gnosticorum de Baptismo impiam doctrinam, cum illi aquam solam negligentes, oleum cum ipsa miscendum omnino censerent. Audiamus hac de re Sanctum Irenaeum lib. i. adversus haereses cap. 17. *Quidam, inquit, eorum adducere quidem ad aquam supervacaneum esse dicunt, admiscentes autem oleum & aquam in unum cum quibusdam profanis dictionibus, similibus quae supra diximus, mittunt super eorum caput, qui sacrantur : & hoc esse redemptionem volunt : ungunt autem & ipsi opobalsamo* : Hujusmodi illinitiones non improbat Sanctus Doctor, sed tantum illa profana verba quae in collatione Baptismi Gnosticos protulisse testatur. Nam ut observat Fev-Ardentius ad hunc locum, non eo nomine illos damnat Irenaeus, quod ungerent opobalsamo ; id certe non segniter facturum, si in hoc ab Apostolica traditione declinassent ; sed illos increpat tantummodo eo quod horrendas in Deum blasphemias evomerent. Apostolicam dixi traditionem ; nam vel a primis Ecclesiae temporibus in baptizando a Catholicis unctio-

nes usitatas lego in Epistola LXX. Divi Cypriani ad Janua- pag. 269.
 rium, in qua haec habentur: *Ungi quoque necesse est eum
 qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, idest unctione
 esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.*
 Item in Auctore libri de Ecclesiastica Hierarchia cap. 2. ubi
 ait: *Pontifex ad matrem adoptionis accedit (hoc est ad
 Baptismatis fontem) ejusque aquam sacris invocationibus
 consecrans, & eam trina unguenti vim maximam habentis
 purificandi per modum Crucis effusione perficiens.* Tertullia-
 nus quoque lib. de Baptismo cap. 6. *Hic inquit, figura* pag. 226.
*praeceffit. Sic enim Joannes ante praecursor Domini fuit:
 praeparans vias ejus: ita & Angelus Baptismi arbiter su-
 perventuro Spiritui Sancto. Nam si in tribus testibus sta-
 bit omne verbum quanto magis, dum habemus per benedi-
 ctionem eosdem arbitros fidei, quos & sponsores salutis,
 sufficit ad fiduciam spei nostrae etiam numerus nominum Di-
 vinorum? Cum autem sub tribus & testatio fidei, & spon-
 sio salutis pignerentur; necessario adiicitur Ecclesiae mentio:
 quoniam ubi tres, idest Pater, & Filius, & Spiritus San-
 ctus, ibi Ecclesia, quae trium corpus est. Exinde egressi
 de lavacro perungimur benedicta unctione de pristina disci-
 plina, qua ungui oleo de cornu in sacerdotium solebant.*
 Et Constitutionum lib. 6. cap. 16. de divina Sancti Baptis-
 mi initiatione: *Tu igitur Episcopo, ad illam formam caput
 eorum qui baptizantur, sive viri sint, sive mulieres, unges
 oleo sancto, in figuram spiritualis Baptismi. Deinde aut tu,
 Episcopo, aut tibi subjectus Presbyter, sacram super eos pro-
 ferens nominatim invocationem Patris, & Filii, & Spiritus
 Sancti, baptizabis eos in aqua. Infra vero cap. 17.
 Baptismus igitur in mortem Jesu datur; & aqua adhibe-
 tur pro sepultura; oleum pro Spiritu Sancto.*

Item lib. 7. cap. 22 *De Baptismo autem, Episcopo, aut
 Presbyter jam quidem antea constituimus, & nunc vero di-
 cimus quia ita baptizabis, sicut Dominus injunxit nobis di-
 cens. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in no-
 mine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; docentes eos ser-
 vare omnia quaecumque mandavi vobis; in nomine Patris,*

qui misit ; Christi , qui venit ; Spiritus Sancti , qui testimonium perhibuit . Ungues autem prius oleo Sancto ; deinde baptizabis aqua ; & tandem signabis unguento ; ut oleum quidem sit participatio Spiritus Sancti , aqua vero symbolum mortis , unguentum autem sigillum passionum . Quod si neque oleum adsit , neque unguentum , sufficit aqua & ad unctionem , & ad sigillum , & ad confessionem morientis , seu commorientis . Ab aliorum auctoritatibus allegandis abstineo , ne sim longior quam par est . Si quis tamen eas velit consulere , adeat eundem Pseudo-Clementem lib. 3. Const. Apost. cap. 15. 16. & 17. & lib. 3. Recog. & Epist. 3. Item Auctorem quaestionum apud Justinum Martyrem Quaestione 137. Theophilum Antiochenum lib. 1. ad Autolyicum . Origenem lib. 5. in Epist. ad Ro. Chrysost. Hom. 12. in 1. ad Corinth. & Homil. 6. ad Coloss. Basilium lib. de Spiritu Sancto cap. 27. Nazianzenum Oratione in Sanctum Baptisma . Item laudatum Tertullianum lib. de Carnis resurrectione , & lib. 1. contra Marcionem , Arnobium in commentariis Psal. 4. 22. 82. 90. 132. & 134. Optatum Milevitanum lib. 2. 3. & 7. contra Parmenianum , Augustinum 15. de Trinitate cap. 16. & lib. 4. de Symbolo cap. 1. & Tractatu 44. in Joannem , Ambrosium lib. 1. de Sacramentis cap. 1. & 7. Hieronymum Dialog. contra Lucife. Hoc unum tamen adhuc placet adiciere nempe antiquissimum hujusmodi ritum forte in Ecclesia tum primum obtinere coepisse , cum in Italicam Evangeliorum versionem illud unctionis assummentum inductum est , vel potius e contra fuisse additum in nonnullis Evangeliorum codicibus *unguentes* propter eundem illinendi morem jampridem receptum in Ecclesiis , vel ab ipso Apostolorum aevo ut supra probatum est . Sed caetera quae Vigilio adversantur breviter prosequamur . Hic Tom. VIII. lib. 3. de Trinitate cap. 12. V. 10. illud Zachariae testi-
Bibl. Pa- um a Joanne allatum cap. 19. V. 37. sic refert : *videbunt in*
trum pag. *quem transpuxerunt* ; at in nostro Symbolo juxta Hebrai-
781. Lit. cam veritatem , atque lectionem vetustissimi codicis Evan-
E. geliorum Italicae versionis , quam prope diem publici juris facturi sumus , ita legere est : *Videbunt in quem compunxe-*
runt .

runt; Versione Arabica non discrepante, quae habet *Videbunt quem pupugerunt*. In Lxx. legimus ἐπιβλέψουσαι πρὸς μέαν ἐν ἐννοήσαντο quod interpretati sunt Latini: *Et aspicient ad me, pro his quae illuserunt, sive insultaverunt mihi*, ut docet Hieronymus. Praeterea decantatum illud de Trinitate Testimonium: *Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus, & ii tres unum sunt*; pro ut ab Athanasio nostro allegatur, certe non iisdem conceptum vocibus apud Vigilium invenias; ipse enim lib. i. de Trinitate sic habet: *Tres sunt qui testimonium dicunt in caelo, Pater, & Verbum, & Spiritus, & in Christo Jesu unum sunt*. Item ad calcem ejusdem libri: *Tres sunt qui testimonium dant in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus, & in Christo Jesu unum sunt*. Et lib. x. legit ut primo loco jam supra retulimus.

Tom. VIII.
Bibl. Patrum
pag. 775
Lit. E.

Quoniam vero modus in rebus habendus est, de Scripturarum testimoniis plura loqui minime volumus: sed ad ea quae in nostra Symboli Expositione edisseruntur paulisper animum placet convertere; atque periculum facere an ipsa ad aetatem dignoscendam nos quoquomodo manuducere possint. Igitur sub initium noster Athanasius ubi ait: *Quoniam quamvis velle nostrum sit, perficere tamen sine illo non invenimus*; procul dubio respexit ad illa Pauli verba Epistolae ad Romanos cap. 7. v. 18. *Nam velle adjacet mihi; perficere autem bonum non invenio*. Quoniam vero idem Gentium Apostolus ad Philipenses cap. 2. v. 13. scribit: *Deus enim est qui operatur in nobis, & velle, & perficere*; quae recto tramite nostri Athanasii sententiae videntur adversari; ut illius aetatem atque doctrinae rationem assequamur, animadvertendum est, quod antequam Pelagiana haeresis ex Origenis fontibus emanaret, ac in eo stare indifferentiam arbitrii traderet, ut nempe potentia volendi esset a Deo, non autem ipse actus voluntatis, non adeo scrupulose cum Latini, tum Graeci Patres locuti sunt: ipsorum enim animis cum alte insedisset Catholicus sensus, bona fide velle nostrum juxta Pauli sententiam, perficere autem Dei esse, quandoque dixerunt: intelligendo videlicet, quod licet motum voluntatis Deus in nobis efficeret, adhuc tamen staret ar-

pag. 776.
Lit. C.
pag. 793.
Lit. H.

- bitrii nostri libertas, qua cum gratia Divina optime copulatur. Postquam vero Pelagius suam vafritiā detexit docuitque, ut refert Divus Augustinus libro de Gratia Christi: *Quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare illius est qui hoc posse adjuvat: quod vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est: Quod loqui possumus, Dei est: quod vero bene vel male loquimur, nostrum est*; tunc Patres pressius loqui coeperunt, & Pelagianorum errorem late sunt insecuti; praesertim vero Divus Augustinus in laudato Opere de Gratia Christi, in quo Apostoli mentem egregie exponens, sic haereticos illos aggressus est: *Non ait, Deus enim est, qui operatur in vobis posse, tamquam ipsi jam velle, & operari per se ipsos habeant, nec in his duobus adiutorio ejus indigeant; sed ait, Deus enim est, qui operatur in vobis & velle & perficere; vel sicut in aliis, & maxime Graecis codicibus legitur, & velle, & operari. Videte si non Apostolus gratiae Dei futuros adversarios Origenem, & Pelagium Sancto Spiritu tanto ante praevidit &c.* Quamobrem hanc Apostolici Symboli enarrationem post Augustinum in Africa scriptam fuisse a veritate videtur prorsus alienum; praesertim cum post damnatam non semel in Occidente Pelagii haeresim, ac demum etiam in Concilio Ephesino an. 431. in ullo Catholico Scriptore frustra requiras eam locutionis formulam, quae velle nostrum esse profiteatur. Hieronymum tamen exceptum velim, qui in Epistola ad Demetriadem de Virginitate servanda scribit: *Et tamen velle, & nolle nostrum est, sed statim contemperat subdens ipsumque quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est.* Item contra Pelagianos sub initium: *nostrum, inquit, incipere, illius perficere*; atque infra in eodem libro: *Liberum arbitrium in eo tantum est ut velimus atque cupiamus, & placitis tribuamus assensum. Jam in Domini potestate est, ut id quod cupimus, quod laboramus, ac nitimur, illius ope, & auxilio implere valeamus.* Illud tamen velle & incipere, quod nobis & libero tribuit arbitrio, quis Semipelagiano sensu dictum putabit a Hieronymo eo ipso in Opere, quod contra Pelagianos scribit?

bit? Immo erat illud *velle nostrum est* veluti quaedam locutionis ratio a plerisque usurpata, quae usque ad Pelagianas fraudes, & Hieronymi tempora innoxio sensu perduravit. Scilicet verborum omnium insidiae ac decipulae adhuc detectae omnes non erant: atque hinc Auctorem nostrum a pravi dogmatis calumnia liberamus; ac ejus aetas ante Semipelagianam haeresim figenda esse videtur, praesertim si brevitatem enucleati Symboli examinemus, cum ipsum Sanctae Ecclesiae mentione claudatur. Hoc vel unum argumentum nostram Expositionem Vigilii fetum non esse satis evincere posse crediderim, cum ipse libro contra Eutychetem scribat: *Caro quippe in nobis moritur; unde & in Symbolo carnis resurrectionem, non animae confitemur, quam esse immortalem credere jubemur: & libro nono de Trinitate, cum caeteros articulos memoret qui in nostro Symbolo desiderantur, e contra sileat de Ecclesia; cum inquit: *cujus enim expectamus, in hujus morte & sanguine remissionem peccatorum consecuturi: resuscitandos nos ab eo in his corporibus, & in eadem carne in qua natus est, passus, & mortuus, & resurrexit, animam cum hac carne accepturi ab eo, ut vitam aeternam pro bonis meritis, aut sententiam pro peccatis aeternam, hoc placuit. Amen.* Quare animadvertit Usserius lib. de Symbolis, non in principio solum, sed etiam in Confessionis hujus fine (nempe laudato libro nono) Vigilium secutum fuisse Damasi Symbolum, quod Operibus Hieronymi Tomo IV. Erasmiannae, & IX. Victorianae editionis insertum est, quodque hisce verbis eundem fere in modum concluditur, nempe: *In hujus morte & sanguine credimus emundatos nos, & ab eo resuscitandos die novissimo in hac carne, in qua nunc vivimus & habemus spem nos consecuturos praemium boni meriti, aut poenam pro peccatis aeterni supplicii.* Utcumque vero ea se res habeat, utcumque Vigilii sententia difficultatibus scateat inmanibus; fateor tamen ingenue quod tanta est ea qua prae Athanasio Alexandrino Episcopo, vel illo Presbytero Cyrilli Alexandrini sororis filio, pollet auctoritas; ut jure optimo ipsa debeat caeteris anteponi, quousque nostri Scriptoris larva recedat ac*

ge-

pag. 734.
§. 17.
Lit. B.
Vers. 8.

genuinus catechetici Sermonis Parens tandem ab eruditis detegatur. Quoniam vero quis forte diligentiam nostram requireret, si de brevitate nostri Symboli nil aliud adderemus; placet hac in re paulum immorari, ac nonnulla additamenta ad traditam revocare, quae ad deturbandas haereses pro temporum opportunitate in Romanum Symbolum fuerunt inducta.

Articulus de Sancta Ecclesia in nonnullis Symbolis, ut in nostro, postremo loco venisse haud dubito. Certe ignotus Auctor qui sub Augustini nomine jamdudum venit, haec habet *Hujus conclusio Sacramenti* (nempe Symboli, ut apud nostrum Athanasium) *per Sanctam Ecclesiam terminatur, quoniam si quis absque ea inventus fuerit, alienus erit a numero filiorum; nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiam non habuerit matrem.* Similia leguntur in duobus sermonibus praecedentibus; nec non in libris de Symbolo ad Cathecumenos quorum Auctor sub finem libri secundi *Sancta*, inquit, *Ecclesia in qua omnis hujus Sacramenti terminatur auctoritas.* Et libro tertio ejusdem Operis ait: *Ideo Sacramenti hujus conclusio per Ecclesiam terminatur.* Praeterea Augustinus ipse Sermone 215. in redditione Symboli id ipsum docet cum inquit: *Videtis certe, Carissimi, etiam in ipsis Sancti Symboli verbis, quomodo conclusioni omnium regularum, quae ad Sacramentum fidei pertinent, quasi supplementum quoddam additum ut diceretur per Sanctam Ecclesiam.* Fateor tamen ingenue hunc ordinem in Augustino constantem non esse: quem si quando reperias, tunc caeteri articuli ab ipso praeponuntur. Ut fit etiam ab Auctore Orationis ad Cathecumenos, contra Judaeos, Paganos, & Arianos, sub Augustini nomine vulgatae, in qua primo loco *Remissionis peccatorum*, secundo *Resurrectionis*, tertio *Vitae aeternae*, quarto demum *Ecclesiae* enarratur articulus. Itemque ab Ario Alexandrinae Ecclesiae presbytero qui orthodoxum se simulans in eo Symbolo quod Constantino Imperatori obtulit, ita professus est: *Et in Sanctum Spiritum, & in carnis resurrectionem, & in regnum caelorum, & in unam Catholicam Dei Ecclesiam, quae as-*
nibus

Serm. 3.
& 4. de
Symb. To.
6. Edit.
Mauri-
nac.

Tomo V.
pag. 663.

nibus usque ad fines est. Consule Socratem Hist. lib. 1. κεφ κς. & Sozom lib. 2. κεφ κξ. Demum Cyrillus Hierosolymitanus Cath. 18. prius meminit remissionis peccatorum, deinde unius Sanctae Ecclesiae Catholicae. Quod profecto ab Auctore nostro minime praestitum est, sed in ejus Expositione articulus de Sancta Ecclesia excipit eum, quo continetur fidei in Spiritum Sanctum professio, ac statim sermo concluditur absque remissionis peccatorum, & vitae aeternae interjecta mentione. Quamobrem aut haec enarratio detruncata ad nos venit, licet Antiquarius eam clausula Amen terminaverit, aut ille qui hic competentem, imbuendum suscepit sequentium articulorum Expositionem, altero sermone subinde profecutus absolvit, ut in more fuit Cyrillo Hierosolymitano in suis Cathechesibus. Nisi malimus dicere quod credendarum rerum articuli in Spiritu Sancto desinant per Sanctam Ecclesiam, quodque duo sequentes, de peccatorum remissione, & vita aeterna speranda ad interrogationes adhiberi solitas in baptismo referri possint, ut conicitur ex Martyre Cypriano qui Epist. 76. ad Magnum ait: *Quod si aliquis illud opponit ut dicat eandem Novatianum legem tenere quam Catholica Ecclesia, eodem Symbolo quo & nos baptizare, eundem nosse Deum Patrem, eundem Filium Christum, eundem Spiritum Sanctum, ac propter hoc usurpare eum potestatem baptizandi posse quod videatur in interrogatione Baptismi a nobis non discrepare, sciat quisquis hoc opponendum putat primum non esse jam nobis & Schismaticis Symboli Legem, neque eandem interrogationem. Nam cum dicunt: Credis remissionem peccatorum, & vitam aeternam per Sanctam Ecclesiam? mentiuntur in interrogatione, quando non habeant Ecclesiam; tunc deinde voce sua ipsi confitentur, remissionem peccatorum non dari, nisi per Sanctam Ecclesiam posse. Item Epist. 70. ad* pag. 269. *Januarium. Ipsa interrogatio quae fit in baptismo testis est veritatis. Nam cum dicimus, Credis in vitam aeternam, & remissionem peccatorum per Sanctam Ecclesiam? Sed fieri etiam, potest ut Athanasius noster Tertullianum fuerit imitatus qui in libro quem scripsit contra Praxeam, Symboli Apostolici* arti-

articulos per summa capita recensens, in Spiritu Sancto definit, adjecta subobscura Ecclesiae mentione. Unum, inquit, Deum credimus, sub hac tamen dispensatione, quam aconomiam dicimus, ut unici Dei sit & Filius sermo ipsius, qui ex ipso processerit, per quem omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Hunc missum a Patre in Virginem, & ex ea natum hominem, & Deum, Filium hominis, & Filium Dei cognominatum Jesum Christum. Hunc passum, hunc mortuum, ac sepultum secundum Scripturas, & resuscitatum a Patre, & in caelos resumptum, sedere ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos. Qui exinde miserit secundum promissionem suam a Patre Spiritum Sanctum Paracletum Sanctificatorem fidei eorum, qui credunt in Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Item libro de Velandis Virginibus addito tantum resurrectionis articulo caeteros silentio praetermittit, ait enim: Regula quidem fidei una omnino est, sola immobilis, & irreformabilis credendi scilicet in unicum Deum omnipotentem mundi conditorem, & Filium ejus Jesum Christum, natum ex Virgine Maria, crucifixum sub Pontio Pilato, tertia die resuscitatum a mortuis, receptum in caelis, sedentem nunc ad dexteram Patris, venturum judicare vivos & mortuos per carnis etiam resurrectionem. Demum de Praescript. haereticorum cap. 13. pari jure Symbolum claudit dicens: Regula est autem fidei, ut jam hinc quid defendamus profiteamur, illa scilicet qua creditur unum omnino Deum esse, nec alium praeter mundi conditorem; qui universa de nihilo produxerit; per Verbum suum primo omnium demissum: Id Verbum Filium ejus appellatum in nomine Dei varie visum a Patriarchis, in Prophetis semper auditum, postremo delatum ex Spiritu Patris Dei, & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum egisse Jesum Christum: exinde praedicasse novam legem; & novam promissionem Regni caelorum: virtutes fecisse: fixum cruci; tertia die surrexisse; in caelos ereptum sedisse ad dexteram Patris; misisse vicariam vim Spiritus Sancti, qui credentes agat: venturum cum claritate, ad sumendos Sanctos in vitae aeternae & promissorum caelestium fructum, & ad profanos adjudicandos igni perpetuo, facta utrius-

triusque partis resurrectione, cum carnis restitutione. Haec Regula &c. Nec aliquem moveat Tertullianum semper in recitando Symbolo variasse; cum Apostoli eam fidei formulam scriptis minime commendarint, propter disciplinam arcani, neque a Cathecumenis eam scribi permiserint usque ad quintum saeculum, ut constat ex Divo Augustino, qui de *Symb. ad Cathecum.* Tomo 6. ait: *Quotidie dicite apud vos: Symbolum nemo scribit, ut legi possit; sed ad recensendum: ne forte deleat oblivio, quod tradidit diligentia, sit vobis codex vestra memoria.* Et Sermone 58. in Matthaeum Tomo 5. *In pag. 341.* *Ecclesia, inquit, ad altare Dei quotidie dicitur ista Dominica Oratio, & audiunt illam Fideles, Symbolum quotidie non auditis.* Item Sermone 7. in traditione Symboli: *Nec ut eadem verba Symboli teneatis ullomodo debetis scribere, sed audiendo perdiscere, nec, cum didiceritis, scribere; sed memoria semper tenere atque recollere nec in tabulis, vel in aliqua materia; sed in corde scribitur.* Hic autem Ecclesiae mos oppido liquet etiam ex Facundo Ermianensi lib. 8. cap. 7. & (ut retro elapsa saecula percurramus) ex Beato Irenaeo lib. 3. cap. 4. &c. ex Beato Hieronymo Epist. ad Pammachium contra errores Joannis Hierosolymitani, & ex laudato Beato Augustino lib. de Fide & Oper. cap. 9., ex Beato Ambrosio Epist. 81. ad Syricium, ex Beato Leone Epist. 13. ad Pulcheriam, ex Ruffino & ex Beato Maximo in Expositione Symboli. Quo factum est ut idem Tertullianus laudatis locis, & Irenaeus lib. 1. cap. 2. & lib. 2. cap. 1. itemque Origenes lib. 1. Periarchon, & in Dialog. contra Marcion. adversus haereticos Apostolicum Symbolum per summa tantum capita non verbatim protulerint, ne laudabilem Ecclesiae morem violarent. Ex dictis ergo in promptu est responsio ad ea quae habet Dupinius Tomo 1. Novae Bibliothecae; cum agens de Symbolo Apostolorum, haec scribit: *Si ab Apostolis compositum esset Symbolum, ubique in singulis Ecclesiis, & omnibus saeculis fuisset idem; singuli ad verbum illud didicissent Christiani; in singulis Ecclesiis eodem modo recitatum esset: demum iisdem verbis ab omnibus auctoribus relatum fuisset.* Id autem est omnino falsum; quia certum est non modo in secundo & tertio Ecclesiae saeculo; sed & in

quarto plura exstitisse Symbola, eaque singula, licet doctrina eadem, verbis fuisse varia. Haec enim nihil evincunt, cum Symbolum memoriae mandatum ad quintum usque Christi saeculum a fidelibus scribi religioni duceretur; ac tantum per summa capita illud antiqui Patres proferrent. Certe ordo articulorum in omnibus Symbolis constans est, ac doctrina eadem in omnibus, adeo ut ab uno eodemque fonte diversas formulas pro loci ac temporum ratione emanasse veritati sit consentaneum.

Sed ad nostrae Expositionis Symbolum sermonem iterum convertamus. Hoc ergo in Spiritu Sancto definit (adjecta tamen Sanctae Matris Ecclesiae mentione) ad instar Nicaeni, quod nihil aliud esse videtur quam Apostolici declaratio, ut colligitur ex Epiphanio scribente sub finem Anchorati: *Haec fides a Sanctis Apostolis tradita est & in Ecclesia, civitate Sancta, ab omnibus Sanctis simul Episcopis supra trecentos ac decem numero praescripta.* Porro ratione doctrinae in antiquo Apostolorum Symbolo comprehensae Apostolica; explicationis vero a 318. Patribus superadditae Nicaena fides jure merito dici potest. Ab Occidentalibus etiam Ecclesiis, ut inquit Usserius, longius illud Symbolum & Apostolicum habitum, & Nicaenum nominatum fuit. Sic enim habet Ordo Romanus in Praefatione Symboli hujus recitationi praemissa ante administrationem Baptismi: *Audite suscipientes Evangelici Symboli Sacramentum a Domino inspiratum, ab Apostolis institutum: cujus pauca quidem verba sunt, sed magna mysteria.* Et in sacrae Coenae celebratione Latina Missa, quae circa annum DCC. in usu fuit, de eodem adiicit. *Finito Symbolo Apostolorum, dicat Sacerdos Dominus vobiscum.* Symbolum autem, de quo hic sermo est, a Nicaenae Synodi Patribus fuisse editum ibidem probat laudatus Usserius. Sed brevitatem nostri Symboli paullo fusius expendamus, quod non ingratum futurum puto, immo jucundum maxime. Ergo vox *Catholicam*, quae deest in ipso, nec in Apostolico legebatur, ut novimus ex Cypriano Epist. 76. Item non apparet in Orientali, Romano, & Aquilejensi, quamvis huic postremo perperam inferatur a Pamelio, contra quamplurimum opti-
mae

*Miss. edit.
Argentin.
ann. 1557.
pag. 41.
pag. 9.*

*§. 6.
pag. 248.*

mae notae Manuscriptorum fidem. Ruffinus certe hanc vocem non explicat : nec fuit in Africano Symbolo, ut manifestum est ex libro, quem Sanctus Augustinus adhuc Presbyter scripsit de eodem Symbolo, ubi ait: *Credimus & Sanctam Ecclesiam* utique *Catholicam*. Hic Commentarius luculenter ostendit vocem *Catholicam* in Symbolum nondum fuisse invec̃tam. Praeterea omittitur illud vocabulum a Marcello Ancyrae Episcopo, qui coram Sancto Julio Pontifice Apostolicum Symbolum Romae professus est : item ab eodem Augustino lib. de Fide & Symbolo ad Cathecumenos. Demum Pacianus ad Symphro : de *Catholicae* nomine scribit: *Sub Apostolis, inquit, nemo Catholicus vocabatur. Esto, sic fuerit. Vel illud indulgeo. Cum post Apostolos haereses existissent, diversisque nominibus columbam Dei, atque Reginam lacerare per partes, & scindere niterentur; nonne cognomen suum Ecclesia postulabat, quae incorrupti populi distingueret unitatem; ne intemeratam Dei Virginem error aliquorum per membra laceraret? nonne appellatione propria decuit caput principale signari? Ego forte ingressus populosam Urbem hodie cum Marcionitas, cum Apollinariacos, Cataphrygas, Novatianos, & caeteros ejusdem comperissem, qui se Christianos vocarent, quo cognomine eorum congregationem meae plebis agnoscerem, nisi Catholica diceretur. Quoniam vero in Concilio Nicaeno sancitum est, ut ea Christi Religionis vera Ecclesia haberetur, cui nomen Catholicae seu Universalis conveniret; hinc ut opinor Romana Sedes omnium Ecclesiarum Mater & Magistra occasionem arripuit illud vocabulum in Apostolicum Symbolum inferendi; quamvis ea appellatio non tunc nata, sed nostrae Ecclesiae jam indita fuerit vel ab Apostolorum aevo cum τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας mentionem fecerint Smyrnaei in Epist. de Martyrio Sancti Policarpi, (ut videre est apud Eusebium lib. 4. Hist. cap. 15.) itemque Sanctus Ignatius Martyr in Epistola ad eosdem Smyrnaeos.*

Quoad vero sequentem articulum de Sanctorum communionem; adnotasse sufficiat etiam in Ruffini Symbolo non apparere, cum post illud de Spiritu Sancto mox habeat *Sanctam Ecclesiam; remissionem peccatorum*. Porro ea verba in

cap. 6.
n. 18.
pag. 277.

Apostolicum Symbolum fuerunt inserta, ut exponerent quid Sanctae Ecclesiae nomine intelligeretur. Audiamus Auctorem Hist. Symb. Apostolici: *Articulo, inquit, de Sancta Catholica Ecclesia Appendicis loco additur proximus de communione Sanctorum, qui in nullo Symbolo ante Divi Augustini aevum reperitur, imo ne in ejus quidem, ut ego arbitror, cum in Enchiridio ad Laurentium cap. 66. diserte affirmet, post commemorationem Sanctae Ecclesiae in ordine confessionis poni remissionem peccatorum. Verosimile tamen est circa haec tempora vel paullo post partem istam Symbolo accessisse, idque non ex eo tantum quod compareat in Symbolo recitato in Homilia quadam Augustino adscripta (Sermone de tempore 123.) verum & ex hoc quod istis temporibus occasio se obtulerit, quae ejus additionem suadere posset, Schisma, inquam Donatistarum.* Huic adde etiam Christianum Lupum qui Praescript. cap. 13. haec notat: *Ruffinus..... omittit Communionem Sanctorum. Etiam Orientalis Ecclesia videtur ista verba non habuisse. Etenim Constantinopolitana Synodus, quae Nicaenam Synodum non dumtaxat per nova contra Macedonianos, & Apollinartistas additamenta, sed etiam ex Apostolico Symbolo supplevit, ista verba praetermisit.*

pag. 284.

Petrus
Chrysologus
serm.
57.

pag. 209.
num. 41.

Demum articulus de Vita aeterna licet in nonnullis Orientis Ecclesiis haberetur, ut videre est apud Cyrillum Hierosolymitanum Cathechesi VIII. ubi ait: *Haec de vita aeterna dicta sunt haecenus: quod est eorum quae profitemur in fide ultimum documentum, atque terminus: itemque apud Epiphanium in Anchorato; tamen in Occidentis Symbolis minus obtinuit: quamvis enim legatur a Petro Ravennate, & ab Auctore libri de Symbolo apud Divum Augustinum; tamen in Marcelli Ancyрани Symbolo ab Epiphanio relato Haeresi LXXII. primum apparet. Porro in Aquilejensi Symbolo deerat, ut novimus ex Ruffino, qui in Expositione praecedentis articuli ait: Sed & ultimus iste sermo, qui resurrectionem carnis praenuntiat, summam totius perfectionis succincta brevitate concludit; quamvis etiam de hoc non solum a gentibus, sed etiam ab haereticis fides impugnetur Ecclesiae. Et in Apologia adversus Hieronymum,*
Aqui-

Aquilejensem Ecclesiam *hujus carnis resurrectione finem Symboli* fecisse nos docet. Hieronymus quoque Epistola 61. ad Pammachium, adversus errores Joannis Hierosolymitani: *I. Symbolo, inquit, fidei, & spei nostrae, quod ab Apostolis traditum, non scribitur in charta, & atramento, sed tabulis cordis carnalibus, post confessionem Trinitatis, & unitatem Ecclesiae omne Christiani dogmatis sacramentum carnis resurrectione concluditur.* Hos secutus est Venantius Fortunatus Pictaviensis Episcopus, qui **CARNIS RESURRECTIONE summam perfectionis concludi** testatur. Id ipsum etiam Maximus Taurinensis tradidit per ea verba *hic religionis nostrae finis, haec summa credendi est.* Et Auctor Sermonis 119. de Tempore, Divo Augustino falso tributi, ad hocce resurrectionis capitulum scribit: *Iste jam finis est: sed finis sine fine erit Resurrectio carnis.*

Haec dicta sunt, ut cuique constet Symbolorum, Romanum seu Apostolicum quod in nostra enarratione enucleatur, omnium fuisse brevissimum. Rationem reddit Ruffinus Aquilejensis Presbyter in Prooemio suae Expositionis, cum inquit: *Illud non importune commonendum puto; quod in diversis Ecclesiis aliqua in his verbis inveniuntur adjecta. In Ecclesia tamen urbis Romae hoc non deprehenditur factum..... In caeteris autem locis quantum intelligi datur, propter nonnullos haereticos addita quaedam videntur, per quae novellae doctrinae sensus crederetur excludi.* Quamobrem Divus Ambrosius Epist. 81. ad Siricium ait: *Credatur Symbolo Apostolorum, quod Ecclesia Romana intemeratum semper custodit, & servat.*

E N A R R A T I O
I N S Y M B O L U M
A P O S T O L O R U M

CUI TITULUS IN CODICE

Incipit Sancti ATHANASII de Symbolo.

NA fides, sed non in omnibus fidei una mensura est. Sic & in illa eremi via, cum divinae virtutis indultu populus angelico cibo aleretur, non erat omnibus manna, quod manna est; sed aliis caelestem saporem incorrupta suavitate custodientibus, viles quidam pepones, & tristem caeparum acrimoniam AEgyptia cruditate eru¹ctuabant: sicque in unoquoque eorum

¹ Codex, *crudelitate eru¹ctuabant*: Fidenter restituimus in editione *cruditate*. Quid enim hic loci crudelitas cum caeparum acrimonia? Cruditatem autem stomachi ex aegra caeparum concoctione significat, quam AEgyptiam dicit, quod AEgyptium caepe Hebraei quidam sibi in deserto prae manna augurarentur. *Eru¹ctuabant* pro *eru¹ctabant* veteribus est familiare; ut *tinguebat*, *unguebat*, & alia hujusmodi. Quamobrem nihil immutandum esse censuimus.

rum erat non gratia accepti muneris, sed propriae desiderium voluptatis. ^a Securus itaque de instituti tui indole, manna hoc nostrum caelestibus ferculis defero, confidens in Domino nostro Jesu Christo, quod is qui coepit te cibis suis alere, perseverantis saporis perpetem gratiam tibi tribuat: quoniam, quamvis velle nostrum sit, perficere tamen sine illo non invenimus.

^b *Credo in Deum*: Initium Sacramenti confessione ² credulitatis imbuitur ^c ut, per hoc immensitas Dei, ³ qua comprehendere humanis sensibus non potest, adprobetur. Fidei enim secreto recondendum est, quod capacitatem aestimationis excedit.

Credo in Deum. Hic est Christiani nominis titulus, hic humani fructus officii, duo in famulatu Dei, quae principalia in nobis habemus, offerre; cordis fidem, & oris confessionem: quia *corde creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem*. *Epist. ad Roman. X. v. 10.*

Credo in Deum. Hoc est, quod illum Gentium patrem ⁴ ab aeterno vitae prioris exemit, hoc, quod

² Codex *credilitatis*, mendose.

³ Hanc lectionem non improbamus, si *quatenus*, aut *in quantum* significet; magis tamen placeret *quae*, cum humanae mentis cognitio nec sensuum ope sibi possit ullatenus ideam immensitatis effingere.

⁴ Lege, sodes, & meo periculo *a veterno* pro *ab aeterno*. Quo facilior librario lapsus, eo certior emendatio nostra; nec aliter sensus constabit. Certe hoc factum cognatione litterarum B. & V. quas in antiquis monumentis unam pro alia saepe usurpatas videmus, uti & diphthongos, ubi iis opus non erat. Sic *piaetas*, *praetium*, *foelix*, *sae* &c. ut videre est in vetustissimo nostri Capituli codice, Cassiodorii Senatoris Complexiones exhibente, quem primum edidit Doctissimus Marchio Scipio Maffejus, litterariae Reipublicae decus ac ornamentum.

^d
Jacobi
II v. 23.

quod multiplicationem immensi seminis fidei spon-
sione firmavit; hoc, quod justitiae praemio ma-
nente usque ad nos mercedem transmisit, sicut le-
gimus. ^d *Credidit Abraham Deo, & reputatur ei
ad justitiam.*

Credo in Deum Patrem. Dei nomini Paternum
connectitur Sacramentum: inane enim erat & va-
cuum, Deum sine Paterno vocabulo credidisse.
Hoc & gentes noverunt, & Daemones confiten-
tur: nobis autem, quibus vita aeterna promittitur,
salutare mysterium publicatur, ut credamus non
in Deum tantum, sed in Deum Patrem; quod &
Patris nomen generale est sine Deo, & Dei virtus
minus clara sine Patris nomine; ac per hoc sine al-
terutro, & eo ⁵ utroque connexo, fundari non po-
test fides, nisi & Paterna generatio vim Deitatis
teneat, & majestas Deitatis sacramentum Paterni
nominis non omittat.

Credo in Deum Patrem. Confessio quae Patrem
signat, statim confitetur & Filium: vacat enim
sine alio aliud nomen; quia nomen Patris est Fi-
lius. Nemo, sine generationis fide, appellat au-
ctorem; quia gignentis nuncupatio, natura nascentis
est: ac sic nullum ⁶ inter alterum gradum cre-
das, cum utrumque in uno cognoscas.

Credo in Deum Patrem: Catholicae fidei claram
con-

⁵ Codex *utrumque*. Solaecum: emendari poterat *utrimque*; sed
nos libentius reposuimus *utroque*, ut sententia magis sibi constaret,
ac ad praecedens verbum *alterutro* referretur, quod pariter pro *utro-
que* hic usurpatum fuisse nullus dubito.

⁶ Ex sequentibus conficitur restituendam esse lectionem sic: *in-
ter alterutrum*; quod sensus id omnino requirat.

confessionem! Nullum interstitium inter Deum & Patrem ponitur, nulla intercapedo servatur: ^f utriusque nominis natura conjuncta est. Ut Deum credimus, confitemur & Patrem; connexorum vocabulorum tempora nescientes: quia ⁷ Paternae appellationis nuncupatio, a Dei confessione non distat. Si quis Deum non aeternum novit, Patrem aestimet non aeternum.

Credo in Deum Patrem. ⁸ Hoc ipsum, quod ordo verborum, quamvis connexione conjuncta, Deum nominat, antequam Patrem, incorruptae fidei laudabile continet argumentum; ne quis pravae aestimationis errore ⁸ non ad unum omnia aestimet referri debere principium. Nam cum Deum dicimus primitus, & Patris nomen Dei nomini non avellimus; unum quidem auctorem prodimus, sed eum, qui ex auctoritate est, coaeternum fatemur auctori.

Credo in Deum Patrem. Prejudicatum tenetur hoc confessionis exordio, ut Filium ⁹ Deum credat, qui Deum Patrem se confessus est credidisse; quia generi suo caelestis natura respondet; nec

E

si-

⁷ Restituimus *Paternae*. Codex *Paternam*, ex librarii lapsu.

⁸ Forte legendum, *hoc ipso quod*.

⁹ Emendavimus *Deum* pro *Dei*, quod eruditus Lector aequi bonique faciet, si diligenter advertat jam supra fuisse probatum quod *confessio quae Patrem signat, statim confitetur & Filium?* Atque hic nostrum Athanasium de Patris ad Filium relatione nullatenus loqui, cum id unum conetur ostendere, quod nempe Filius Deus sit, ac in omnibus idem cum Patre; ea potissimum ratione, quia *generi suo caelestis natura respondet*. Codex *respondit*: sed in Mss. libris I & E promiscue saepe usurpantur.

¹⁰ simile sibi potest esse quod suum est. Humana tantum conditio & degenerationem respicit, & perfectum. Caeterum qui ex Deo Patre nascitur, non potest Filius esse, nisi Deus sit.

Credo in Deum Patrem omnipotentem. Quae enim alia natura

^b
Desunt
duae pagi-
nae abra-
sae.

. ret. ^b Sed quamvis peccato ¹¹ esset libera; non tamen alia haberetur, quam quae posset esse peccatrix.

ⁱ *Ex Maria Virgine*. Honor materni sexus incorruptae Virginitatis professione monstratur, ne divisus esset homo & Deus; quamvis habens utriusque status plenitudinem crederetur. Sed quamvis ^k homo nasceretur ex Maria, ^k Deitamen virtus probaretur ex Virgine; ut & fides generis maneret in-

car-

¹⁰ Hic iterum cespitare videbatur Antiquarius. Atque sententiam ita restituendam esse putabam: *nec dissimile sibi*, tum ex praecedentibus, tum etiam ex iis quae sequuntur; sed demum a sententia discessi, consilio, atque auctoritate Doctissimorum virorum Abbatis Philippi Garbelli Brixienfis, & Comitis Ottolini Ottolinii contrerranei mei cum dubitationem omnem de Filii Deitate e medio tollat confessio Patris. Si enim Deus Pater, & Filius Deus est; neque enim caelestis illa ac Divina natura, gignere aliquid nisi caeleste ac divinum potest. Itaque non similis Patri Filius, quia idem omnino Deus: sibi enim similis nemo est, sed alteri. Insectatur ergo hac Pericope *ἐμὸν καὶ τὸν Ἀριανὸν* Arianorum.

¹¹ *Codex esse. Mendum pro esset*. Paulo infra reposuimus *posset*, pro *possit*. Saepe tamen videas in Scriptoribus sacris (de latinis sequiorum temporum loquor) mutata verborum tempora; cum essent de re potius, quam de eloquentia solliciti. Augustus ipse, teste Svetonio, *simus* pro *sumus* usurpabat. Demum pro *honor materni sexui* lege *sexus*: nisi *sexui* ex peculiari loci ac temporis idiotismo usus sit auctor huiusce in Symbolum enarrationis; ut olim *domuis*, *annis*. &c. pro *domus*, *anus* genitivo casu veteres efferebant.

carne, & potentia maiestatis appareret in¹² incorruptione.

¹ Qui sub Pontio Pilato crucifixus est, & sepultus. Sequitur Virginis partum in confessione nostra, iudicium, crux, sepultura; ne Deus gestans hominem, aliquem¹³ excusate carnis excitaret errorem, et

E 2

eva-

¹² Codex in incorruptio. Nam. Secundis curis in incorruptionem, relicto sine expunctione, in delendis erratis ab Antiquariis adhibita, nam, quod ex oscitantis Librarii calamo exciderat pro nem. Legendum ergo erat in incorruptionem: nos reposuimus in incorruptione, ne a Prisciano vapulemus.

¹³ Excusate forte cum excusatione vel citra culpam. Ut apud Quintillianum lib. 2. cap. 1. Et fieri id videtur excusate. Item apud Justin. lib. 32. cap. 2. Excusatus sacrilegia commissurus. Nisi malis legere excusatae cum diphtongo pro excusae. Mihi tamen hic magis placet excusatae pro recusatae seu non assumptae: qua significatione accipitur a Tertulliano lib. 1. adversus Marcionem cap. 16. ubi ait. Os cibo excusamus, etiam sexum a congressione subducimus. Item lib. de Virginitatibus velandis cap. 7. pag. m. 177. cum inquit. Si enim propter Angelos; scilicet quos legimus a Deo & caelo excidisse ob concupiscentiam feminarum, quis praesumere potest tales Angelos, maculata jam corpora, & humanae libidinis reliquias desiderasse, ut non ad Virgines potius exarserint, quarum flos etiam humanam libidinem excusat. Hoc est recusat quemadmodum alibi dicit exponere vestem pro deponere ut animadvertit Rigaltius. Reliqua ad hunc modum emendanda sunt. Et evacuati hominis iniectae suspicioni veritatem conferret. Minima litterarum immutatio, eaque obvia, quibus codices manuscriptos terere solemne est. Hinc fit sensus perspicuus, & perquam elegans. Scilicet postquam Divinam Christi naturam, & conceptionis e Spiritu Sancto mysterium edisseruerat, iniectam evacuati seu inanimis hominis suspensionem cavet. Quam emendationem si improbaveris, lege: et evacuati hominis iniectas suspensiones veritate conferret. Hoc est & verosimile redderet suspensiones hominis evacuati (nempe inanimis) iniectas mentibus quorundam haereticorum. Homines pro hominis & e contra suspensionis pro suspensiones, in manuscriptis libris passim occurrunt. Iniecta vero scribitur pro iniectas cum initialis littera S proxime sequentis verbi suspensiones praecedenti inserviat pro finali. Quod librariorum sphalma in conferendis codicibus centies mihi contigit observare. Non negaverim tamen hanc sententiam ita quoque restitui posse, & evacuati hominis iniectas

evacuati homines injecta suspicionis veritate conferret; sed manente, ac solido, quod judicari, crucifigi, sepeliri possit, redimeret nos in Deo virtus¹⁴ sua, nostra substantia.

Descendit ad inferna. Ne in Filio Dei, Deo pleno dubitaretur fuisse hominis plenitudo, insinuat nobis descendisse ad inferna confessio: vacaret enim tanti mysterii gratia, si caro solum inanima, idest quae animam non haberet, cruci fuisset affixa. Nam cujus praemii Christus Dominus noster¹⁵ posset nobis imputare mercedem, si nihil in illo fuisset, quod aut doloris sensum haberet, aut mortis; cum ab¹⁶ utroque eorum & majestas Domini, & carnem insensibilitas vindicaret.

Die tertio resurrexit a mortuis; Post creditum ad inferna descensum resurrectionis celeritatem fate-mur,¹⁷ ne reliquisse assumptum hominem Deus vel apud inferos putaretur, cum¹⁷ supradictam sedem ille adiisset conditione mortis, iste potestate vir-

suspiciones veritate confutaret. Qua lectione manuducimur ad praecedentis etiam notionem si pro *excusatae*, phantasticæ scilicet & confictæ, legamus *accusatae* seu *incusatae*. Sic enim illorum nebulonum innui videtur accusatio, qua veram Christi Carnem impetebant.

¹⁴ Vel pro sua legendum *sub*; vel sententia ita restituenda, *virtus sua in nostra substantia*.

¹⁵ Codex *possit*.

¹⁶ In alterutra earum vocum *Domini* & *carnem* error cubare videtur. Vel itaque emendandum *Dominum* vel *carnis*. Prima promptior est emendatio; altera magis placet. Non negaverim tamen absque ulla verborum immutatione sententiam ita posse restitui. *Cum ab utroque eorum, & majestas Domini, & insensibilitas vindicaret carnem*. Hoc est: cum & majestas Domini, & insensibilitas vindicaret carnem Christi ab utroque eorum (a dolore scilicet, & morte.) At si fallimur, emendet felicior aliquis.

¹⁷ Codex, *supradictum*: Certe ex Librarii lapsu.

virtutis suae: ¹⁸ quique naturae partibus functus, ille ¹⁹ legem infirmitatis complens, hic potentiam resurrectionis ostendens.

Ascendit in caelos, ¹ ne alium Christum in Filio Dei, alium in hominis Filio putaremus: ²⁰ quamvis distantiae fidem distincta natura. Sic ubique conjungitur, ut una in sensibus nostris utraque teneatur. Christus ad inferna descendit, sed Deum mortis conditio non attingit. Christus ascendit in caelos, sed hominem divina non respuunt.

Sedet ad dexteram Patris: non novam putare debemus, aut subitam istam in Filio Deigloriam, quam se, & apud Patrem semper, & ante saecula, sicut & in Evangelio legimus, propriae vocis testimonio profitetur habuisse, sed in eo nunc Filius hominis delatae sedis honore donatur, quem ideo in omnibus humanis passionibus non reliquit, ut istam clarificationem divinam dignitatis adveheret. Denique ut hujusmodi intelligentiae secretum humanos possit sensus intrare, sedere ad dexteram Patris Filium confitemur; cum immensitatem Dei nec corporalitas definiat, nec localitas comprehendat.

In-

¹⁸ Mendum pro quisque.

¹⁹ Restituimus *legem* & *infra potentiam*. Codex *lege* *potentia*.

²⁰ Hic locus difficultatibus scatet immanibus; sed si, mutata interpunctione, restituas *conjungit* pro *conjungitur*, ad pristinum nitorem sententia redit. Lege ergo sic: *quamvis* (idest *omnem*) *distantiae fidem distincta natura sic ubique conjungit, ut una in sensibus nostris* &c. Distantiam pro differentia usurpat etiam Tertullianus libro de Corona cap. 10. cum inquit. *Igitur qui sensu careant, eorum erit perinde uti ea re, cujus careant sensu, atque si abuti ea vellent, si sensu non carerent. Nulla vero distantia est abutendi, cum veritas cessat utendi, cessante natura sentiendi.*

v ^v *Inde venturus iudicaturus de vivis, & mortuis.*
 Venturi quoque ad iudicandum potestas, quamvis
 Filium Dei Deum designet manentem; tamen in
 eo intelligentiam Filii hominis non reliquit. Quam-
 vis enim scriptum legamus, in Paterna ²¹ eum cla-
 ritate venturum; tamen & illud divinis eloquiis
 proditur; & *videbunt in quem conpuxerunt*. Ipsa
 enim potestas de vivis & mortuis iudicandi, utram-
 que naturam una cum claritate collectam ²² Chri-
 sto mediatore, testatur; quia vivos iudicare & ho-
 mo potest, mortuos ad iudicium exhibere, nisi
 Deus, non potest.

Joan.
 XVIII.
 v. 37.

²³ *Credo in Spiritu Sancto.* Quod post tantorum
 my-

²¹ Codex, cum, reposuimus cum.

²² Supple in.

²³ Ita etiam Ruffinus in expositione Symboli juxta Baluzii editionem. Unum est quod hic observari vellem, forte Antiquarium nostrum in primo Articulo pro *Credo in Deo Patre* emendandi ca- coethæ accusandi casum adhibuisse, ut in pluribus Manuscriptis exem- plaribus Ruffini accidit: quare cum haec gemina lectio in uno eo- demque nostri Athanasii Symbolo reperiatur, Baluzii conjecturis adhaerere minime detrectaverim, qui, ad ea verba *Credo in Deo Pa- tre omnipotente* haec notat pag. 181. Sic tres Manuscripti codices cum
 „ Remb. Erasmi & Morel. & sic in sequentibus articulis, & in Je-
 „ su Christo &c. Pamelius his in locis accusativum posuit, tum
 „ quia sic invenit in Frobeniana, & in aliis duabus vetustis editionibus;
 „ tum quia sic habent tria apud Hieronymum Symbola, & sic ipse
 „ Hieronymus in dialogo adversus Luciferianos, uno loco excepto; sic
 „ etiam ubique Augustinus. Verum Pamelii rationes probant illud
 „ quidem in plerisque Symbolis dici solere; *Credo in Deum*:
 „ at minime probant sic etiam existisse in Symbolo Ecclesiae A-
 „ quilejensis. Quin etiam quo usitator erat accusativus in Sym-
 „ bolis; eo minus probabile est librarios vel incuria, vel de in-
 „ dustria ablativum in hoc Symbolo posuisse. At minime mirum, si
 „ cum reperirent ablativum, novitate offensi, accusativum inferuerint.
 „ Quamobrem codices in quibus legitur: *Credo in Deo &c. & in Chri-
 „ sto &c. & in Spiritu Sancto* videntur mihi accuratius consuetudinem

myfteriorum confessionem nunc in fidei noſtrae ſacramento Sanctum Spiritum conſitemur, non injurioſa imminutio Deitatis eſt, ſed Catholicae fidei cauta praefcriptio; ne forte, ſi prius confefſio Sancti Spiritus fuiſſet infera, Perſonarum aliqua confuſio crederetur, quas ſub unius Deitatis majeſtate diſcretas, humana ſalus eſt credidiſſe; quia in Sacramento aeternae ſpei Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus ita tres perſonae ſunt, ne tres Dii ſint; ita Deus unus eſt, ne una perſona ſit. Hoc Chriſtus Apoſtoliſ tradidit, hoc nobis Apoſtoli tradiderunt: haec enim ſunt Salvatoris aſcenſuri ad caelum ²⁴ poene ultima ad totius doctrinae concluſionem dicta ²⁵ *Ite, baptizate gentes * unguentes eas in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ut* unius

^{*} *Matth.*
Xxviii.
v. 19.

„ Eccleſiae Aquilejenſis retinere, quam qui accuſativum uſurpant.
„ Haec autem Symboli pronuntiandi ratio non videtur ab hac Eccleſia adſcita ſine conſilio fuiſſe; ſed ut trium perſonarum Divinarum
„ clarior eſſet diſtinctio ab articulis ſequentibus, *Sanctam Eccleſiam &c.*
„ Haec ille. Pamelium monere poterat Ruſſinus ipſe, qui prope finem illius libri rationem reddit cur Aquilejenſis Eccleſia ablativo caſu, de Perſonis loquens ſit uſa, ſecus ac in caeteris quae nobis credenda in Symbolo proponuntur. Verum *in Spiritu Sancto*, non autem *in Patre & Filio* ita afferre potuit noſter Athanaſius, uti Venantius Fortunatus. Merito ergo Gerardus Joannes Voſſius ſcribit: *Quod non gravi ſatis cauſſa Pamelius in accuſandi caſum immutavit.* Certe in Symbolo Apoſtolorum ab Uſſerio edito ex codice Graeco-Latino Actorum Apoſtolorum majuſculis litteris exarato exſtante in Oxoniienſis Accademiae Bibliotheca legitur *in Chriſto Jeſu &c. & in Spiritu Sancto.*

²⁴ Codex, poene ultima totius doctrinae concluſionem data. Adeo confidenter textum reſtituimus ſupplendo *ad* ante vocem *totius*, tum legendo pro *data*, *dicta*; ut reponere non dubitaverimus, poene ultima ad totius doctrinae concluſionem dicta.

²⁵ Hic ad oram membranae forte idem librarius adnotavit. *Non dixit in nominibus, ſed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

7
E. Joan.
cap. 50 7.

unius nominis significatio unum Deum traderet ;
tres vero personas conjunctio adjecta disiungeret .
Videamus nunc , an fideles Discipuli accepta ser-
varint . Respondeat nobis pro cunctis Joannes ,
qui in pectore Domini nostri familiariter recubans ,
totius doctrinae potuit arcana cognoscere ; qui ,
quod reliqui Apostoli scire cupiant , Dominum so-
lus interrogat ; qui comprehenso Domino atrium
Sacerdotis non negaturus ingreditur ; ²⁶ cujus su-
scipienti te Matris Vicarius affectus a Domino di-
ligatur ; qui ad monumentum Domini etiam Pe-
trum festinus antevenit . ²⁷ *Tres sunt , inquit , qui
testimonium perhibent in caelo , Pater , Verbum , &
Spiritus , & ii tres unum sunt .* Nonne post haec ,
nobis hujusmodi fidem & mors est perdere , & sa-
lus est custodisse . Subjungitur denique *in Sanctam
Matrem Ecclesiam* , ut illa una ²⁷ Ecclesia sancta
apud nos habeatur , & Mater , quam in Apostolis
Domini doctrina constituit . Amen . Explicit .

²⁶ Difficillimus revera hic locus est ; non desperamus tamen
emendationem nostram suis quemque calculis probaturum . Pro
suscipienti te , restituendum *suscipientis* & , ac *delegatur* pro *diligatur* .
Minima ut vides litterarum immutatio , eaque tutissima . Lege igitur ,
Cujus suscipientis & Matris vicarius affectus a Domino dele-
gatur . Quae ut mihi facilis sit , & clara , si cui tamen implicatior
adhuc videatur , puta metalepsin verborum factam , & lege , *cujus*
suscipientis affectus , & (nempe etiam) Matris vicarius a Domi-
no delegatur . Aliam quoque emendationem hic placet subnecte-
re , de qua tecum Lector contendam pignore . Ipsa cum priori in
eo tantum discordat , quod pro *te* emendamus *se* , legimusque ,
verba in ordinem redigendo , sic : *Cujus affectus delegatur a Domi-*
no Vicarius Matris suscipientis se (subaudi in Filium) . Juxta illud
Joannis 19: v. 26. *Cum vidisset ergo Jesus Matrem , & Discipulum*
stantem , quem diligebat , dicit Matri suae : Mulier , ecce Filius
tuus . Deinde dicit Discipulo , ecce Mater tua . Et ex illa hora accepit
eam discipulus in sua .

²⁷ Codex , *Ecclesiae* . Quis mendum non videat ?

ANNOTATIONES

IOHANNES

Trerunt in quid qui testimonium perhi
bent in caelo pater uerbum et sps
Et hi trerunt sunt

Exhibere in unum
penitencio patet quod
penitencio in unum

ADNOTATIONES.

• *Securus itaque de instituti tui indole &c.*

E Tfi caetera deessent, en apertum catechetici Sermo-
nis testimonium. Consulamus tamen Sanctum Au-
gustinum in his quos habet *de traditione Symboli Ser-*
mones, ex quibus plura alia licet exempla congerere; prae-
fertim ad illustranda ea nostri Opusculi verba, quae mox
subsequuntur; nempe: *Hic est Christiani nominis titulus, hic*
humani fructus officii; duo in famulatu Dei, quae principalia
in nobis habemus, offerre, cordis fidem, & oris confessionem:
quia corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad sa-
lutem; his namque verbis ignotus Auctor, qui sub Athana-
sii nomine larvatus venit in codice, Symboli traditionem,
redditionemque adhuc clarius videtur innuisse; cum idem
Sanctus Doctor Sermone 213. exponens eam Regulae fidei
partem: *Credo in Deum Patrem omnipotentem*; haec scri- Tomo v.
bat: *Credite ergo in eum, & confitemini*. Corde enim credi- pag. 653.
tur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem. *Ideo* Lit. F.
cum credideritis, oportet ut confiteamini, quando Symbolum edit. Mo-
reddetis. Item in exordio Sermonis 214. quem habuit anno nach. S.
391., cum coepit Presbyter altari ministrare, scribit: *Apo-* Mauri.
stolus dicit, Quoniam si confessus fueris in ore tuo quia Do- Tom. v.
minus est Jesus, & credideris in corde tuo quia Dominus il- pag. 656.
lum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur Lit. E.
ad justitiam, ore confessio fit ad salutem. Hoc in vobis ae-
dificat Symbolum, quod & credere, & confiteri debetis, ut
salvi esse possitis. Et ea quidem, quae breviter accepturi estis,
mandata memoriae, & ore proferenda, non nova vel inaudi-
ta sunt vobis.

^b *Credo in Deum.*

Apostolorum Symbolum, quod Romanum vocant, ita
F exor-

exordiebatur: *Credo in Deum*, omisso verbo *unum*. Novatianus enim Romanae Ecclesiae Presbyter, suum de Sancta Trinitate librum inchoat his verbis: *Regula exigit veritatis, ut primo omnium credamus in Deum Patrem, & Dominum omnipotentem, idest rerum omnium perfectissimum conditorem*: quo loci sub veritatis Regula Apostolicum Symbolum venire nemo non videt. Sanctus item Leo Magnus in dogmatica, qua Calchedonensem Synodum instruxit, Epistola, haec scribit ad Flavianum Constantinopolitanum Episcopum, contra Eutychetis perfidiam & haeresim: *Eutyches illam saltem communem, & indiscretam confessionem sollicito apprehendisset auditu, qua Fidelium universitas profectur credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto ex Virgine Maria*. Hanc Epistolam in qua Symbolum recitatur, calumniati sunt Eutychiani, eo quod nempe Sanctus Pontifex non dixerit *in unum Deum Patrem, & in unum Jesum Christum Filium ejus*, juxta Nicaeni decreta Concilii, ut videre est apud Vigilium Tapsitanum Episcopum lib. 4. contra Eutychetem. Illis tamen ipse Vigilus ibidem ita respondit: *Romae, & antequam Nicaena Synodus conveniret, a temporibus Apostolorum usque ad nunc, & sub Beatae memoriae Celestino, cui iste rectae fidei testimonium reddidit, ita Fidelibus Symbololum traditur. Nec praejudicantur verba, ubi sensus incolumis permanet*. Vigilio accedit Marcellus Ancyrae Episcopus, qui ab Arianis calumniis impetitus, Romanam sedem adiit, & coram Sancto Julio Papa ex more fidei formulam professus est juxta Romanum Symbolum, quod ab Epiphanio relatum sic incipit: *Credo in Deum omnipotentem* omisso verbo Πατέρα, librariorum, ut Usserio videtur, incuria. Praeterea in Aquilejensi Ecclesia τὸ *unum* Ruffini tempore nondum in Symbolum fuerat illatum; idque a Graecis primum praestitum contra Gnosticos mihi non dubium est; cum nempe isti nequissimi nebulones duplicis Divinitatis commentum excogitarunt. Quamobrem idem Ruffinus in Expositione Symboli ait: *Orientis Ecclesiae fere omnes ita tradunt*.
Cre-

Epist. 10.
cap. 2.
pag. 105.
edit. Paris.
1661.

Tomo VIII.
pag. 730.
Lit. H.
Bibl. Patrum edit.
Lugdun.
1677.

Haeresi. 72.
cap. 3.

De Expos.
in Symb.
Apost.

Credo in uno Deo Patre omnipotente. *Et rursus in sequenti sermone, ubi nos dicimus: & in Jesu Christo unico, Filio ejus Domino nostro; ita illi tradunt Et in uno Domino nostro Jesu Christo unico, Filio ejus. Unum scilicet Deum, & unum Dominum, secundum auctoritatem Pauli Apostoli profitentes.* Demum laudatus Vigilus lib. XII. de Trinitate idem testatur, dicens: *Nec non & illa magna, & beata confessio fidei, immo ipsa fides Sanctorum, & testamentum, quod disposuimus ad Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum ad sacrum lavacrum regenerationis venientes confessi sic: Credo in Deum Patrem omnipotentem.*

S. 4. pag. 182. edit. Venet. Operum S. Cypriani.

Tomo VIII. Bibl Patrum pag. 799. Lit. F.

Ut per hoc immensitas &c.

Sanctus Joannes Chrysostomus in Oratione super parabolam de conductis in vineam operariis hunc Apostolici Symboli articulum eodem commentario exponit, dicens: *Credo, non scrutor: credo, non persequor id, quod comprehendere non potest: credo, non metior id, quod immensum est.* Et Vigilus Tapsitanus lib. VIII. de unitate Fidei ad Theophilum: *O homo, inquit, Deitatem quaeris, vitupero te: si credis, bene facis: credere tibi jussum est, non discutere permissum est.* Eadem fusiori calamo habentur in Sermone CXIII. Tomo V. Operum Sancti Augustini; ubi Clarissimi editores admonuerunt dictum sermonem descriptum fuisse ex Vigilii Tapsensis libro de Fide contra Palladium Ariannum secundo, cap. 5. 6. & 7. in Francisci Chiffletii editione. Item & in alio Sermone, ibidem, Augustini nomine vulgato, qui est numero 232. quique Vigilio pariter jure optimo vindicatur.

Tomo VIII. Bibl Patrum pag. 790.

In Append. pag. 140.

pag. 516. & seq.

Vulgata Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam.

Jacob. II. v. 23.

Confessio quae Patrem signat &c.

Divus Athanasius Tomo primo Epistola de decretis Nicae-

pag. 236. caene Synodi , numero 30. eadem habet ; ait enim : *Qui*
 edit. Mo. *Deum Patrem nominat , statim in illo Filium quoque in-*
 nach. S. *telligit . Et Oratione prima contra Arianos : Qui Deum ,*
 Mauri *inquit , Patrem vocat , statim Filium concipit , & agnoscit ,*
 Paris. *Item ibidem : Cum Patris nomen pronuntiamus , ex hoc no-*
 Tomo 1. *mine Verbum quoque , quod in Patre est , agnoscimus .*
 par. 1. *Ruffinus quoque in Expositione Symboli Apostolici nume-*
 pag. 437. *ro 4. ait ; Hoc ergo ipso nomine , quo Deus ipse Pater ap-*
 pag. 439. *pellatur , cum Patre pariter etiam Filius subsistere demon-*
stratur . Demum Vigilus lib. viii. de unitate Fidei ad
Theophilum scribit ; Quando autem nominaveris Patrem ,
 Tomo viii. *clarificas Filium ; & quando nominaveris Filium , adoras*
 Bibl. Pa- *Patrem .*
 trum pag.
 790. Lit.
 D.

f Utriusque nominis natura conjuncta est .

Ut nostri Athanasii mentem assequamur , audiendus est Divus Augustinus , qui Sermone de tempore 181. *Adver-*
tite , inquit , quod cum Dei Patris nomen in confessione co-
niungit ; ostendit , quod non ante Deus esse coepit , & postea
Pater , sed sine ullo initio & Deus semper , & Pater .

z Non ad unum aestimet referri debere princi-
pium .

Hic Manichaeorum errores cavendos monet , qui duo Principia aeterna atque immortalia somniantes , eorum alterum bonum , alterum vero malum esse docebant . Ad Gnosticos quoque respexisse videtur ; ipsi enim Deum quidem summum esse aiebant , sed eorum quae ei subiiciebantur , multa eum subterfugere , ejusque virtutem certis limitibus coerceri ; Deum interea fingentes inferiorem , cui Patris nomen tribuebant , eumque . Nun Patrem & initium omnium appellabant , item , Patrem ac Deum creatorem Mundi ; aiebantque , ut refert idem Irenaeus adversus haereses lib. 1. cap. 19. *Dominum nostrum alterum annuntiare Patrem ,*

Contra
 Haereses
 lib. 1. cap.
 1. pag. 5.
 pag. 90.

Patrem, praeter fabricatorem hujus universitatis, quem ... impie blasphemantes Labis fructum esse dicebant. Quare ut impiis istorum deliramentis occurreret, ipse etiam Apostolici Symboli verba in medium afferre optimum duxit, quibus in unum Deum Patrem credere profiteamur. Et lib. 2. cap. 1. multa habet ut probet quod verus & summus Deus, solus conditor, & solus Pater sit; ostendatque ad unum omnia referri debere principium. Praeterea contra Cerdo- *lib. 1. cap. 10. pag. 48.*
nem ac Marcionem noster Athanasius agit, quorum alter, teste Irenaeo, docuit, eum qui a lege & Prophetis annuntiat *pag. 116. Item lib. 1. cap. 27. pag. 106.*
est Deus, non esse Patrem Domini nostri Christi Jesu; hunc enim cognosci, illum autem ignorari: alter vero *Ibidem pag. 106.*
adimpliavit doctrinam, impudorate blasphemans eum qui a lege & Prophetis annuntiat *Ibidem pag. 106.*
est Deus, malorum factorem Jesum autem ab eo Patre, qui est super mundi fabricatorem Deum, venientem in Judaeam temporibus Pontii Pilati Praesidis, qui fuit procurator Tiberii Caesaris, in hominis forma manifestatum his qui in Judaea erant, dissolventem Prophetas, & legem, & omnia opera ejus Dei, qui mundum fecit, quem & Cosmocratorem dicit. Divus Epiphanius tamen Haeresi 42. §. 3. non duo tantum principia, sed tria a Marcione constituta fuisse ait, & quae illa fuerint hunc explicat in modum: Quorum, inquit, unum sit supremum, quod neque nomine comprehendendi, neque visu percipi possit, quem & bonum Deum appellat, a quo nihil sit eorum, quae in Mundo sunt, conditum; alterum vero Deum dicit aspectabilem, ac Creatorem; tertium denique Diabolum, inter ambos illos, & eum qui aspici nequit, interjectum. Cerinthus quoque ut auctor est idem Irenaeus lib. 1. adversus Haereses cap. 26. Non a primo Deo factum esse *pag. 105.*
Mundum docuit, sed a Virtute quadam valde separata, & distante ab ea principalitate, quae est super universa, & ignorante eum qui est super omnia Deum. Quam doctrinam Cerinthus hauserat a Nicolaitis, qui dicebant alterum *Irenaeus lib. 3 cap. xi. pag. 188.*
quidem fabricatorem, alium autem Patrem Domini, & alium quidem fabricatoris filium, alterum vero de superioribus, Christum &c.

b Sed

Sed quamvis peccato esset libera &c.

Duae codicis membranae hic, ubi iatus apparet, vel temporis injuria detritae, vel a nescio quo impudenter abrasae modo frustra desiderantur; nihilo tamen minus, ut quoquo modo Scriptores mentem ex sequentibus saltem assequamur, perpendenda sunt ea verba: *quamvis peccato esset libera, non tamen alia haberetur, quam quae posset esse peccatrix*; quibus articulus *ex Maria Virgine* proximo loco succedit. Ex illis namque clare dignoscimus non nativitatem intemeratae Virginis, sed conceptionem Christi de Spiritu Sancto in praecedentibus fuisse expositam, cum hic asseratur, quod si viri ope Servator noster fuisset in Virginali alvo conceptus, ejus Divina caro, licet peccato fuisset immunis, at tamen, utpote humano semine propagata, adhuc caro peccatrix dicenda foret, ut probat Tertullianus de Carne Christi cap. 17. Quamobrem in comperto est hic Ebionitas, Cerinthianos, aliosque hujus furfuris homines Athanasium nostrum oppugnasse, qui hominem Christum esse non inficiantes, ea tamen ratione genitum blasphemabant, sicut caeteri homines, ex Josephi nempe Virginisque concubitu (quod vel meminisse horret animus) ut novimus ex Epiphanio haeresi Ebionitarum ubi ait; *Ebion Christum ex semine viri esse genitum docuit*. Item ex Tertulliano, qui libro Praescriptionum cap. 68. scribit, *Carpocratem Christum non ex Virgine Maria natum, sed ex semine Josephi impiissime asseruisse*.

pag. 320.
et seq.
edit. Paris.
1675.

pag. 50.
edit. Basil.
1544.
pag. 221.
Lit. G.

Ex Maria Virgine.

Hinc liquet in nostro Symbolo hunc articulum ita fuisse conceptum: *qui natus de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine*, quemadmodum in Aquilejensi, Orientali, ac Romano; non vero, *qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*; cum tamen natus ante ea verba *ex Maria Virgine*, minime habeatur. Et sane in dogmatica supra laudata ad Synodum Cal-

Calchedonensem Epistola, Sanctus Leo Magnus scribit: *Fidelium universitas profitetur credere se in Deum Patrem omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum, qui natus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine.* Hanc Epistolam ab Eutychianis impetitam Vigilius vindicans lib. 4. contra Eutychetem, Cur, inquit, non simili *de-* Tomo VIII.
Bibl. Patrum
pag. 731.
Lit. A.
mentia reprehendit, quod Leo ait, Qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine, quoniam hoc verbum Nicaena Synodus non posuit, & (ut illi placet) hoc verbum profiteri debemus quod ibi scriptum invenerimus. Deinde docens Romanam Ecclesiam in Apostolicis verbis permanere, inter ipsa esse ait: *Natus est de Spiritu Sancto, ex Maria Vergine.*

^k Dei tamen virtus probaretur ex Virgine.

Divus Athanasius quaerens cur Verbum nasci voluerit, ipse etiam in quodam fragmento Commentarii in Lucam hanc attigit rationem, dicens: *ut sit illud inditium ejus Divinitatis.* Et Oratione de Incarnatione Verbi Dei, ut probaret Filium Deum esse, ait: *Quis enim omnium unquam hominum corpus ex sola Virgine sibi ipsi composuit?* Et in eodem libro: *Ex Virgine, inquit, sibi ipsi corpus formavit, ut omnibus non parvum suae Divinitatis argumentum exhiberet.* Demum Vigilius lib. IV. contra Eutychetem referens Leonis testimonium, scribit; *Denique ejus ista sunt verba; Nativitas carnis, manifestatio est humanae naturae: partus Virginis, Divinae est virtutis indicium.* Tomo I.
parte 2.
pag. 1271.
Tomo I
part. I.
pag. 90.
Tomo I.
part. I.
pag. 63.
n. 18.
Tomo VIII.
Bibl. Patrum
pag. 733.
Lit. F

^l Qui sub Pontio Pilato &c.

Apostolicum quoque Symbolum, quod Romae coram Julio Pontifice Marcellus Ancyrae in prima Galatia Metropoli professus est, ita adducitur ab Epiphanio: *Qui sub Pontio Pilato crucifixus est & sepultus:* Et ita legitur in perbrevis Symbolo Apostolorum, quod extat ad finem antiquissimi Graeco-Latini Actorum Apostolorum codicis, maiusculis litteris exarati, quodque in publica Oxoniensis Academia-

Tomo 1.
Nov. Bibl.
pag. 13.

Tom. v.
pag. 654
n. 3.

pag. 207.
pag. 173.

pag. 125.
edit. Lips.
1706.

edit. Isaac.
ci Vossii
Amstel.
1646.

demiae Bibliotheca custoditur, teste Usserio *de Symbolis*, a quo editum est. Similia habentur apud Joannem Cassianum contra Nestorium lib. vi. de Incarnatione Domini. Item in illo Symbolo quod Facundus Ermianensis Episcopus in Catholicae fidei Epistola protulit: nec non in Orientali a Cyrillo Hierosolymitano relato in suis Catechesibus, ac Aquilejensi, ut & in Dupinii tabula ad calcem hujus Operis edita videre est. Primum Symbolorum in quo omnes voces, passionis, crucifixionis, mortis, & sepulturae conjunctas inveniamus, est apud Augustinum, qui Sermone 213 de Traditione Symboli sic eas allegat: *Passus est sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*. Porro passionis vox omittitur etiam a Tertulliano in duabus Fidei formulis Praescriptionum cap. 13. & de Velandis Virginibus cap. 1. eo quod nempe crucifixio passionem involvat. Id ipsum dicendum de morte, quae ut in Marcelli, ita & in nostri Athanasii Symbolo frustra requiritur; nec apparet in dogmatica Epistola, qua Sanctus Papa Agatho sextam Synodum instruxit; cum ipsa sepulturae nomine comprehendatur. Et hinc est, ut animadvertit Auctor Hist. Apost. Symb.: quod *contraria ratione passio ipsius crucifixionem quandoque continet, ut fit in quodam Origenis Symbolo Prooem. lib. περὶ ἀρχῶν; morsque involvit sepulturam, ut in Symbolo Ignatii Epist. ad Trallen. pag. 52 ex qua ipsa in stylo diversitate concludere proclive est, quod termini isti se se mutuo involventes, atque usurpati promiscue uni eisdemque rei indicandae adhibiti fuerint, nempe ut declararent Corpus Christi verum esse, reale, & materialis naturae.*

Excusate carnis excitaret errorem &c.

Divus Joannes in Catholica sua Epistola exstitisse jam tum in Mundo Antichristos quosdam dicit, qui Jesum Christum in carnem venisse noluerunt fateri: id ipsum testantur Irenaeus, Epiphanius, Hieronymus, Philastrius, Augustinus, Theodorus, aliique. Audiatur hac de re laudatus Hieronymus adversus Luciferianos cap. 8. cum inquit: *Apostolis adhuc in saeculo superstites, adhuc apud Judaeam Christi Sangu-*
gui-

guine recenti, phantasma Domini corpus asserebatur. Item D. Ignatius Apostolorum aequalis in Epistola non interpolata ad Trallianos § x. Si vero, inquit, ut quidam Athei, hoc est infideles ajunt ipsum secundum apparentiam esse passum &c. Et profecto δονήσεως & φαντασίας blasphemum deliramentum Simoni Mago tamquam omnium antesignano tribuendum est; quamvis, ut opinor, D. Joannes Gnosticos intellexerit, qui praeter immensam errorum colluviem, etiam contra Corporis Christi veritatem impia dogmata disseminarunt. Hos Menander secutus est, teste eodem Theodorito Tomo 3. Epist. 145. Dein Cerdon, Marcion, cum Saturnino, de quo Tertullianus Praescript. cap. 46. tradit quod diceret: *Christum in substantia corporis non fuisse, & phantasmate tantum quasi passum fuisse*: Demum Basilides; qui, ut auctor est idem Tertullianus ibidem, ajebat Christum *venisse in phantasmate: sine substantia carnis fuisse*: Praetereo Valentinum, de quo Gennadius libro de Ecclesiasticis Dogmatibus ait: *Neque in phantasia, idest absque carne, sicut Valentinus asserit, neque docti* [male enim ex Ms. Florentino excusum fuit *de thesi*] *idest putative imaginatum* (aut ut in Alchuino *putativa imagine*) *sed corpus verum*. Praetereo item Manichaeorum aliorumque nefanda nomina, Christi verae carni semper infensa, quae longum esset persequi singula. Constat ergo cum istis agere nostrum Athanasium, tum hic, tum infra, cum inquit: *Nam cuius praemii Christus posset nobis imputare mercedem, si nihil in illo fuisset, quod aut doloris mercedem haberet, aut mortis*: quare laudatus Tertullianus advers. Marcionem lib. 3. cap. 8. ait, *Nihil passus est, qui non vere passus est. Vere autem pati phantasma non potuit. Eversum est igitur totum Dei opus, totum Christiani nominis & pondus & fructus*. Quo argumento etiam Origenes Dial. 4. urgebat Bardefanistam Marinum, eo quod Christum revera passum non esse contenderet, haec illi reponens: *Si hominum opinione tantum passus est Christus, non revera, Herodem opinione tantum eum judicasse, Pilatum opinione manus abluisse, adiurasse eum opinione Caipham, Judaeos manus ei injecisse opinione, Apostolos opinione exstitisse, sanguinem eius opinione*

pag. 109.
edit. Ba.
fol. 1674

effusum esse, praedicasse Evangelium Evangelistas opinione; opinione ex caelo descendisse, eoque reversum eum esse: verbo totam salvationem hominis opinione, non revera factam esse necesse est.

m. Evacuati hominis &c.

Inter caetera Apollinaristarum commenta ab Eunomianorum coenosis fontibus derivata, illud celebratum est maxime a Sanctis Patribus, quod de natura hominis in Christo semiplena, hoc est anima carente, somniarunt. Aiebant impiissimi nebulones Verbum ipsum carnem factum animae vicem supplevisse: ut de ambobus Apollinaribus testatur Socrates, ex Epiphanii versione, in Tripartita lib. 5. cap. 44. ubi ait: *Animam a Deo Verbo in dispensatione incarnationis, non assumptam* docuisse: Athanasius quoque, vel quisquis sit illius Operis Auctor (de quo vide Tillemontium in ejus vita nota 110) in Sermone contra omnes haereses, Apollinaris sententiam exponens, *Apollinaris*, inquit *fidei soliditate privatus, Filium Dei ita veram humanae carnis credidit suscepisse naturam, ut in illa carne diceret animam non fuisse, quia vicem ejus expleverit ipsa Divinitas*: & Divus Aug. lib. de Haeres. To. 8. n. 55. pag. 19 haec habet: *Apollinaristas Apollinaris instituit, qui de anima Christi a Catholica dissenserunt, dicentes, sicut Ariani, Deum Christum carnem sine anima suscepisse*. Auctor item Praedestinati, haeresi quinquagesima quinta, quae est Apollinaristarum, scribit, *negasse Apollinarem hominem perfectum in Christo; sed assumptionem carnis ita factam, ut intus in homine pro anima Divinitas esset*. Et Rupertus lib. 1. in Joan. Non enim, inquit, sicut Apollinaristae haeretici suspicati sunt, *Verbum Dei sine anima carnem assumpsit*. Cassianus demum hanc haeresim repraesentans de Incar. Christ. lib. 1. pag. 1241. ait *Quod humanam eum non habuisse animam tradidit*. Sensitivam quidem Apollinarius animam fatebatur, non autem rationalem. Namque ut Vincentius Lirinensis scribit Common. cap. 17. pag. 50. *Apollinaris dicit in ipsa Salvatoris nostri carne aut animam humanam penitus non fuisse, aut certe talem fuisse, cui mens & ratio non esset; cujus loco proinde,*

Rom. 2.
pag. 230.

pag. 214.

de, ut Epiphanius ait, *Divina natura fuerit*. Ariani quoque eandem blasphemiam protulerunt, ut testatur Epiphanius haeresi 69. cum inquit: *Nolunt Christum animam suscepisse*. Nec praeter Epiphanium qui hoc palam faceret alium allegat. D. Augustinus Haeresi 49, ubi ait: *In eo quod Christum sine anima solam carnem suscepisse arbitrantur, minus noti sunt, nec adversus eos ab aliquo inveni de hac re fuisse certatum. Sed hoc verum esse & Epiphanius non tacuit*. Postea vero idem confirmarunt Theodoretus lib. 5. Haereticarum Fabularum cap. 10. & Leporius Presbyter lib. 1. de Fide, qui de illis scribit: *Si igitur Jesus Christus animam non habuisset, sicut nefarii aestimant Ariani numquam sapientia proficere poterat*. Hos ergo impetit noster Athanasius, cum hic, tum paullo infra, cum dicit: *Vacaret enim tanti mysterii gratia, si caro solum inanima, idest quae animam non haberet, cruci fuisset adfixa*. Vocem evacuati pro inanimis saepe usurpat etiam Tertullianus, ac praesertim libro de Carne Christi; pag. 320. ubi contra Alexandrum ostendit, quomodo caro Christi, licet fuerit ex nostra, tamen non fuerit peccatrix.

To. I.
Venetae
Sirmondi
Edit.
pag. 182.

° *Descendit ad inferna.*

Fateor ingenue Clementem, Irenaeum, Justinum Martyrem, Tertullianum, Origenem, Augustinum, aliosque nullam hujus articuli mentionem fecisse: immo plures quam sexaginta vetustissimorum Patrum & Conciliorum Confessiones his verbis carere; ac deesse in Marcelli Ancyrani Symbolo, itemque in illo quod Romana Synodus 25. Episcoporum sub Agathone Papa per Epistolam misit Constantino-polim per quatuor Sedis Apostolicae Legatos: Inter Latina tamen, quæ exstant, fidei Symbola, certe in Aquilejensi, apud Ruffinum, articulus iste invenitur, non tamquam de novo additus, sed ut jamdudum usu receptus in illa Ecclesia. Quoniam vero in ejusdem Symboli Expositione scribit laudatus Interpres: *In Ecclesiae Romanae Symbolo non habetur additum DESCENDIT AD INFERNAM*; hic juvat in medium proferre ea quæ habet Cl. Henricus Vicus, Osthovii Toparcha, in

Opuscolo, quod de Jesu Christi descensu ad inferos elaboravit, ut ostenderet hunc articulum jam tum ab Apostolico aevo in Symbolo extitisse. Postquam enim plura congesti Sanctorum Patrum testimonia, quae sunt ejus sententiae maxime opportuna, demum ita concludit: *Quod Ruffinus memoriae prodidit eam de Domini ad inferos descensu particulam non fuisse habitam in Symbolo Romanae Ecclesiae, neque vero etiam in Ecclesiis Orientis, in eo magnopere hallucinatus est. Neque ipsi fides habenda est scribenti adversus manifeste contraria documenta.* Porro illud capitulum exstat tum in veteri Ordine Romano, tum in Cottonianis quibusque, & antiquioribus Symboli exemplaribus, teste Usserio de Symbolis. Item in Gallicano Venantii Fortunati Symbolo, in quo *descendit ad infernum* legitur. Et apud Hispanos, anno Christi 785. Etherius Uxamensis Episcopus, & Beatus presbyter contra Elipandum Toletanum Archiepiscopum Symbolum Apostolicum protulerunt cum hoc articulo, *descendit ad inferna*. Apparet etiam Latine ac Graece in duplici Symbolo, quod visitur in *Psalterio Graeco Papae Gregorii*, ut praefert titulus, existente in Benedictini apud Cantabrigienses Collegii Bibliotheca. Item exstat in Hildeberti Cenomanensis de Confessione Sanctae Trinitatis Hymno, in quo, post praecedentium articulorum mentionem, haec habet *crucifixus, tumulatus,*

Obdormivit & descendit, resurrexit & ascendit:

Sic ad caelos elevatus, judicabit judicatus.

Et licet in Augustini Symbolo non compareat, in nonnullis tamen Occidentis Ecclesiae jam tunc extitisse credibile est; scribit enim Epist. 164. al. 99. cap. 5. n. 14. *Teneamus firmissime quod fides habet fundatissima auctoritate firmata, quia Christus apud inferos fuit.* Hinc tamen haud credas velim ab Occidentis Ecclesiis hunc articulum aequae fuisse usurpatum, ac a Graecis, in quibus magis sollemne fuit, ac jamdiu ante Aquilejensem ipsam Ecclesiam obtinuit. Quod enim idem Ruffinus subdit: *Neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo; aut ibi mendum cubat, pro quo legendum Occidentis, aut Orientem acceptione minus lata sumpsit, aut*
tan-

tandem deceptus est. Habebat certe Sanctus Joannes Chrysostomus, qui in secundo Sermone de Symbolo descensum ad inferos inter articulos collocat. Habebat Cyrillus Hierosolymitanus, qui Catechesi quarta hunc articulum adjungit Dominicae sepulturae; ac *passum* dicit, *crucifixum*, *sepultum* & κατελθόντα εἰς τὰ καταχθόνια, descendisse ad loca subterrestria, sive ad inferna, ut justos inde redimeret. Habebat & alter Cyrillus, Alexandrinus nempe, qui libro 8. de Caritate in fratres, haec scribit: *Christus cum pro hominibus pertulisset mortem, ad inferna descendit*. Habebat item, ut antiquius testimonium afferamus, Symbolum in Ariminensi Concilio propositum anno 359. sub Constantio Imperatore ab Arianorum factione, a qua certe non tum primum fuerat insertum atque excogitatum, ut pluribus demonstrare possemus. Ariani enim, ut Orthodoxis fucum facerent, qui maxime fuerant indignati, eo quod contra Nicaeni decreta Concilii tertiam fidei formulam, Sirmii, editam, Eusebio & Hypatio Coss. per Valentem, & Ursacium obtulissent, omissa ὁμίας voce, quodque Patri ὁμοούσιος filius sit; ad astus de more confugientes, alia verba subdole substituerunt, quibus videri possent ab ipsis minime dissentiri. Talia autem sunt: *Christum unigenitum Filium Dei esse ante omnia saecula, & initia; & ante omne tempus quod in intellectu cadere potest, existentem. Deum de Deo, similem Patri suo, qui ipsum genuit*. Et se Arianis infensos esse simulantes, contra Lucianistas, aliosque Arii sequaces Christi ad inferna descensum confessi sunt, ut ita suspicionem negatae animae rationalis Christi penitus amoverent. Ob has aliasque rationes in confessione Arianorum Ariminensi mentionem invenimus, non crucifixi tantum Christi, atque mortui, verum etiam ad inferos delati; ut perageret ibi, quae praestare ipsum erat necesse, suoque aspectu infernales custodes terreret: legitur enim: *Hunc unigenitum Filium Dei, nutu paterno e caelo in terras advenisse scimus ad peccatum abolendum, & ex Maria Virgine natum, versatum cum discipulis, juxta Patris voluntatem omnem dispensationem adimplevisse, crucifixum, & mortuum esse, & ad inferos descendentem, quae illic*

pag. 27.

pag. mibi
207.Apud So-
cratem
Hist. Eccl.
lib. 2.
cap. 37.
Ibidem
pag. 110.

Ibidem
apud
eundem
cap. 41.
pag. 126.

pag. 463.

pag. 466.

§. ix.

illic agenda erant disposuisse; quem conspicati inferorum janitores tremuerunt. Qua de causa sequenti anno Acaciani quoque Constantinopoli congregati eandem Ariminensem fidem, nonnullis tantum de suo additis, confirmarunt; ac ita de Christi humanitate confessi sunt: Hunc unigenitum Filium Dei scimus a Patre missum descendisse de caelis, sicut scriptum est, ad destructionem peccati atque mortis: & ex Spiritu Sancto natum de Maria Virgine secundum carnem, & cum discipulis conversatum, & universa dispensatione juxta Patris voluntatem impleta, crucifixum, mortuum, ac sepultum esse, & ad inferos descendisse: quem & ipse orcus exhorruit. Sed & Epiphanius novit, qui in Expositione Fidei edita a Cardinali Thomasio Tomo 3. Institutionum Theologicarum Divinam Christi naturam animam ejus ad inferos fuisse committatam, suaque virtute ejus dolores solvisse, affirmat. Et paullo infra, post mortem & sepulturam, subdit: Sanctissima ejus anima ad inferos descendit, indidemque captivitas animas eripuit: stimulum mortis infregit, claustra & adamantinos vectes perrupit; Inferorum dolores sua potestate dissolvit: tum una cum anima emerfit ad superos. Quin etiam, ni fallor, hujus articuli vestigium apparet in Ignatii Epistola non interpolata ad Trallianos, ubi ait: Obturate igitur aures vestras, cum vobis quispiam loquitur sine Iesu Christo, qui ex genere Davidis, qui ex Maria, qui vere natus est, edit & bibit, vere persecutionem passus est sub Pontio Pilato; vere Crucifixus & mortuus est, videntibus caelestibus, terrestribus, & subterraneis, qui & vere resurrexit a mortuis. Demum post rescriptum Jesu ad Agbarum Regem per Ananiam curforem missum, Eusebius Hist. Eccles. lib. 1. cap. ultimo sub finem, referens ex Edesseno archivo quae Thaddaeus ad Agbarum habuit, haec scribit: Et Thaddaeus: nunc quidem, inquit, parcam dicere; quandoquidem ad verbum Dei palam omnibus nuntiandum sum destinatus. Crastino vero congrega mihi omnes cives tuos. Et verbum Dei coram illis praedicabo . . . quo pacto semet ipse depresserit, mortemque subierit, & divinitatem suam ipse minuerit: quot & quanta a Judaeis perpeffus, qualiter crucifixus sit, & AD INFEROS DESCENDERIT,
clau-

*claustrumque ab omni aevo clausum diruperit: quo pacto resurrexerit, & mortuos qui multis retro saeculis sepulti jacebant, secum una suscitaverit; utque solus quidem e caelo descenderit, ascenderit vero ad Patrem cum maximo comitatu, & ad ejus dexteram honorifice sedeat in caelo: quo pacto iterum venturus est cum gloria ut de vivis ac mortuis judicium ferat. Hic, ut vides, Symbolum per summa capita recitatur. Quare haec Acta, licet supposititia a nonnullis habeantur, tamen venerandam sapiunt antiquitatem, probantque luculentissime jam tum ab Apostolico aevo articulum de Christi descensu ad inferos in Symbolum fuisse illatum. Id fuso calamo placuit expendere; cum nonnulli ex recentioribus pro viribus conati sint demonstrare huncce Articulum Romanam Ecclesiam ab Aquilejensi primum accepisse. Praetereo verba illa *descendit ad inferna* exstare etiam in quatuor Symbolis Divo Augustino falso adscriptis, ut videre est Tomo V. pag. 279. & seq. in appendice, nec non in libello *Emendationis Confessionem Fidei* continente, quem scripsit Leporius Presbyter, cum Massilia ob haeresim ejectus, in Africa resipuisset circa an. 425. ut videre est To. I. Venetae Sirmond. Operum edit. pag. 210. item in Rescripto ad Vitalem & Constantium, scripto a Capreolo Episcopo Carthaginensi circa an. 432. quod integrum publici juris fecit idem Sirmondus ibid. pagina 216. Haec enim parum nobis suffragari videntur, cum vetustiora exempla in medium protulerimus.*

^p Ne in Filio Dei pleno &c.

Ineluctabili argumento Apollinaristas infectatur noster Athanasius in Expositione articuli *de descensu ad inferna*, cum inquit: *Ne in Filio Dei pleno dubitaretur fuisse hominis plenitudo, insinuat nobis descendisse ad inferna confessio.* Si enim Christum ad inferos descendisse credendum est, quid quaeso est, nisi anima ejus quod eo commigravit. Nam Divina natura ubique erat, nec de loco in locum transferri poterat; corpus vero sepulturae jam fuerat demandatum. Animam ergo Christi descendisse superest, quae si descendit, utique

que humanam eam fuisse fateantur oportet, cum brutorum tantum animae rationis expertes una cum ipsis emoriantur; nostrae vero, utpote spirituales, post separationem quoque a corpore superstites perseverent. Hac validissima ratione fac-
 pag. 434. Epiphanius haeresi 77. aliique non pauci. Sed prae caeteris Magnus Athanasius, qui ut mortem Christi evidentissime demonstraret, ac proinde anima & corpore eundem con-
 pag. 626. stituisse evinceret, Tomo i. adversus Apollinaristas de In-
 lib. i. To. carnatione Christi haec habet: *in ipsa Christi morte idipsum*
 1. part. 2. *commonstratur, quando corpus quidem usque ad sepulcrum*
 p. 933. *tantum pervenit; anima vero ad infernum usque transmea-*
vit; locisque multo spatio distantibus, sepulcrum quidem
corporalem adventum excepit, ac ibi corpus adfuit; infer-
nus vero incorporeum admisit. Deinde adversus eosdem sic
arguit, interrogando: Quomodo itaque affirmabitis caelestem
in Christo mentem fuisse, animae rationalis partes obeuntem?
an in duas divisum partes corpus ejus dicetis? an alia ejus
pars in sepulcro, alia apud inferos exstitit? Quomodo fieri
potest, ut qui animam non haberet, ad inferos descende-
rit?

*Ne Deus apud inferos putaretur :
 & paullo infra : Christus ad inferna descendit ;
 sed Deum mortis conditio non attingit.*

Tomo i.
 pag. 646.

Rursus Apollinaristas aggreditur, ac ea potissimum uti-
 tur ratione, quam Magnus Athanasius quoque Alexandri-
 nus Episcopus adhibuit adversus eosdem de Incarnatione
 Christi, cum inquit: *Quomodo Verbum ad inferos descen-*
dere, vel inde redire etiam potuit? an animae nostrae vi-
ces obiit, ut speciem quandam resurrectionis nostrae simula-
ret? At quomodo talia de Divina natura vel in mentem
alicui possent venire? plane tales cogitationes sacris Scriptu-
ris repugnant. Porro si res ita esset, inde sequeretur, ut
 ipse pergit Tomo 7. de Salut. advent. Chr. adversus Apollin.

Di-

Divinam naturam esse resuscitatam, cum necesse sit resur- pag. 648.
rectionis initia ab inferis repetere, ut perfecta & vera sit
resurrectio, solutio nempe a morte, & liberatio Spiritus ibi
adversati; quapropter ita concludit: Jam vero si hoc qui-
dem Verbo evenit, quid factum dicemus necessario Divinae
naturae attributo, immutabilitati. Igitur Athanasiani argu-
 menti hoc caput erat, quod, nempe cum Christi descensus
 ac mortis conditio Divinae ejus naturae tribui nequaquam
 possit; inde sequeretur ad animam illum descensum perti-
 nere. Et hic animadversione dignum est, quod Apollinaris
 haeresis in Synodo quadam Alexandrina damnata fuerit an-
 no 362. ob quam nonnullae Orientis Ecclesiae, *descensum*
ad inferna in Symbolum invexerunt; ut ita, sicut ait Au-
 ctor Hist. Symb. Apostolorum, veritas animae Christi in-
 victa illa, quam descensus ad inferos suppeditabat, ratione
 stabiliretur. Nos hujusmodi Expositionem ad Athanasii
 mentem ubique redegimus, ut ii qui Vigilium hujus Operis
 parentem volunt, hinc suam sententiam tueri possint. Ipsum
 namque Vigilium, cum scripsit sub Athanasii nomine, ut
 Arianorum invidiam declinaret, procul dubio ejusdem Magni
 Praesulis sententiis atque doctrinae addictissimum fuisse cre-
 dendum est.

Ascendit in caelos.

Ita & Ruffini Symbolum, nullo codice discrepante; ut
 alia praetermittam.

Ne alium Christum, &c.

Sanctus Cyrillus Nestorii versutiam detegit, qui etsi Chri-
 stos duos, aut personas duas in Christo minime palam ver-
 bo professus sit; attamen revera ita sensit, ut ex illius prin-
 cipiis oppido liquet: quamobrem Epistola 8. ait: *Quando-* ad Cler.
quidem scopum nunc habent, duos praedicare Christos, ac Const.
duos Filios, & hominem seorsim, ac Deum seorsim consti- Tomo 5.
tuere; eoque stabilito solarum personarum unionem asse- par. 2.
runt: pag. 33.

pag. 51. runt : ideo versute agunt , & excusationes in peccatis fingunt . Et lib. 2. contra Nestorium Tomo vi. par ab illo Filiorum Christorum , & Dominorum inveni , ex ejusdem oratione colligit . Fontem hujus impuri dogmatis deturbare videtur noster Athanasius , ac ad eos refellendos stylum convertere , cum inquit : *Ascendit in caelos , ne alium Christum in Filio Dei , alium in Filio hominis putaremus : & supra , ubi de Virgine : honor materni sexus incorruptae virginitatis professione monstratur , ne divisus esset homo , & Deus .* Quare hujus monumenti aetatem post oecumenicam Synodum Ephesinam celebratam anno 431. adversus Nestorianos figendam esse quis forte mihi reponet . Verum nonnulla protuli momenta rationum , quibus in contrariam sententiam trahor , ac praesertim quod beatam Virginem non Θεοτόκον aperte dicat , sed asserat subobscurè , prout illa tulisse videtur aetas , qua nondum Nestorius in Mediatore Θεαυθρώπῳ duas admitti debere personas blateraverat ; inquit enim : *Sed quamvis homo nasceretur ex Maria , Dei tamen virtus probaretur ex Virgine .* Item unam in Christo Personam conceptis verbis nunquam nominat noster Athanasius ; quod maximi faciendum puto .

Sedet ad dexteram Patris..

Miram nostri Symboli antiquitatem probat Tertullianus , qui & ipse sic exhibet hunc articulum libro de velandis Virginibus cap. 1. Item adversus Praxeam cap. 2. ac demum Praescriptionum cap. 13. quibus locis integrum Symbolum recitat , prout ejus aevo in Africae Ecclesiis obtinebat . Omissio ergo vocabulorum *Dei & Omnipotentis* ad aetatem Athanasii investigandam si quoquo modo conferre possit , ac Lectorem juvare , alii viderint . Nos id unum animadvertimus , fere ubique Scriptorem Afrum se prodere .

Inde venturus judicaturus , &c..

pag. 655. Etiam Divus Augustinus Sermone 213. Tomo v. in tradi-

ditione Symboli tertio legit: *Inde venturus iudicaturus &c.* Quare hic quoque noster Athanasius Africanæ Ecclesiæ lectionem mordicus tenet.

Cyprianus ac Tertullianus legunt ubique: *docete tinguentes*, pro *baptizate unguentes*; sed quoniam de hac variante lectione jam multa præfati sumus, ne crambem recoquere videamur, ad ea Lectorem remittimus. Primum mihi persuadebam ex Antiquarii lapsu scriptum fuisse in codice *unguentes* pro *tinguentes*: cum hoc errore nil facilius sit; ut in comperto est iis qui codices terunt. Etenim prima syllaba *tin* verbi *tinguentes* in *unguentes* transformatur, si transversa tantum lineola litteræ T scriptoris oculos fugerit, vel ex ipsius incuria, vel quia tempore oblitterata in autographo amplius non appareret. Verum in contrariam sententiam demum libentius descendi, cum baptizare, ac tingere idem sonet; nec in Afris Scriptoribus utrumque simul, ut in nostra Pseudo-Athanasiana Enarratione fieret, sit invenire.

¶ *Tres sunt, qui testimonium, &c.*

Hoc Symboli Commentarium ad Tertullianæ locutiones præsertim exegimus in præcedentibus adnotationibus, ut earum testimonio comprobaretur Auctorem de quo agimus Graecum non exstitisse, ut titulus præferebat in codice, sed Latinum reapse in Africana Ecclesia degentem, atque, ut videtur mihi, ante Vigilii Tapsensis tempora: Sicut autem (ut inquit Millius) *Ecclesia Africana, Romanae propago*, *In Græcia dudum ab ipsis fidei incunabulis Italicae versionis libros sacros acceperat, Evangelia saltem, & Epistolas Paulinas; ita jam tum & Catholicas* (quarum quod pleraeque minoris quam reliquæ, quæ ad certas Ecclesias missæ sunt, auctoritatis in Ecclesia essent, exemplaria erant rariora) in manus Doctorum ejus Ecclesiæ devenisse certissimum est. His paullo post plantatam in Africa fidem, usos credo Ter-

tullianum & Cyprianum ; & quidem Joannis Epistolam Commate hoc septimo (quo mutilata fuisse jam ab initio Latina suspicor) auxisse ex Graecis , quae penes eos erant , exemplaribus . Haec ille . Quamobrem cum clare constet Athanasium nostrum in proferendis sacrae Scripturae testimoniis Italiam ubique sectari , ac illi κατὰ πόδα semper insistere , ut vidimus ad ea verba : videbunt in quem compunxerunt ; item ad illa : *Ite baptizate gentes unguentes eas in nomine Patris & Filii , & Spiritus Sancti* : cumque non inutilibus argumentis probaverimus Afrum Scriptorem fuisse ; felici conjectura determinare posse mihi visus sum , monumentum a nobis nunc primum in lucem prolatum maximi faciendum esse , vel ex eo quod contra Unitarios caelestia testimonia ex Epistola Joannis exhibeat indubie , atque eorum αὐθεντίαν a Ricardo Simonio , aliisque pro viribus impetitam luculenter adstruat atque confirmet . Consulto dictum est *indubie* ; cum Tertulliani , & Cypriani auctoritates (quae unicae allegantur , ad comprobandum hunc versiculum septimum disertissimis verbis sub Joannis nomine ab ipsis fuisse prolatum , adeoque a codicibus sacris Africanæ Ecclesiae tunc temporis non abfuisse) ad versum octavum referendas esse Critici non pauci hodie etiam contendunt . Equidem probe scio Hammondum , Bullum , aliosque constanter asserere Tertullianum ad versum septimum respexisse , cap. 25. lib. contra Praxeam , cum dixit : *Caeterum de meo sumet* (Paracletus) *sicut ipse de Patris : ita connexus Patris in Filio , & Filii in Paracleto , tres efficit cohaerentes , alterum ex altero . QUI TRES UNUM SUNT , non unus .* Itemque compertum habeo ea Cypriani verba de Unitate Ecclesiae : *Dicit Dominus , EGO ET PATER UNUM SUMUS : & iterum : de Patre , Filio , & Spiritu Sancto scriptum est : ET HI TRES UNUM SUNT* , a Fulgentio Africano ad caelestia testimonia fuisse relata ; scribit enim : *Beatus Joannes Apostolus testatur dicens : TRES SUNT QUI TESTIMONIUM PERHIBENT IN CAELO , PATER , VERBUM , ET SPIRITUS : ET TRES UNUM SUNT .* Quod etiam beatissimus Martyr Cyprianus in „ *Epistola de Unitate Ecclesiae confitetur dicens : Qui pacem*
Chri-

„ Christi & concordiam rumpit, adversus Christum facit :
 „ quia alibi praeter Ecclesiam colligit, Christi Ecclesiam spar-
 „ git . *Atque ut unam Ecclesiam unius Dei esse monstraret ,*
 „ *haec confestim testimonia de Scripturis inseruit : Dicit Domi-*
 „ *nus, Ego & Pater unum sumus : & iterum : de Patre, Fi-*
 „ *lio , & Spiritu Sancto scriptum est : & tres unum sunt .*
 Sed nihilominus hujusmodi auctoritates adhuc in dubium a
 nonnullis revocantur, eo quia etiam versus octavus, *Tres*
sunt qui testimonium dant in terra &c. verbis in Vulgata iisdem
 editione, quibus & in Italica absolvebatur : *Et hi tres*
unum sunt . Praeterea ajunt, ea Tertulliani verba desum-
 pta fuisse ex illo sacrae Scripturae loco, quem ipse post Pe-
 ricopem, *Qui tres unum sunt, non unus,* statim subjecit,
 nempe : *Quomodo dictum est, EGO ET PATER UNUM SUMUS*
 Id ipsum vero dictum volunt etiam de Cypriano, quem
 pari jure de versu octavo locutum fuisse contendunt ; freti
 testimonio Facundi Hermianensis Episcopi, qui libro primo
 pro defensione trium Capitulorum haec scribit : *Aut si forsi-*
tan ipsi qui de verbo contendunt, in eo quod dixit : Tres sunt qui
testificantur in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis, & hi
tres unum sunt, Trinitatem, quae unus Deus est, nolunt
intelligi, secundum ipsa verba quae posuit pro Apostolo Joanne
respondeant . Numquid hi tres qui in terra testificari, & qui
unum esse dicuntur, possunt Spiritus, aut Aquae, aut San-
guines dici ? Quod tamen Joannis Apostoli testimonium Beatus
Cyprianus Carthaginensis Antistes, & Martyr in Epistola, sive
libro, quem de Trinitate scripsit, de Patre, Filio, & Spiritu
Sancto dictum intelligit . Ait enim, DICIT DOMINUS &c. ut
supra.

Ego quidem de allatis auctoritatibus ita censeo : intelli-
 gendas esse de illo Joannis testimonio septimo versu relato .
 Verum id etiam addo, quod si haec in utramque partem
 exagitata Cypriani ac Tertulliani testimonia excipiantur,
 dicta Joannis Pericope nunc demum ope Veronensis codicis
 dubio procul authentica comprobatur ; quia nempe noster
 Athanasius Africanæ Ecclesiae Scriptor Italicae Versioni
 nondum a Hieronymo emendatae in allegandis sacrae Scri-
 ptu-

pturae locis semper adhaesit, ac Pelagii haeresim aetate praecessisse videtur. Igitur falsitatis arguitur illa quorundam eruditorum opinio, quae in publicis libris Africanae Ecclesiae versum septimum antiquitus non exstitisse cuique haecenus persuasit. Certe legebatur in confessione fidei Hunnerico Vandalorum Regi anno 484. oblatae ab Eugenio Episcopo Carthaginensi, aliisque Orthodoxis Episcopis; in ea namque ita habetur: *Et ut adhuc luce clarius unius Divinitatis esse cum Patre & Filio Spiritum Sanctum doceamus, Joannis Evangelistae testimonio comprobatur: ait namque, Tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & hi tres unum sunt. Nunquid, ait, tres in differenti qualitate sejuncti, aut quislibet diversitatum gradibus longo separationis intervallo divis, sed tres, inquit, UNUM SUNT.* Haec vero ut ait Millius, est sententia totius Ecclesiae Africanae Regis jussu prolata. Neque fieri quidem potest, ut textum hunc citaverint, si aut non exstitisset in Epistola, aut etiam pro insititio haberetur, cum Arianis, qui aderant, fraus ita facile patuisset. Vigilius item Tapsensis Episcopus in libro contra Varimadum Arianum, sub Idacii Clari nomine in Bibliotheca Patrum emisso, hoc testimonium protulit, dicens: *Item ipse (Sanctus Joannes Evangelista, cujus Evangelium ante allegaverat) ad Partbos: tres sunt qui testimonium perhibent in terra, Aqua, Sanguis & Caro; & tres in nobis sunt. Et tres sunt qui testimonium perhibent in caelo, Pater, Verbum, & Spiritus; & ii tres unum sunt.* Quare fas sit dicere e Veronensis Bibliothecae pluteis duo praestantissima anecdota monumenta prodisse, Cassiodorium nempe, & nostrum Athanasii Opus de Symbolo, quibus Unitarii tandem aliquando se dedant necesse est.

In Sanctam Matrem Ecclesiam.

Divus Cyprianus Sanctam Ecclesiam saepissime matrem vocat: & ita Tertullianus in lib. ad Martyras. Item de Ba-

Baptismate, & de Oratione ubi ait: *Ne mater quidem Ec-* cap. 1.
pag. 136.
clesia praeteritur; quo loci observat Gabriel Albaspineus cap. 20.
pag. 232.
 quod *Ecclesiam eam intelligit, quam in Patre, Filio, &* cap. 2.
pag. 130.
Spiritu Sancto pluribus locis constitutam esse affirmat, ut de
Bapt. & de Pud. cap. 21. Quibus locis existimat Tertull. Ec-
clesiam esse in Patre, Filio, & Spiritu Sancto; sed prae-
cipue in Spiritu Sancto: unde concludit hoc loco mentionem
feri Spiritus, & Ecclesiae in oratione Dominica, quando di-
cimus Pater noster: qui enim invocat Patrem, Filii quoque
& matris Ecclesiae, sive Spiritus Sancti nomen implorare
videtur; atque ita uno nomine, Patris videlicet, tres Per-
sonae recensentur. Quae Tertulliani doctrina nobis innuit
non obscure cur post Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam
matris nomine nostri Athanasii Symbolum commendaverit.
Hoc additamentum Africanæ Ecclesiae peculiare fuisse vi-
detur, ac ex eo ortum puto, quod, ut inquit Cyprianus de
Unitate Ecclesiae, Ecclesiam in Cantico Canticorum Spiri- Cant. 6.
tus Sanctus ex Persona Domini designat, & dicit: Una est
columba mea, perfecta mea, una est matris suae, electa ge-
netrici suae. Porro Augustini tempore rō Matrem sin mi-
nus exstabat in Symbolo, saltem enarrabatur; ut colligere
est ex iis quae Sanctus Doctor habet ad hunc articulum
Sermone 214. qui est in traditione Symboli secundus: Sic, Tom. 5.
pag. 655.
inquit, se habet Ecclesia Catholica mater nostra, ve-
ra illius sponsi conjux. Et paullo infra, ibidem: Virgo est
Ecclesia. Dicturus es mihi forte, si Virgo est, quomodo pa-
rit filios? aut si non parit filios, quomodo dedimus nomina
nostra, ut de ejus visceribus nasceremur. Respondeo & Virgo
est & parit. Mariam imitatur quae Dominum peperit. Et in pag. 660.
sequenti Sermone pariter in traditione Symboli ait: San-
ctam quoque Ecclesiam matrem vestram, tamquam supernam
Jerusalem Sanctam civitatem Dei honorate, diligite, prae-
dicare.

Tabula in qua quatuor antiqua comparantur Symbola.

VULGARE	AQUILEJENSE	ORIENTALE	ROMANUM
¹ Credo in unum De- um Patrem omnipo- tentem, Creatorem caeli & terrae.	¹ Credo in unum De- um Patrem omni- potētem. <i>In antiquis Morelli & Cauchii editionibus legitur : IN DEO PATRE OMNIPOTENTE & ita in postrema quā Baluzius adbornavit</i>	¹ Credo in unum De- um Patrem omnipo- tentem invisibilem & impassibilem.	¹ Credo in Deum Pa- trem omnipotentem.
² Et in Jesum Chri- stum Filium ejus u- nicum Dominum no- strum.	² Et in Christum Je- sum unicum Filium ejus Dominum no- strum.	² Et in unum Domi- num nostrum Jesum Christum Filium e- jus.	² Et in Christum Je- sum unicum Filium ejus Dominum no- strum.
³ Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.	³ Qui natus est de Spi- ritu Sancto ex Maria Virgine	³ Quemadmodum in Aquilejensi.	³ Quemadmodum in Aquilejensi.
⁴ Passus sub Pontio Pi- lato, crucifixus, mor- tuus, & sepultus, de- scendit ad inferos.	⁴ Crucifixus sub Pon- tio Pilato, & sepul- tus, descendit ad in- ferna.	⁴ Crucifixus sub Pon- tio Pilato, & sepul- tus.	⁴ Quemadmodum in Orientali.
⁵ Tertia die resurre- xit a mortuis.	⁵ Idem.	⁵ Idem.	⁵ Idem.
⁶ Ascendit ad caelos, sedet ad dexteram Dei Patris omni- potentis.	⁶ Ascendit ad caelos sedet ad dexteram Dei Patris.	⁶ Quemadmodum A- quilejense, nisi quod quidam adjiciunt o- mnipotentis, ut in Vulgari.	⁶ Quemadmodum A- quilejense.
⁷ Inde venturus est judicare vivos, & mortuos.	⁷ Idem.	⁷ Idem.	⁷ Idem.
⁸ Credo in Spiritum Sanctum	⁸ Et in Spiritum San- ctum	⁸ Quemadmodum A- quilejense.	⁸ Quemadmodum A- quilejense.

⁹ Sanctam Ecclesiam Catholicam, San- ctorum Communio- nem	⁹ Credo Sanctam Ec- clesiam. <i>Pamelius</i> <i>addit CATHOLI-</i> <i>CAM, sed male; Ruf-</i> <i>finus enim id vocis</i> <i>non explicat, nec ver-</i> <i>ba SANCTORUM</i> <i>COMUNIONEM.</i>	⁹ Idem cum Aquile- jensi	⁹ Idem cum Aquile- jensi.
¹⁰ Remissionem Pecca- torum.	^{10.} Idem.	^{10.} Idem.	^{10.} Idem.
¹¹ Carnis Resurrectio- nem.	¹¹ Hujus Carnis Re- surrectionem.	¹¹ Quemadmodum in Vulgari.	¹¹ Quemadmodum in Vulgari.
¹² Vitam aeternam. Amen.	¹² Deest.	¹² Deest.	¹² Deest.

9	Sanctum Benedictum Carolus, sanctus Cyprianus, Compositio	9	Idem cum Agnitione Idem cum Agnitione
10	Remissionem peccatorum Idem	10	Idem
11	Carmine Remissionis Hujus Carmine Remissionis	11	Quemadmodum in Vulgari
12	Veni ad nos Idem	12	Idem

13	Idem	13	Idem
14	Idem	14	Idem
15	Idem	15	Idem
16	Idem	16	Idem
17	Idem	17	Idem
18	Idem	18	Idem
19	Idem	19	Idem
20	Idem	20	Idem
21	Idem	21	Idem
22	Idem	22	Idem
23	Idem	23	Idem
24	Idem	24	Idem
25	Idem	25	Idem
26	Idem	26	Idem
27	Idem	27	Idem
28	Idem	28	Idem
29	Idem	29	Idem
30	Idem	30	Idem
31	Idem	31	Idem
32	Idem	32	Idem
33	Idem	33	Idem
34	Idem	34	Idem
35	Idem	35	Idem
36	Idem	36	Idem
37	Idem	37	Idem
38	Idem	38	Idem
39	Idem	39	Idem
40	Idem	40	Idem
41	Idem	41	Idem
42	Idem	42	Idem
43	Idem	43	Idem
44	Idem	44	Idem
45	Idem	45	Idem
46	Idem	46	Idem
47	Idem	47	Idem
48	Idem	48	Idem
49	Idem	49	Idem
50	Idem	50	Idem
51	Idem	51	Idem
52	Idem	52	Idem
53	Idem	53	Idem
54	Idem	54	Idem
55	Idem	55	Idem
56	Idem	56	Idem
57	Idem	57	Idem
58	Idem	58	Idem
59	Idem	59	Idem
60	Idem	60	Idem
61	Idem	61	Idem
62	Idem	62	Idem
63	Idem	63	Idem
64	Idem	64	Idem
65	Idem	65	Idem
66	Idem	66	Idem
67	Idem	67	Idem
68	Idem	68	Idem
69	Idem	69	Idem
70	Idem	70	Idem
71	Idem	71	Idem
72	Idem	72	Idem
73	Idem	73	Idem
74	Idem	74	Idem
75	Idem	75	Idem
76	Idem	76	Idem
77	Idem	77	Idem
78	Idem	78	Idem
79	Idem	79	Idem
80	Idem	80	Idem
81	Idem	81	Idem
82	Idem	82	Idem
83	Idem	83	Idem
84	Idem	84	Idem
85	Idem	85	Idem
86	Idem	86	Idem
87	Idem	87	Idem
88	Idem	88	Idem
89	Idem	89	Idem
90	Idem	90	Idem
91	Idem	91	Idem
92	Idem	92	Idem
93	Idem	93	Idem
94	Idem	94	Idem
95	Idem	95	Idem
96	Idem	96	Idem
97	Idem	97	Idem
98	Idem	98	Idem
99	Idem	99	Idem
100	Idem	100	Idem

VIGILII TAPSITANI
SEU IDATII CHRONOGRAPHI
DE TRINITATE AD THEOPHILUM
LIBER SEXTUS

NUNC PRIMUM GENUINUS ATQUE ASSUMENTIS
CARENS PROLATUS.

Ex eodem vetustissimo Codice Capitulari.

VIGILII TAPSIANI
SEU IDATII CHRONOGRAPHI
DE TRINITATE AD THEOPHILUM
LIBER SEXTUS

NUNC PRIMUM GENUINUS ATQUE ASSUMPTIS
CARBENS PROLATUS.

Ex eodem vetustissimo Codice Capitulani.

In sequentem Librum Monitum.

CLarissimus Montfauconius in admonitione in libros de Trinitate, quorum hic sextum damus, *Multis, inquit, varietatibus mutationibusque obnoxius fuit horumce librorum ordo atque numerus. Nec minores in contextum iniectae sunt mutationes, & additiones, ut monuit nostri Codicis escriptor; quae tamen in Athanasianis editis non comparent. Ut autem Lectori studioso in promptu sit, eas a primigenio contextu discernere, uncinis inclusimus quidquid novi ex Manuscriptis hac transmissum fuit. Sed ut fatear ingenue, quae in sexto libro ansulis clausit, fere omnia apparent etiam in Chiffletiana Vigilii Tapsensis editione, ut videre est Tomo 8 Bibliothecae Patrum. Codex praedictus Sangermanensis, quo utitur, est numeralis notae 724 sexcentorum circiter annorum. Ac octavus de Trinitate liber in haec verba desinit. Corona autem capitis continet purpuram & hominem; unum imperium virtutis ostendit: sic Pater in Filio, & Filius in Patre: Spiritus autem Sanctus conjunctio, *Deitas, virtus, & unitas Trinitatis. Post haec leguntur: Explicit liber octavus Dei Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Athanasii Episcopi. Hos libellos VIII transcripsi, qui MULTA ADDITA & IMMUTATA continent. Hinc ergo liquet antiquitas nostri Codicis, qui illis additamentis atque immutationibus jam a sexcentis & amplius annis in hosce de Trinitate libros illatis penitus caret, ac genuinam exhibet lectionem.*

To. II.

Operum

S. Atha-

nasi edit.

Paris.

1698. pag.

602.

*Reg. Dei-

tatis.

EDITIO

S. PATRIS NOSTRI ATHANASII

*Archiepiscopi Alexandrini*De Beatitudine Fidei, & de Prae-
scriptione Sectae pessimae.

Liber Sextus.

CODEX VERONENSIS

CIRCA SEPTIMUM SAECULUM
EXARATUSXXIV. Incipit Fides Sancti
Athanasii.

INTERROGATIO

POsco a te, de uni-
to Deitatis nomine
multifarie dictum ut i-
dentidem repetas; & sic
de nominibus persona-
rum in prosequendo di-
stinguas. *Responsio.* Di-
sce prius in ambiguo esse
positam hanc tuam secun-
dam interrogationem:
Nonne unitas nullo mo-
do patitur unionis perso-
nam

* Pater Deus, Filius De-
us, Spiritus Sanctus De-
us; & tres unum sunt.
Tres itaque formas, &
una potestas. Siquis hanc
professionem habet, bea-
titudinem ejus adipisci-
tur.

* Sermo 234, qui est de Fide Catholica secundus (Tomo V. in
appendice pag. 271.) Augustino falso tributus, complectitur excer-
pta duo, unum ex Fausti Regiensis Opusculo, cui titulus, *De ra-
tione Fidei ad obiecta quaedam responsio*; alterum ex Vigilii Tapsen-
sis libro de Trinitate sexto, quem modo genuinum, ac assumentis ca-
rentem damus. Ut autem Lectorem quoquomodo juvare possemus,
ex adverso, ut vides, textum placuit apponere, pro ut exstat Tomo I.
pag. 619. in emendatissima Sancti Athanasii Operum editione a Cl.
Montfauconio adornata anno 1698. Item ut verba verbis ex aequo res-
ponderent, in duas columnas utriusque lectionem partiti sumus, in-
terjectis identidem consulto lacunis in nostri codicis editione; ut ex
ipsis facili negotio cuique constaret, quid recentioribus Manuscriptis li-
bris, ac editis accesserit additum a nescio quo, quidque Vigilio Tapsen-
si, seu ut nonnulli volunt, Idatio Provinciae Gallaeciae Episcopo,
Chronicorum Scriptori, tamquam genuino parenti adjudicandum sit.

nam in confessionem introduci ? dum unitatis naturae nomen in tribus his personis sit : & tres hae personae in nominibus tantum distinctae sint : unde non potest unitas ostendi in personis : nec, ut dixi, hae personae sine Deitatis unitate. Numquid potes Deum tantum sicut gentes confuse nominare, qui & in hoc ignorant, cui propriam personam debeant assignare? Qui genitor est numquid oportet hunc Deum tantum putare indicari? Nisi in hoc cognoscas unitam personam ejus distinguere in Filium qui natus sit. Numquid sic confuse Deum tantum convenit profiteri, nisi prius credatur, & is qui de unita natura sit, & in hoc persona ejus distinguatur, qui nec Pater, nec Filius, est hic Spiritus Sanctus? Quapropter duplex est hujus
my-

myſterii intellectus, De-
 us Pater, Deus & Filius,
 Deus & Spiritus Sanctus?
 Vides unitatis inditium
 in tribus eſſe perſonis, &
 tres has perſonas nomini-
 bus tantum eſſe diſcretas?
 Unde nec unitas poteſt
 oſtendi ſine perſonis, nec
 hae perſonae ſine unito
 nomine Deitatis. Ecce
 jam habes poſitos ante o-
 culos tuos, theſauros lu-
 cis, & theſauros tenebra-
 rum, ubi ubi placet, por-
 rige manum tuam. Un-
 de neceſſe eſt nos jam
 terminum immobilem,
 ſecundum Evangelicae
 regulae aequitatem, con-
 tra hoſtes figere, & per
 librantem ſapientiam li-
 mitem Juſtitiae ubique
 adverſus omnes limites
 ſanctos peragrantes cu-
 ſtodire, & caelitus haec
 ſtatuta veritas mox viam
 lucis a tenebris dividat.
 Haec eſt, inquam, via
 lucis cujus in confeſſione
 aperitur oſtium ſalutis :
 ita-

itaque qui hanc professionem ingrediuntur, beatitudinem ejus adipiscuntur. Beatitudo ei, qui confitetur unum Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Beatitudo ei, qui confitetur solum Deum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum. Beatitudo ei, qui confitetur unum omnipotentem Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Beatitudo ei, qui confitetur unum verum Deum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum. Beatitudo ei, qui confitetur unum Deum summum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Beatitudo ei, qui confitetur unum Deum bonum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum sempiternum esse. Beatitudo ei, qui confitetur indivisam esse substantiam Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Bea-

Beatitudo ei, qui confitetur unum Deum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum. Beatitudo ei, qui confitetur solum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum. Beatitudo ei, qui confitetur unum omnipotentem Deum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum.

Beatitudo ei, qui confitetur unum summum Deum Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum.

Beatitudo ei, qui confitetur indivisam substantiam esse Patris, & Filii, & Sancti Spiritus.

K

Beatitudo ei, qui nihil addiderit, vel diminuerit in confessione unitae naturae Deitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Beatitudo ei, qui confitetur omnia bona facta fuisse a Patre, & Filio, & Sancto Spiritu. Beatitudo ei, qui confitetur unam aequalitatem in sempiterna plenitudine Deitatis esse Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Beatitudo ei, qui secundum singula nomina Trinitatis, idest, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, proprias his tantum personas distinctas esse confitetur. Itaque idem ipsa refrico, quia vehementer timeo, ne aliquid offendiculum minus intelligentibus posuerim, adeo per apertiores sermones haec ipsa dicta paucis exponere desidero. Ergo ubi unum Deum memini, unitam Deitatem Patris, & Filii,

&

Beatitudo ei, qui nihil addiderit vel minuerit in unita natura Patris, & Filii, & Sancti Spiritus. Beatitudo ei, qui confitetur omnia bona facta fuisse a Patre, & Filio, & Sancto Spiritu. Beatitudo ei, qui confitetur unam aequalitatem in sempiterna plenitudine Deitatis esse Patris, & Filii, & Sancti Spiritus. Beatitudo ei, qui secundum singula nomina Trinitatis, idest, Patris, & Filii, & Sancti Spiritus, proprias tantum Personas distinctas esse confitetur. Itaque eadem repeto, quia vehementer timeo ne aliquid offendiculum minus intelligentibus posuerim: ideo per apertiores sermones haec ipsa dicta paucis exponere desidero verbis. Ego unum Deum ubi memini, ad unitam Deitatem Patris, & Filii, & Sancti Spiritus.

& Spiritus Sancti declaravi. Item omnipotentem Deum ad omnipotentis substantiam Trinitatis propalavi. Item solum Deum, ad solius naturae superscriptae Trinitatis indicavi. Idem unum verum Deum, de una vera natura Divinitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, haec ipsa dicta retuli. Aut in quo summum Deum, ad summitatem Deitatis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti adsignavi. Sive unum bonum Deum ad unam bonitatem naturae Trinitatis demonstravi, & unum Deum ad unitam dominationem Deitatis revelavi. Seu in quo indivisam Trinitatem memoratus sum, ad unitam substantiam plenitudinis eorum haec praefatus sum. Et haec omnia quae superius singula indicavi, ad indivisam Deitatis sem-

75
ritus declaravi. Item solum Deum ad solius naturae superscriptae Trinitatis indicavi. Item omnipotentem Deum, ad omnipotentem substantiam propalavi. Item unum Deum ad unam veram naturam Patris, & Filii, & Sancti Spiritus haec dicta rettuli. Aut in quo summum Deum, ad summitatem Deitatis Patris, & Filii, & Sancti Spiritus adsignavi. Sive unum bonum Deum, ad unam bonitatem naturae Trinitatis demonstravi. Et unum Deum ad unitam dominationem Deitatis nominavi.

Ad unitatis substantiae plenitudinis eorum haec praefatus sum. Haec quae superius singula indicavi individuum sem-

sempiternitatem Patris,
 & Filii, & Spiritus San-
 cti manifestavi. Ac per
 hoc de unito nomine Dei-
 tatis, multifarie quamvis
 sit dictum per singulas
 personas, quod retuleris
 in Patre, hoc ipsum ut
 confitearis necesse est uni-
 ter & in Filio (Deum de
 Deo, lumen de lumine,
 totum de toto, & totum
 in toto, perfectum de
 perfecto, plenitudinem
 de plenitudine, integrum
 de integro, sempiternum
 de sempiterno, sapien-
 tiam de sapientia, vir-
 tutem de virtute, unum
 de uno, & unum in uno,
 verum de vero, Filium
 de Patre natum, non fa-
 ctum, unius substantiae
 cum Patre; sed & Spi-
 ritum Sanctum qui de
 unita Trinitate consistit:
 Deum verum, lumen
 verum, totum perfe-
 ctum, totum plenum,
 integrum, sempiternum
 in ipsa sapientia, virtu-
 tem

piternitatem Deitatis Pa-
 tris, & Filii, & Sancti
 Spiritus manifestavi, ac
 per hoc de unito nomi-
 ne Deitatis multifarie
 quamvis dictum per sin-
 gulas personas, in Pa-
 tre, hoc ipsum confitea-
 ris uniter esse & in Fi-
 lio, sic & in Sancto Spi-
 ritu.

tem praescientiae Patris, & Filii consistentem) Idcirco qui legis, contestor ego hodie tibi caelum, & terram, per hanc Scripturae meae fidei Catholicae professionem : quod si non ex toto corde eam fueris profecutus, aut in fastidio animi contemnendam ac detractandam habere putaveris, eris tu ipse reus in die iudicii, cum hujus Scripturae chirographum ante tribunal Christi in testimonium tibi fuerit recitatum, aut si in maledictionis via haereticorum, quod non opto, inventus fueris ex animo sociatus. Quae ergo ut a te caveantur, ideo inferius tibi recitabuntur. Haec est, inquam, fugienda atque praecavenda via tenebrarum, in qua tot genera serpentium lubricos habent anfractus, adversus quos oportuit nos scutum fidei per

Idcirco qui legis, testor ego hodie tibi caelum, & terram per hanc Scripturam, meae fidei Catholicae confessionem, quod si non ex toto corde eam fueris profecutus, aut si in fastidium animi contemnendum, ac detractandum habere putaveris, eris tu ipse reus in die iudicii, cum hujus Scripturae chirographum ante tribunal Christi, in testimonium tibi fuerit recitatum. Aut si maledictionis viae haereticorum, quod non opto, inventus fueris ex animo sociatus, Quae res ergo ut a te caveatur: ideo inferius recitabuntur maledictiones omnium male credentium, sicut scriptum est:

per nomina vera personarum confitentes erigere, ut secundum ipsam auctoritatem eos divinitus jaculemur, unde tot & talia proferenda sunt ferramenta spiritualia, quot & vulnera refecanda: ac per hoc non fuit dissimulanda causa mortifera, quoniam non poterant ea prius per fomenta blandiri, & ita ad medelam salutis accedere, ne interiora eorum curarentur; semper serpit in eos cancer. Nam si velint severitatis prius ferramenta recipere, facile poterant ad medelam salutis pervenire. Sed quoniam adhæsit in illis radix zizaniae, germinans in felle amaritudinis, propterea diffidunt introire in viam confessionis salutaris, quia haec via lucis scandalum est illis. Unde oportet nos ostendere eis, quos edant viae suae fructus maledictionis homi-

mi-

minum male credentium,
 sicut scriptum est : Ma-
 ledictus omnis , qui non
 obaudierit verba libri hu-
 jus , ut faciat ea in corde
 suo . Maledictus qui Pa-
 tris , & Filii , & Sancti
 Spiritus unitam sempi-
 ternam substantiam Di-
 vinitatis esse non confi-
 tetur : fiat , fiat . Maledi-
 ctus , qui secundum tres
 personas , tres diversas
 substantias in his esse con-
 fitetur : fiat , fiat . Male-
 dictus , qui tria principia
 in hac eorum unitate sem-
 piterna Deitatis esse con-
 fitetur : fiat , fiat . Male-
 dictus , qui solum verum
 Deum Patrem , & unige-
 nitum verum Filium , &
 unicum verum Deum Spi-
 ritum Sanctum non con-
 fitetur : fiat fiat . Maledi-
 ctus , qui unitum nomen
 secundum Deitatem Tri-
 nitatis esse non confite-
 tur : fiat , fiat . Maledi-
 ctus , qui inconvertibilem
 Divinitatem Filii Dei ,
 idest ,

Maledictus omnis , qui
 non obaudierit verba li-
 bri hujus , ut faciat ea in
 corde suo . Maledictus ,
 qui Patris , & Filii , &
 Spiritus Sancti sempiter-
 nam substantiam esse non
 confitetur . Maledictus ,
 qui secundum tres perso-
 nas , tres diversas substan-
 tias esse confitetur . Ma-
 ledictus , qui tria princi-
 pia eorum esse confitetur .
 Maledictus , qui solum
 verum Deum Patrem ,
 & unicum Deum verum
 Filium , & unum Deum
 verum Sanctum Spiri-
 tum non confitetur . Ma-
 ledictus , qui unicum no-
 men Deitatem Trinitatis
 esse non confitetur .

ideſt, Verbum Dei, ſic
in carne translatum vel
mutatum proſitetur, ut
hoc modo deſiverit aut
amiſerit quod jampridem
ante aſſumptionem homi-
nis fuerit, praefertim cum
talis in homine praefenti
tempore fuerit, & ſit,
qualem ſe ſemper ante
aſſumptionem hominis u-
na cum Patre fuiſſe con-
ſciverit: fiat, fiat. Male-
dictus, qui indiviſam
Deitatem Patris, & Fi-
lii, & Spiritus Sancti non
confitetur: fiat, fiat. Ma-
ledictus, qui propter tria
nomina perſonarum, tres
Deos, aut tres ſubſtan-
tias, aut tres ſpiritus con-
fitetur: fiat, fiat. Male-
dictus, qui ſecundum ſin-
gulas perſonas tria nomi-
na tantum diſtincta Pa-
tris, & Filii, & Spiritus
Sancti non confitetur
(: fiat, fiat. Maledictus,
qui propter tria nomina
perſonarum, & unitam
plenitudinem Divinita-
tis

Maledictus, qui indivi-
ſam Deitatem Patris, &
Filii, & Sancti Spiritus
non confitetur. Maledi-
ctus qui propria nomina
perſonarum tres Deos,
aut tres Dominos, aut
tres ſpiritus confitetur.
Maledictus qui ſecun-
dum ſingulas perſonas
tria nomina tantum di-
ſtincta Patris, & Filii,
& Sancti Spiritus non
confitetur.

tis incomparabilem tri-
gonium, vel certe tri-
gerum Patri, & Filio,
& Spiritui Sancto com-
parat, aut tria capita in
se cohaerentia, ut philo-
sophi dicere consueve-
runt, aut unam perso-
nam profitetur: fiat, fiat.)
Maledictus, qui unam
personam Patris, & Fi-
lii, & Spiritus Sancti con-
fitemur: fiat, fiat. Male-
dictus, qui quem Filium
dicit, hunc eundem &
Patrem confuse designat:
fiat, fiat. Maledictus,
qui Patrem natum, aut
incarnatum, aut passum
esse confitemur: fiat, fiat.
Maledictus, qui inenar-
rabiliter Filium vere ge-
nitum de substantia Pa-
tris esse non confitemur:
fiat, fiat. Maledictus,
qui hanc nativitatem in-
comparabilem factam,
aut creatam vel conditam
esse confitemur (: fiat, fiat.
Maledictus, qui adver-
sus hanc inaeftimabilem
ge-

Maledictus, qui unam
personam eorum esse con-
fitemur. Maledictus, qui
quem Patrem dicit, hunc
eundem & Filium esse
designat. Maledictus, qui
Patrem natum, incarna-
tum, aut passum esse con-
fitemur. Maledictus, qui
inenarrabiliter Filium
vere natum de substantia
Patris esse non confite-
tur. Maledictus, qui hanc
nativitatem vel creatam,
vel conditam esse confi-
temur.

generationem Deitatis ,
 aliquam de factura ejus
 crediderit proprie in con-
 fessionem adferre vobis
 comparationem : fiat ,
 fiat .) Maledictus , qui
 verum Filium Dei ex vo-
 luntate tantum dicit esse,
 & non potius de nativi-
 tate : fiat , fiat . Maledi-
 ctus , qui dicit , erat tem-
 pus , quando non erat Fi-
 lius : fiat , fiat . Maledi-
 ctus , qui hanc Dei nati-
 vitem ex nullis exstan-
 tibus phantasma esse con-
 fitetur , quod Graeci exu-
 conton appellant : fiat ,
 fiat . Maledictus , qui
 Divinitatem Filii Dei
 dicit initium habere de
 tempore , ortum ex nihi-
 lo , nomen quasi adoptio-
 nis accessisse nuper ex
 altero : fiat , fiat . Male-
 dictus , qui unum de
 uno , Filium de Pa-
 tre vere natum non con-
 fitetur : fiat , fiat . (Ma-
 ledictus , qui impassibili-
 ter Filium natum de Pa-
 tre

Maledictus , qui verum
 Filium Dei ex voluntate
 tantum dicit esse , & non
 potius de nativitate . Ma-
 ledictus , qui dicit : erat
 tempus quando non erat
 Filius . Maledictus , qui
 hanc nativitatem ex nul-
 lis exstantibus phantaf-
 ma esse confitetur . Ma-
 ledictus , qui Divinita-
 tem Filii Dei dicit ini-
 tium habere de tempo-
 re , ⁴ ortum ex nihilo ,
 nomen quasi adoptionis
 ex altero .

Maledictus , qui unum
 Filium ex uno Patre na-
 tum non confitetur . Ma-
 ledictus , qui impassibili-
 ter Filium natum de Pa-
 tre non confitetur . Ma-
 ledictus , qui dicit : fuit
 Pa-

tre non confitetur : fiat, fiat.) Maledictus, qui non confitetur, ante omne omnino principium vel initium semper fuisse Filium cum Patre : fiat, fiat. Maledictus, (qui haec tria nomina, idest, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti in unam tantummodo personam Patris esse confitetur, & non tres secundum ipsa nomina vera personarum : fiat, fiat) Maledictus, qui immortalem Divinitatem Filii Dei esse non confitetur : fiat, fiat. Maledictus, qui de sempiterno Filio Dei dicit : non erat antequam nasceretur : fiat, fiat. Maledictus, qui unitam Deitatem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, ex caritate concordiae tantum esse profitetur, & non magis per hanc ipsam unitam Divinitatem (vel plenitudinem Divinae Trinitatis indivisam esse

non

Pater aliquando sine Filio. Maledictus, qui non confitetur ante omne principium vel initium ; qui immortalem Deitatem Filii Dei non confitetur.

Maledictus, qui de sempiterno Filio dicit : non erat antequam nasceretur. Maledictus, qui unitam Deitatem Patris, & Filii, & Sancti Spiritus ex caritate concordiae tantum esse profitetur, & non magis per hanc ipsam unitam Divinitatem.

non confitetur: fiat, fiat. Maledictus, qui unitam sempiternam Divinitatem incomparabilem Patris, & Filii, & Spiritus Sancti non confitetur: fiat, fiat.) Maledictus, qui adversus vigorem & censuram Divinae Scripturae hunc verum Deum Spiritum paracletum, Patrem, aut Filium, vel certe facturam usurpat debere confiteri: fiat, fiat. Maledictus, qui Filium Dei, Deum verum, & hominem verum, de Maria Virgine nuper assumpsisse pro nostra salute non confitetur: fiat, fiat. Maledictus, qui Filium Dei hominem tantummodo solitarium, vel purum tantummodo confitetur: fiat, fiat. Maledictus, qui Deum Dei Filium sempiternum de assumptione hominis nuper hoc principium ei accedere assignat: fiat, fiat. Ma-

le-

Maledictus, qui unitam Deitatem in tres has personas esse non confitetur. Maledictus, qui adversus vigorem Divinae Scripturae hujus, Deum verum Spiritum Paracletum, Patrem, aut Filium, vel certe semper fuisse Filium cum Patre facturam usurpat confiteri debere. Maledictus, qui Filium Dei hominem tantummodo purum esse confitetur. Maledictus, qui Filium Dei Deum verum, & hominem verum de Maria Virgine nuper natum pro nostra salute non confitetur. Maledictus, qui Filium Dei hominem tantummodo esse confitetur. Maledictus, qui Jesum, Filium Dei sempiternum de assumptione hominis de nuper hoc principium ei habere assignat. Maledictus, qui Deitatem ejus passam esse confitetur.

Ma-

ledictus, qui Deitatem
ejus passam esse confite-
tur: (fiat, fiat. Maledi-
ctus, qui hominem vere
quem adsumsit, passum
esse non confitetur: fiat,
fiat. Maledictus, qui
huuc totum hominem,
idest, animam & corpus
quod adsumsit, denuo
adsumtum vel liberatum,
post, tertia die a mortuis
resurrexisse non confite-
tur: fiat, fiat.) Maledi-
ctus, qui incomparabi-
lem Deitatem Trinitatis
proprie ad hominis linea-
menta esse confitetur,
dum scriptum invenia-
mus, quia non sit illi si-
milis quisquam Deus in
caelo sursum, neque in
terra deorsum: (fiat, fiat.
(ITEM DE VARIIS GENE-
RIBUS LEPRARUM EST
SERMO.)

Vae vobis, qui pri-
mam fidem baptismi cae-
litus institutam irritam
facitis, & instrumenta li-
bertatis semel concessa
per

Maledictus, qui corpora-
lem Deitatem Trinitatis
proprie ad hominis linea-
menta esse cōfitetur; dum
scriptum invenimus, quia
non sit illi quisquam De-
us in caelo sursum, & in
terra deorsum.

XXV. ITEM DE VARIIS GENERIBUS LEPRARUM.

Vae vobis, qui primam
fidem Baptismi caelitus
statutam irritam facitis;
ut instrumenta libertatis
semel concessa per itera-
tio-

per iterationem infirmatis: fiat, fiat. Vae vobis, qui lapsis poenitentibus veniam tribuendam esse non creditis: fiat, fiat. Vae vobis, qui Patris, & Filii, & Spiritus Sancti unam personam defenditis, & non tres, secundum ipsa nomina veritatis: fiat, fiat. Vae vobis, qui de hac unita incomparabili plenitudine Divinae Trinitatis extensionem, velexcisionem, vel protensionem aliquam in his esse profitemini: fiat, fiat. Vae vobis, qui de hac unita plenitudine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti derivationem, & deffluxionem aliquam in his esse defenditis: fiat, fiat. Vae vobis, qui in unita Divinitate Trinitatis unam praescientiam esse negatis: fiat, fiat. Vae vobis, qui Dei Filium in ipsa praescientia qua Pater est, esse negatis, ut diem & horam judi-

tionem infringatis. Vae vobis, qui lapsis poenitentibus veniam tribuendam esse non creditis. Vae vobis, qui in Patre, & Filio, & Sancto Spiritu unam personam esse defenditis, & non tres secundum ipsa nomina veritatis.

dicii quando futurum fit,
eum ignorare dicitis; dum
ipse de se prius testimo-
nium perhibuerit ad Pa-
trem in CXVIII. Psal-
mo, dicens: *Me expecta-
verunt peccatores ut perde-
rent me, testimonia autem
tua non intellexerunt. Om-
nium consummationem vi-
di & finem.* Vides ergo
non tantum suum diem,
aut horam iudicii se scire,
sed & omnium saeculo-
rum consummationem
postea futurorum.) Vae
vobis, qui Filium Dei de
Maria Virgine nihil af-
sumpsisse creditis : fiat,
fiat. Vae vobis, qui Fili-
um Dei mediatorem Dei
& hominum non confi-
temini: fiat, fiat. Vae vo-
bis, qui falsos Prophe-
tas, aut falsos Apostolos
in auctoritatem accipitis:
fiat, fiat. Vae vobis, qui
gravia peccata admittitis
& adversus auctoritatem
Apostolorum nuptias se-
cundas damnatis : fiat,
fiat.

Vae vobis, qui Filium
Dei de Maria Virgine
nihil creditis habuisse.

Vae vobis, qui falsos Pro-
phetas Apostolos 6 in au-
ctoritatem accipitis. Vae
vobis, 7 qui gravia pecca-
ta admittitis, & adver-
sus auctoritatem aposto-
licam nuptias secundas
damnatis. Vae vobis,
qui peccatum aut mor-
tem

*Psal. 118.
vers. 95.*

fiat. Vae vobis, qui peccatum aut mortem Dominum homini fecisse adscribitis: fiat, fiat. Vae vobis, qui hunc mundum a semetipso semper coaeternum Deo esse adscribitis, aut a Deo factum esse negatis: fiat, fiat. Vae vobis, qui mundum ex aliqua subjacenti materia factum esse defenditis: fiat, fiat. Vae vobis, qui non per hunc factorem Deum Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum cuncta quae in caelis sunt & in terra, idest, visibilia, & invisibilia facta esse creditis: fiat, fiat. Identidem, hinc contra diversa mortifera venena draconum & aspidum est nostra congressio. Si quis confitetur Angelum apostaticum in natura qua factus est, non a Deo factum fuisse, sed a se esse, ut det illi sempiternum cum Deo principium, anathema illi. Si quis con-

tem Deum homini fecisse adscribitis. Vae vobis, qui hunc mundum semper fuisse adscribitis, ut a Deo eum factum negatis. Vae vobis, qui mundum sub aliqua subjacente materia factum esse defenditis. Vae vobis, qui per hunc factorem, Patrem, & Filium, & Sanctum Spiritum cuncta quae in caelis sunt & in terra, idest visibilia, & invisibilia facta esse non creditis. Identidem⁸ hinc contra diversa mortifera venena draconum & aspidum nostra congressio. Si quis confitetur Angelum apostaticum in natura qua factus est, ab se esse, ut de se principium habere designet, anathema illi. Si quis confitetur Angelum apostaticum immaculatum a Deo factum fuisse, & non dixerit eum per voluntatem suam malum concepisse, anathema illi. Si quis

confitetur Angelum apostaticum in mala natura a Deo factum fuisse, & non dixerit eum a semetipso voluntate sua malum concepisse, anathema illi. Si quis confitetur Angelum Satanae mundum fecisse, quod absit, & non judicaverit omne peccatum per ipsum adinventum fuisse, anathema illi. Si quis confitetur, quod Deus animam hominis tantum fecerit, & Satanas ei corpus plasmaverit, quod absit, anathema illi. Si quis confitetur, animas hominum in revolutionem rursus in mundo, aut in hominibus, aut in pecudibus, aut in serpentibus reverti, anathema illi. Si quis confitetur, hominem in anima tantum in die Judicii resurgere, & non cum corpore, quemadmodum Deus illum fecit, anathema illi. Si quis confitetur Filium,

quis confitetur Angelum Sathanae mundum fecisse, quod absit, & non 9 judicaverit omne peccatum per ipsum fuisse adinventum, anathema illi. Si quis confitetur, quod animam tantum homini fecerit Deus, & Diabolus ei corpus plasmavit, quod absit, anathema illi. Si quis confitetur 10 animas hominum in revolutione rursus in mundo, in hominibus, aut in pecoribus, vel in serpentibus reverti, anathema illi. Si quis confitetur hominem 11 in anima tantum in die judicii resurgere, & non cum corpore, quemadmodum illum Deus fecit, anathema illi. Si quis confitetur Filium Dei, quasi phantasiam, sic 12 in homine visum fuisse, anathema illi. Si quis confitetur verum hominem, quem adsumsit, non vere manducasse, aut bibisse,

M

aut

lium, Dei quasi phantasmam, sic in homine visum fuisse, anathema illi. Si quis confitetur verum hominem, quem assumfit, non vere manducasse, aut bibisse, aut lacrymatum fuisse, sanguinem sudasse, & passum fuisse, & resurrexisse, & in caelis ad dexteram Patris confedissee, anathema illi. Si quis confitetur Filium Dei, sicut aquam per fistulam, sic per corpus Mariae transitum fecisse, aut nihil de ea assumfisse affirmet, anathema illi. Si quis confitetur animas hominum de propria substantia Dei esse, quod absit, ut nec factas eas a Deo affirmet, & quod substantiam suam facere quis potest, anathema illi. Si quis confitetur animas hominum semper cum Deo fuisse, ut coaeternas eas assignet, & nec factas nec fieri eas posse dicat, dum scriptum sit:

Qui

aut passum fuisse, & resurrexisse, & ad dexteram Patris confedissee, anathema illi. Si quis confitetur Filium Dei sicut aqua per fistulam, sic per Corpus Mariae transitum, ut illum nihil de ea habere adfirmet, anathema illi.

*Qui fecit quod est a foris,
fecit & id quod est intus,*
anathema illi. Si quis no-
vum & vetus Testamen-
tum blasphemat, anathe-
ma illi. Si quis sanctos
Patriarchas, aut Prophe-
tas, aut Apostolos, aut
Martyres blasphemat,
anathema illi. Si quis So-
lem aut Lunam, vel hu-
iusmodi facturam adorat,
anathema illi. Si quis
praeter unum Deum ve-
rum, idest, Patrem, &
Filium, & Spiritum San-
ctum, alterum Deum,
dum non sit omnino al-
ter Deus, adorandum
crediderit, anathema illi.
Si quis de indivisa im-
mutabilique plenitudine
sempiternae Divinitatis
dicit, mutabilis, & con-
vertibilis est natura Filii,
ut hoc modo defierit ef-
se, quod jampridem fue-
rat, anathema illi. Dum
dicitur mihi, quod mul-
tifarie a Patribus in con-
spicabili materia visus
fue-

Si quis novum & vetus
testamentum blasphe-
mat, anathema illi. Si
quis sanctos Patriarchas,
aut Prophetas, aut Apo-
stolos blasphemat, ana-
thema illi. Si quis So-
lem & Lunam, vel ¹³
huiusmodi adorat, ana-
thema illi.

Si quis de ¹⁴ indivisa ple-
nitudine Divinitatis di-
cit: mutabilis est natura
Filii, ut homo defierit
esse, quod jampridem
fuerit, anathema illi.

*Explicit libellus Sancti Atha-
nassi contra omnes
haereses*

fuerit , ignorans in prae-
figurationem operis af-
sumti hominis , sive fu-
turi iudicii , haec cuncta
in eo praeostensa fuisse :
& non sane invisibilis pu-
ra Deitas , sicut cautum
est : haec omnia in figu-
ra facta sunt nostri : sin
vero , responde mihi ,
quia in Angelo visus est,
numquid Divinitas ejus
proprie Angelica est? aut
quia in certamine collu-
ctantis sicut homo pal-
patus , vel visus est , num-
quid natura Dei quasi na-
tura hominis palpabilis ,
aut visibilis est? Aut quia
in rubo ut ignis visus est,
numquid substantia ejus
talis est? Aut quia fre-
quenter in variis specie-
bus visus est , numquid sic
& diversas , permixtas ,
sive concretas naturas in
semetipso continet? Dum
unita Deitas indiscreta
sit , invisibilis ejusque ma-
jestas . Itaque intellige
cum in Angelo visus est ,
nun-

nuntius Patris praeosten-
sus est. Sive in homine,
quia de Maria Virgine
nuper natus est, vel in
igne utique, quia judici-
um ex eo futurum est,
dum scriptum sit, *quia
magni consilii Angelus est.*
Et in homine mediator
Emmanuel natus sit, &
in igne, quasi conflator
auri, & argenti, ut cor-
dium justorum probator
sit. Quamquam & in his
speciebus assumtis, quo-
modo voluit, visus sit,
tamen in Deitate idem
ipse invisibilis est, qualis
semper apud Patrem fu-
it & est. Procul dubio
haec cuncta tunc Deus
in figuram hominis ope-
rabatur, quia opus futu-
ri in eo jam praeostende-
batur, quod ipse absolvit
dicens: *Si mihi non cre-
ditis, vel operibus credi-
te, quia ego in Patre,
& Pater in me est.* Non-
ne mirabilia Deus prae-
sens operabatur, & ope-
ra

Esai. 9. 5.

*Joan. 10.
38.*

ra sua per hominem facta agnoscebantur? (Et non tamen Deitas in eo videbatur, sicut dixit: *Qui me vidit, vidit & Patrem meum.* Vides quia Deum, ut est pure, nemo vidit unquam, haeretice. Itaque si quae haereses sunt quae nos latent, sed & quae futurae sunt; quae adversus fidem regulae Evangelicae, & Ecclesiae Catholicae sunt futurae, anathema habeantur. Si quis contra traditionem canonis haereticorum apocrypha, quae Ecclesia Catholica omnino non recipit super haec praeponere vel defendere voluerit, anathema sit, fiat, fiat.)

ER.

ERRATA CODICIS.

- 1 Codex, in unitam.
- 2 Codex, ea ponere.
- 3 Codex, quaerere.
- 4 Codex, oritum.
- 5 Codex, unitatem.
- 6 Codex, in auctoritate.
- 7 Codex, quia.
- 8 Codex, hanc.
- 9 Codex, indicaverit.
- 10 Codex, anima.
- 11 Codex, in animam.
- 12 Codex, in hominem.
- 13 Codex, hujus mundi.
- 14 Codex, invisa.

SYMBOLUM NICAEENUM

Ex eodem Codice Veronensi.

INCIPIIT FIDEI Expositio Con-
cilii quod factum est apud Nicaeam
Metropolim Bythinae Paulino &
Juliano Consulibus xiiii. Kalendas
Julias, quod apud Graecos xviii.
dies mensis * eorum ΔΕΣΙΕΙ Desii, ^{pro} ΔΕΣΙΟΤ
anno Alexandri sexcentesimo * trigesimo sexto. ^{codex,}
Credimus in unum Deum Patrem omnipo- ^{sexces.}
ten- ^{centesimo}
^{xxxvi.}

† Harduinus edidit geminam fidei Nicaenae Expositionem, alteram ex Manuscripto libro Colbertinae Bibl. & ex Bibl. Paris. Societatis Jesu Manuscripto codice alteram; sed cum in nonnullis ab inserta in nostrum Veron. codicem variant, operae praetium duximus hanc etiam publici juris facere. Qui lectiones discrepantes conferre velit, adeat Tomum II. Venetae Conciliorum editionis pag. 30. & 31. ubi una cum Labbeana Constitutione & Fide Nicaeni Concilii exhibentur. Item consulat To. v. pag. 1210. ubi exstat ea fidei formula in Calchedonensi Synodo Actione secunda ab Eunomio recitata, quae magis nostrae adhaeret, si cum Baluzii notis expendatur.

tentem, omnium visibilium & invisibilium conditorem. Et in unum Jesum Christum, Filium Dei, natum de Patre unigenitum, hoc est, de substantia Patris; Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero; natum non factum, sed consubstantivum Patri, idest unius substantiae cum Patre, (quod Graeci *omouision* dicunt) per quem omnia facta sunt, quae in caelis, & quae in terra. Qui propter nos homines, & nostram salutem descendit, incarnatus; atque homo factus, passus, mortuus est; resurrexit tertia die; ascendit in caelos, venturus judicare vivos & mortuos. Et in Sancto Spiritu. Eos autem qui dicunt: erat quando non erat, & antequam nasceretur, non erat, & quod nullis exstantibus factus est: vel aliquam substantiam, vel naturam eum dicentes esse, mutabilem & convertibilem Filium Dei perhibendo; anathematizat & condemnat Catholica & Apostolica Ecclesia.

SYMMACHI

PAPAE VITA

IN NUPERA

ANASTASII BIBLIOTHECarii

*Editione Romana ex parte tantum in lucem
prolata ; nunc vero ex iisdem membranis
integre publici juris facta, at-
que recognita.*

Fragmentum hujus vitae primum editum est a Praefule Francisco Blanchino Patruo meo amantissimo in Notis ad Anastasium Bibliothecarium Tomo III pag. 209. Quoniam vero mihi bono fato contigit reliquas etiam membranas adinvenire, quae a Veronensi codice abra-sae jamdudum in pluteis delituerant; nunc integrum Symmachi monumentum summa fide exhibendum putavi, addendo ad limbum pagellarum lineolas ex quibus, quid jam excusum, quidque de novo prolatum sit, liceat cuique cognoscere. Praefationis loco Notam Historicam laudati Auctoris adjeci, quam ipse ad Vitam Sancti Anastasii II linea 4 elucubratus est, ut locus requirebat. Ei id non praestare ingrati animi vitio verteretur; ac ego furto proximum crimen arbitrarer quasdam tantummodo adnotationes ex illius commentariis seligere, atque celato nomine eas in mea scripta transferre. Igitur linea 4 loci jam commemorati ad ea verba: *Eodem tempore multi Clerici &c. & lin. 8: & quia voluit*
 „ *occulte revocare Acacium*: haec habet: Recte observant ad
 „ hunc Bibliothecarii locum tum doctissimi Cardinales Ba-
 „ ronius & Bellarminus, tum Dominus Archiepiscopus Som-
 „ mier eosdem secutus in Notis infra recensendis, hujusmo-
 „ di memorias a schismaticorum factione confictas fuisse sub
 „ proximo Pontificatu Beati Symmachi, cum pluribus de
 „ utroque Pontifice falsis rumoribus, in vulgus sparsis ope-
 „ ra Festi Patricii aliorumque Laurentio Antipapae studen-
 „ tium: quas cum in literas retulissent, ut Anastasio Prin-
 „ cipi, Zenonis Henoticon ab Anastasio Papa & a Symma-
 „ cho non subscribi aegre ferenti, fucum facerent, ejusque
 „ animum vehementius incenderent contra legitimos & San-
 „ ctos Pontifices, quasi factiosos, ac turbulentos, & crimi-
 „ num insimulatos. De Anastasio praepropere defuncto mi-
 „ tiorem fabellam contexere sibi visi sunt, cum illius pro-
 „ pensionem confingerent ad connivendum recitationi nomi-
 „ nis Acacii, & admissioni Photini Thessalonicensis ejusdem
 „ fautoris. Hujusmodi scripta a factione Laurentii manda-
 „ ta literis ita sunt pervulgata, ut ad posteras aetates non-
 „ nulla illorum fragmenta pervenerint, adeoque ad aequa-

„ les illi Bibliothecario, qui reiquori saeculo hanc vitam A-
 „ nastasii & proximam Symmachi indiscrete colligens, fi-
 „ dem accomodavit confictis de utroque fabulis, easque in-
 „ termiscuit documentis veracibus ceterorum ab ipsis gesto-
 „ rum. Quod Cardinales Baronius ac Bellarminus, alique
 „ recentiores invictis rationibus probant, id etiam confir-
 „ mant reperta schismaticorum illorum fragmenta, quae
 „ antiquissimo caractere exarata ostendunt aetatem Anasta-
 „ sio Bibliothecario antiquiorem; & proinde nobis manife-
 „ stant credulitatem collectoris vitarum non caruisse qui-
 „ dem monumentis ab aetate Symmachi proximis, sed ca-
 „ ruisse criterio necessario ad secernendas schismaticorum
 „ technas & calumnias a veris narrationibus Catholicorum.
 „ Placet hic attexere fragmentum superstes in quaternione
 „ membranaceo antiquissimi characteris, ante annos mille,
 „ ut videtur, scripto, & compacto una cum libro Sancti
 „ Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis, aliisque opus-
 „ culis, inter quae sunt Epistolae Summorum Pontificum,
 „ Simplicii, Felicis, Gelasii, &c. servato in Archivo Ca-
 „ thedralis Ecclesiae Veronensis, uno scilicet ex codicibus
 „ ante annos octingentos collectis a Pacifico Archidiacono,
 „ ut alibi memoravi notato num. xxv. Stylus libri exprimit
 „ aetatem Symmachi; de quo ista confingit auctor illius
 „ fragmenti, praemissis de Anastasii Papae falso jaetata con-
 „ niventia fortasse literis per schismaticos confectis, ut haec
 „ pauca ad illum referenda videntur indicare.

„ *Imperatorem Anastasium directa per Cresconium &*
 „ *Germanum Episcopos, quae tanta Scripturarum caelestium*
 „ *auctoritate suffulta est, ut qui hanc intenta mente sub*
 „ *Divino timore perlegerit, inaniter haetenus inter Eccle-*
 „ *sias Orientis & Italiae tam schisma nefarium perdurare co-*
 „ *gnoscit.*

„ Sequitur deinde in eo quaternione vita Symmachi, ita
 „ fraudulenter contexta stylo ejusdem aetatis.,, LII; Sym-
 „ machus sedit annos quindecim, menses septem, dies viginti &
 „ septem. &c. usque ad actionem Regis animus delinitus
 „ Patritio F dein ita proseguitur.

„ Hic

„ Hic explicit fragmentum quaternionis assutum membra-
 „ naceo codici, antiquitatis indubitatae titulo plurimi profe-
 „ cto faciendum, si ad illum usum adhibeatur, ad quem pu-
 „ tandum est a perito aliquo ac studioso Historiae Eccle-
 „ siasticae fuisse comparatum. Licet enim cognoscatur frag-
 „ mentum esse perniciosi alicujus scripti, ab aliquo gregali
 „ factionis Laurentii contra Symmachum elaborati, et qui-
 „ dem stylo dictionis per illa tempora non inelegantis, ita
 „ ut fetus videatur hominis non vulgaris a Festo Patricio,
 „ sive ab alio quopiam non infimae fortis viro adhibiti ad
 „ captandam auram ejusdem factionis schismaticorum, &
 „ Principis, ejusque Conjugis, per dispendia famae, & au-
 „ ctoritatis Pontificiae, dum Symmacho affingit scelera,
 „ & Decessori illius Anastasio Papae non obscure attribuit
 „ propensionem ad connivendum Acacianis super recitatio-
 „ ne illius nominis, quasi id foret remedium innocens, &
 „ opportunum ad schisma Orientalium cum Ecclesia Latina
 „ de medio tollendum, & plura congerat falsa & execrabi-
 „ lia de judiciis contra caput Ecclesiae Dei intentatis ac in-
 „ tentandis; licet (inquam) fragmentum istud cognoscatur
 „ esse portio perniciosa scripti antiquissimi; potuit attamen
 „ utiliter colligi & inseri a studioso Historiae Ecclesiasticae, &
 „ Pontificiae auctoritatis, & immunitatis, una cum literis
 „ Sanctorum Pontificum Simplicii, Felicis, & Anastasii ad
 „ Acacium, hujusque responsis in eodem codice compactis.
 „ Nam fuerant producenda genuina haec documenta adver-
 „ sariorum fraudis, & maledicti, & imposturae ei qui vel-
 „ let has ipsas imposturas, fraudes, & maledicta refellere
 „ per alia scripta genuina Summorum Pontificum & Con-
 „ ciliorum, rei gestae veritatem ac jura demonstrantium;
 „ quemadmodum & in Conciliis Oecumenicis producta
 „ fuerunt scripta haereticorum, quorum de damnandis bla-
 „ sphemiis agebatur. Utiliter igitur collecta fuerant viru-
 „ lenta illa scripta, & compacta cum suis antidotis, ne so-
 „ litaria si legerentur, imperitiorum animos offuscarent.
 „ Sed cum injuria temporum, & incuria posterorum, ut
 „ fit, veteres hujusmodi chartae negligentius habitae, fuis-

„ sent disperfae, ita ut integritate codicis absumpta, qua-
 „ ternio forte fortuna superstes ostenderet mutila illa schif-
 „ maticorum scripti fragmenta, quae similitudinem cata-
 „ logi Pontificalis referunt, longe aliter adhiberi potuerunt
 „ ab imperito aliquo Scriptore aut collectore sequioris aeta-
 „ tis. Is temere compacta cum videret una cum libris pro-
 „ batissimis beati Hieronymi, & Gennadii, nec non cum E-
 „ pistolis Sanctorum Pontificum Simplicii, Felicis, & Ana-
 „ stasii ibidem praeservatis, indicata fragmenta Catalogi an-
 „ tiquitus scripta citra examen auctoris ibi profecto non ap-
 „ parentis, & citra collationem cum aliis genuinis documen-
 „ tis temporum, quae veritatis Historicae criterium depo-
 „ scit, inconsiderate suscepisse potuit tamquam autentica
 „ monumenta aequalis scriptoris: & ex huiusmodi inqui-
 „ nato fonte in libri Pontificalis textus easdem calumnias,
 „ & falsariorum fabulas derivare: quae negotium subinde
 „ facefferent etiam politiori aetati ad easdem secernendas
 „ ab Historica veritate.

„ Non abs re duxi occasione dissidii Literatos inter subor-
 „ ti super gestis Anastasii quam captant scriptores aetatis
 „ nostrae in Notis D. Arch. Sommier memorati, & ab eo-
 „ dem validis rationibus refutati, indicare fontem mendo-
 „ sae illius scaturiginis, unde rivulum derivavit, is qui vi-
 „ tae Anastasii II. incongruam periochen inseruit de pro-
 „ pensione connivendi super recitatione nominis Acacii.
 „ Tum illa periocha, tum similes quae aliquando intersperfae
 „ leguntur textui Bibliothecarii potuerunt inconsiderate tran-
 „ scribi ex fragmentis codicum vetustissimorum (cujusmo-
 „ di est hic Veronensis, quem attulimus) per illas praefer-
 „ tim aetates, quae laborabant barbarie in bonas artes in-
 „ vecta, & infrequentia peritorum, qui possent mutilas hu-
 „ iusmodi chartas, titulo & auctore carentes cum veracium
 „ Scriptorum monumentis conferre, & probe dignoscere,
 „ num a cordatis viris, ac studio partium non laborantibus,
 „ an potius a factiosis, & malae causae promovendae ad-
 „ dictis essent perscriptae. Inspectio illius codicis ita com-
 „ pacti abunde nos edocet, inquirendas esse origines notio-

„ num

„ num a Biographis Anastasianis adhibitarum, non idcirco
 „ quod diffidamus ab antiquis documentis illas fuisse desum-
 „ ptas, sed quod jure dubitandum sit, incaute per illos
 „ collectas fuisse ex fragmentis hujusmodi calumniatorum
 „ confutis temere cum opusculis Patrum, & a peritioribus
 „ antea perquisitis, ut retundi possent totidem verbis ex-
 „ pressae, quales ab oppositoribus enunciabantur.

„ Abundat aetas Gelasii ejusmodi sicophantiis sublestae
 „ fidei ab haereticis, & schismaticis passim cumulatis; ita
 „ ut necessarium duxerit indicto Concilio censum librorum
 „ probatorum perficere, & ab Apocryphis ac vitiatis ger-
 „ mana, integra, & approbata scripta secernere. In tanta
 „ igitur copia lucubrationum vitiosae originis, quae disse-
 „ minabatur temporibus Gelasii, Anastasii, & proximo-
 „ rum Pontificum, a perduellibus Fidei nostrae occasione
 „ haeresum & schismatum subortorum, mirum non est, si
 „ aliquando dormitaverint collectores minus idonei aetatum
 „ sequiorum, & ex fragmentis veteribus indiscriminim
 „ corrasis ex miscella partium inter se litigantium, temere
 „ assumpserint aliquando hostiles calumnias mira fallendi
 „ arte in stylum Historicum deformatas, ubi substituendae
 „ fuerant narrationes notae veritatis scriptorum, easdem
 „ calumnias subvertentium rationum pondere, & auctori-
 „ tate sui testimonii.

„ LII. **S**ymmachus sedit annos quindecim,
 „ mensesq; ptem, dies viginti & septem:
 „ Cum hoc autem fuerat Laurentius
 „ Romanae Ecclesiae presbyter ordinatus Episco-
 „ pus; tantaque Clerum, ac Populum Romanum
 „ discordia feralis invaserat, ut nec Divina con-
 „ sideratio, nec metus Regius partes a propria
 „ consensione cohiberet. Tunc coguntur utrique;
 „ Symmachus scilicet, & Laurentius, Regium
 „ subituri iudicium, petere comitatum. Ibi Sym-
 „ machus multis pecuniis obtinet: Laurentius ad
 „ gubernandam Ecclesiam Nucerinam, Campa-
 „ niae Civitatem, plurimis coactus minis promif-
 „ sionibusque dirigitur. Post aliquot autem annos
 „ pro multis criminibus apud Regem Symmachus
 „ accusatur, quem Rex sub occasione Paschali,
 „ quod non cum universitate celebraverat, ad co-
 „ mitatum convo rationem festivi-
 „ tatis dissonantia redditurum; fecitque apud Ari-
 „ minum resedere: cumque ibidem cum suis Cle-
 „ ricis aliquantisper moratur, postmeridianis ho-
 „ ris super litus maris ambulans, vidit mulieres in-
 „ de transire, cum quibus accusabatur in scelere,
 „ quae comitatum petebant, Regia iussione. Dis-
 „ simulans ergo se scire, quod viderat, nocte me-
 „ dia, dormientibus cunctis, cum uno tantum con-
 „ scio fugiens, regreditur Romam, seque intra
 „ beati Petri Apostoli septa concludit. Tunc Pres-
 „ byteri, & Diaconi, nec non reliqui Clericorum,
 „ quos secum deduxerat, adeunt Regem, & sine
 „ sua conscientia Symmachum fugisse testantur,
 „ per

Codex:
 promerit-
 dianis..

„ per quos Rex tam ad Senatum , quam ad Cle-
 „ rum , praecepta super ejus quodammodo damna-
 „ tione transmittit . Accusatur etiam ab universo
 „ Clero Romano , quod contra decretum a suis
 „ Decessoribus observatum Ecclesiastica dilapidas-
 „ set praedia , & per hoc anathematis se vinculis ir-
 „ retisset : pro diebus autem Paschalibus ab omni-
 „ bus poene vir venerabilis Petrus Altinatis Epif-
 „ copus a Rege visitator Ecclesiae Romanae de-
 „ poscitur , & post sanctam festivitatem , Synodus
 „ in urbem Romam pro voluntate Senatus , &
 „ Cleri , jubente Rege , de ejus excessibus judica-
 „ tura convenit . Atque id agitur a nonnullis Epif-
 „ copis & Senatoribus ne ... l...m Symmac
 „ audientiae subderetur . Hoc palam pro ejus de-
 „ fensione clamantibus , quod a nullo possit Ro-
 „ manus Pontifex , etiam si talis sit , qualis accu-
 „ satur , audiri ; sed electiores Antistites , tam pro
 „ Religionis intuitu , quam pro Regia jussione
 „ censebant tantae rei negotium poene ubique vul-
 „ gatum sine examine nullatenus deferendum .
 „ Cumque Synodus sub hac dissonantia , plus in-
 „ ter partes ministraret fomenta discordiae ; tan-
 „ dem constituit ut libellus , quem offerebant Ac-
 „ cusatores Symmachi , susceptus inter gesta sole-
 „ mniter panderetur . Quo facto mox per Episco-
 „ pos idem Symmachus , ut occurrat ad judicium ,
 „ convenitur . Sed cum per Clericos , qui ei ob-
 „ servabant , fuisset ejus negata praesentia ; iterum ,
 „ & tertio secundum regulas , ut ad Synodalem
 „ conveniat audientiam per Antistites admonetur ;
 „ nul-

„ nullumque dignatus est dare responsum. Tunc
 „ aliquanti Episcopi videntes nihil se in causa pro-
 „ ficere, Clerum, qui disceserat a consortio Sym-
 „ machi, semel & iterum commonent, ut ad eum
 „ praetermisso revertatur examine. Qui se ne-
 „ quaquam hoc facere posse respondit, prius
 „ quam tantis criminibus impetitus, discussione
 „ regulari vel absolvatur, si innocens fuerit, vel,
 „ si reus extiterit, a Sacerdotio deponatur. Sed
 „ moras Episcopi n ntis cum viderent ma-
 „ gis ac magis studia divisionis augeri, quae sibi
 „ utilia visa sunt pro Symmachi persona constitu-
 „ unt; & sic Urbem in summa confusione derelin-
 „ quunt. Clerus ergo, & Senatus electior, qui
 „ consortium vitaverat Symmachi, petitionem Re-
 „ gi pro persona Laurentii dirigit, qui eo tempo-
 „ re Ravennae morabatur, Symmachi violentiam,
 „ persecutionemque declinans, ut ipse Romanae
 „ praesederet Ecclesiae, ubi dudum fuerat sum-
 „ mus Pontifex ordinatus. Quia hoc & Canonibus
 „ esset adfixum, ut unusquisque illic permaneat,
 „ ubi primitus est consecratus Antistes; vel
 „ si quibusdam commentis exinde remotus fuerit,
 „ eum modis omnibus esse revocandum. Sic Lau-
 „ rentius ad Urbem veniens, per annos circiter
 „ quattuor Romanam tenuit Ecclesiam, per quae
 „ tempora, quae bella Civilia gesta sint, vel
 „ quanta homicidia perpetrata, non est praesenti
 „ relatione pandendum. Dumque partes mutua se
 „ dissensione collidunt, ac pro suis studiis Rega-
 „ le praesidium saepe deposcunt, ad ultimum pe-
 „ ti-

„ titionem Symmachus Regi per Dioscorum Ale-
 „ xandrinum Diaconum destinavit , adferens ma-
 „ gnum sibi praejudicium fieri, & maxime de Ti-
 „ tulis Ecclesiarum, quos intra Urbem Lauren-
 „ tius obtinebat . Ad hanc insinuationem Regis
 „ animus delinitus Patricio F ... praecepta dirigit,
 admonens, ut omnes Ecclesiae Tituli Symmacho re-
 formentur , & unum Romae pateretur esse Ponti-
 ficem : quod ubi Laurentius comperit , Urbem no-
 luit diuturna conluctatione vexari , ac sua sponte
 in praediis memorati Patricii Festi sine dilatione
 concessit ; ibique sub ingenti abstinentia terminum
 vitae fortitus est . Symmachum vero postmodum,
 quamvis victorem , de multis rebus fama decolo-
 ravit ; obscenior , & maxime de illa , quam vulgo
 conditariam vocitabant . Nec non & de ordinibus
 Ecclesiasticis, quos acceptis palam pecuniis distra-
 hebat : pro quibus rebus usque ad finem vitae ejus
 Ecclesia Romana in Schismate perduravit . Hic
 Beati Martini Ecclesiam juxta Sanctum Silvestrem
 Palatini Illustris viri pecuniis fabricans , & exor-
 nans , eo ipso instante dedicavit : nonnulla etiam
 Coemeteria, & maxime Sancti Pancratii renovans,
 plura illic nova quoque construxit.

*Cod. men-
dole d la-
tione.*

*Codex
Cymete-
ria .*

LIII. Hormisda fedit annos novem, dies decem
& septem.

LIIII. Joannes fedit annos duo, menses novem,
dies XVI.

LV. Felix fedit annos quattuor, menses duo, di-
es XII.

LVI. Bonifatius fedit annos duo, dies viginti
& sex.

LVII.

LVII. Joannes fedit annos duo, menses quattuor, dies sex.

LVIII. Agapitus fedit menses undecim, dies octo.

LVIII. Silverius fedit menses novem.

Hinc li-
quet
hunc Ca-
talogum
scriptum
an. 540.

LX. Vigilius fedit annos decem & octo, menses duo, dies novem. Moritur in Syracusis secunda feria, nocte septimo, Idus Junias, Indictione tertia.

F I N I S.

ERRATA.

CORRIGE.

Pag. 3. lin. 25. Vigili

Athanasii Alexandrini

complete

AK
not

Kp.

124

[Faint handwritten text, possibly a signature or date]

Bianchini, Giuseppe

Enarratio Pseudo-Athanasiana in Symbolum antehac inedita Accedit Symbolum
Nicaenum

Verona 1732

4 P.gr. 16

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10529400-6